

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 2'2017

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних і юридичних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 грудня 2015 р. №1328 (економічні науки), Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2016 р. № 820 (юридичні науки). Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Академією муніципального управління та Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол №3 від 16 лютого 2017 року) та Вченою Радою Академії Муніципального Управління (Протокол №4 від 14 лютого 2017 року). Повний або частковий передрук матеріалів журналу

допускається лише за згодою редакції. Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 17.02.2017

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

Е-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Суб'єкт видавничої
справи

© "Аналітик", 2017
© "Економіка. Фінанси. Право",
2017

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес
центр"

Керівник редакційної колегії з економічних наук:

Дацій Олександр Іванович, д.е.н., професор, в.о. ректора Академії муніципального управління, Заслужений працівник освіти України

Заступник керівника редакційної колегії з економічних наук:

Бутинець Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, професор кафедри економіко-правових дисциплін Національної академії внутрішніх справ

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Невелєв Олександр Михайлович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та адміністративного менеджменту Академії муніципального управління

Вініченко Ігор Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та економіки сільського господарства Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

Іванюта Василь Фалімонович, д.е.н., доцент, професор кафедри бізнес-адміністрування та зовнішньоекономічної діяльності Полтавського університету економіки і торгівлі

Клименюк Микола Миколайович, д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту Академії муніципального управління

Кондрашихін Андрій Борисович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри державних та місцевих фінансів Академії муніципального управління

Корецька Світлана Олександрівна, д.е.н., доцент

Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, завідувач секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства

Потишняк Олена Миколаївна, д.е.н., доцент, професор кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка

Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Сук Петро Леонідович, д.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку і аудиту Національного університету біоресурсів і природо-користування України

Ткаченко Сергій Анатолійович, к.е.н., доцент, виконуючий обов'язки ректора Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»

Царенко Оксана В'ячеславівна, д.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту Академії муніципального управління

Керівник редакційної колегії з правових наук:

Константінов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності НАВС

Шеф-редактор:

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління Аудиторської фірми "Аналітик", Заслужений юрист України

Випусковий редактор:

Куцяк Олександр Анатолійович

Заступник редакційної колегії з правових наук:

Лоцихін Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, декан юридичного факультету Академії муніципального управління, Заслужений економіст України

Члени редакційної колегії з правових наук:

Баймуратов Михайло Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного університету, заслужений діяч науки і техніки України

Бичкова Світлана Сергіївна, д.ю.н., професор, заступник начальника кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри спеціальної техніки та оперативно-розшукового документування Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач спеціальною кафедрою № 1 Національної академії Служби безпеки України, заслужений юрист України

Джу́жа Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, головний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України

Кампо Володимир Михайлович, к.ю.н., доцент, громадський діяч, заслужений юрист України

Клименко Олена Вікторівна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Кононенко Леонід Минович, к.ю.н., професор, професор кафедри муніципального, цивільного та адміністративного права Академії муніципального управління

Копан Олексій Володимирович, д.ю.н., професор, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1

Литвин Олександр Петрович, к.ю.н., професор, професор кафедри публічно-правових дисциплін Університету сучасних знань

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, завідувач відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., доцент, професор кафедри кримінального права та правосуддя Запорізького національного університету, академік міжнародної кадрової академії, відмінник освіти України, радник юстиції

Приходько Христина Вікторівна, к.ю.н., професор, доцент кафедри муніципального, цивільного та адміністративного права Академії муніципального управління

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, професор кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

ЗМІСТ

С.А. ТКАЧЕНКО. Генерування в системах стратегічного управління діяльністю підприємств та об'єднань нетривіальної функціональної підсистеми економічної діагностики	4
І.А. БЕРЖАНІР, Н.І. ГВОЗДЄЙ, О.А. ДЕМ'ЯНИШИНА. Теоретико-методичні аспекти аудиту фінансової звітності суб'єктів господарювання	7
В.П. БОНДАР. Проблеми застосування норм професійної етики у діяльності аудиторів України	10
Н.В. ДУДЧЕНКО, І.В. КАРБІВНИЧИЙ. Аналіз сучасного стану фінансової безпеки в Україні	17
С.О. ФАІЗОВА. Удосконалення методичного підходу до збалансування та структурування KPI	21
Т.Е. ГОРОДЕЦЬКА, В.Е. ФЕДЧЕНКО. Методологічні основи функціонування системи місцевого оподаткування в Україні	25
Б.-П.О. КОШОВИЙ. Місце понять «компетентності» та «трудова потенціал» у системі регулювання молодіжної зайнятості	29
О.М. КОВАЛЕНКО. Особливості стратегічного управління розвитком м'ясопродуктового комплексу регіону	32
Н.С. МАМОНТЕНКО, Д.А. НАЗАРЕНКО. Системи відбору персоналу у світовій практиці менеджменту та реаліях української економіки	37
Л.Б. ДОЛІНСЬКИЙ, С.А. ПУСТОВГАР. Визначення рівнів фінансових показників для запобігання неплатоспроможності підприємств металургійної галузі	40
В.Г. ГОНЧАР. Соціально-психологічні детермінанти структурних змін споживчих пріоритетів населення в умовах кризового стану економіки	48
А.О. БЛИЗНЮК, О.М. ШЕРШЕНЮК. Інвестиції в сільське господарство України	53
Анафема війні	56
АНОТАЦІЇ, КОМЕНТАРІ, КОНСУЛЬТАЦІЇ	
Кредити МВФ, їх наслідки для України та вирішення проблем зовнішньої економічної допомоги	57
Банкрутство банків – об'єктивна необхідність чи засіб виведення коштів?	59

ТКАЧЕНКО

Сергій Анатолійович
nukoblikaudit@inbox.ru

к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту, в.о. ректора Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»

УДК 338.242.2:[65.012.122:338.43]

ГЕНЕРУВАННЯ В СИСТЕМАХ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОБ'ЄДНАНЬ НЕТРИВІАЛЬНОЇ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ПІДСИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ

GENERATION OF IN SYSTEMS OF STRATEGIC MANAGEMENT OF ACTIVITIES OF ENTERPRISES AND ASSOCIATIONS OF NON-TRIVIAL FUNCTIONAL SUBSYSTEM OF ECONOMIC DIAGNOSTICS

У статті обґрунтовано створення самостійної функціональної підсистеми інтегрованої економічної діагностики у системах стратегічного управління діяльністю підприємств і виробничих об'єднань. Доведено, створення в системах стратегічного управління діяльністю підприємств та виробничих об'єднань функціональної підсистеми інтегрованої економічної діагностики істотно зменшує трудомісткість економіко-аналітичних розрахунків, підвищуючи при цьому якість і ефективність управління за рахунок досягнення всебічного дослідження, високої комплектності та оперативності економічної діагностики. Серед розвідок актуальністю відрізняються питання: застосування універсальних методів створення підсистеми інтегрованої економічної діагностики; підготовка кадрів фахівців і цілий ряд інших важливих питань, цільове вирішення яких виступає не менш актуальним.

В статье обосновано создание самостоятельной функциональной подсистемы интегрированной экономической диагностики в системах стратегического управления деятельностью промышленных предприятий и производственных объединений. Доказано, создание в системах стратегического управления деятельностью промышленных предприятий и производственных объединений функциональной подсистемы интегрированной экономической диагностики существенно уменьшает трудоемкость экономико-аналитических расчетов, повышая при этом качество и эффективность управления за счет достижения всестороннего исследования, высокой комплектности и оперативности функции экономической диагностики. Среди перспектив исследований актуальностью отличаются вопросы: применение универсальных методов создания подсистемы интегрированной экономической диагностики; подготовка кадров специалистов; целый ряд других веских вопросов, целевое решение которых выступает не менее актуальным, др.

The article substantiates the creation of an independent functional subsystems integrated economic diagnostic system of strategic management activities of industrial enterprises and industrial associations. Proved the creation of systems of strategic management activities of industrial enterprises and industrial associations functional subsystem integrated economic diagnosis greatly reduces the complexity of the economic and analytical calculations, while improving the quality and efficiency of management due to the achievement of a comprehensive study, high completeness and timeliness of economic diagnostics functions. Among the prospects for further research actuality differ following key issues: the use of generic methods of creating an integrated economic subsystem diagnostics; training of specialists; a number of other compelling questions, the solution of which targeted speaks does not less relevant and more.

Ключові слова: генерування, діагностика, діяльність, нетривіальна, об'єднання, підприємство, підсистема й система стратегічного управління

Ключевые слова: генерирование, деятельность, диагностика, задача, нетривиальная, предприятие, связь и система стратегического управления

Keywords: the generation of, the activities, diagnostics, a task, not trivial, company, ligament, the strategic management system that, functional development

ВСТУП

Здійснення якісних взаємозв'язків процесів управління виробничо-господарською діяльністю вимагає, щоб створювані на промислових підприємствах та у виробничих об'єднаннях функціонально розвинуті системи стратегічного управління діяльністю підприємств і виробничих об'єднань охоплювали усі без виключення функції управління й забезпечували б повну замкненість функціонального контуру управління підприємствами та об'єднаннями. До функцій, на які повинно бути звернено особливу увагу як

розробників функціонально розвинутих систем стратегічного управління діяльністю підприємств й виробничих об'єднань, так і робітників промисловості, належить підсистема інтегрованої економічної діагностики, яка виступає основою для прийняття управлінських рішень на усіх рівнях управління виробничо-господарською діяльністю. Передовий практичний досвід та виконані наукові дослідження [1-10] і інші, переконливо доводять, що успішне вирішення проблеми формування та впровадження такої важливої функції управління, як підсистема інтегрованої економічної діагностики, можливе тільки за умовою створення і розвитку в

діючих та таких, що проектується у функціонально розвинутих системах стратегічного управління діяльністю підприємств і виробничих об'єднань самостійної функціональної підсистеми інтегрованої економічної діагностики. Виділення функції інтегрованої економічної діагностики в самостійну підсистему функціонально розвинутих систем стратегічного управління діяльністю підприємств та виробничих об'єднань продиктоване, із одного боку, самостійною роллю і значенням цієї функції в управлінні та, з іншого, - впливає із загальносистемних аспектів даної проблеми: підсистема має свої цілі й критерії оцінки економічної ефективності (якості) функціонування; щільні взаємозв'язки діагностики з іншими функціями управління надають можливість розглядати її як органічну частину системи управління у цілому, тобто як підсистему більш великої системи управління.

МЕТА РОБОТИ полягає в обґрунтуванні створення самостійної функціональної підсистеми інтегрованої економічної діагностики у функціонально розвинутих системах стратегічного управління діяльністю підприємств і виробничих об'єднань, ін.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічним базисом статті виступає діалектичний метод, положення теорії діагностики і управління. У процесі дослідження знаходили використання наступні наукові методи: *абстрактно-логічний* (для теоретико-методологічного узагальнення та формулювання висновків); *монографічний* (при дослідженні теоретичних і практичних методик діагностики, системи управління); *порівняльний* (при аналізі стану діагностики та управління) та ін.

РЕЗУЛЬТАТИ

Проектування й впровадження в функціонально розвинутих системах стратегічного управління діяльністю промислових підприємств і виробничих об'єднань функціональної підсистеми інтегрованої економічної діагностики – складна та трудомістка робота, яка потребує вирішення цілого ряду комплексу питань теоретико-методологічного і практичного характеру, інше.

Зокрема, у першу чергу повинні бути обрані науково обґрунтовані проектні рішення за загальносистемними питаннями, які безпосередньо стосуються функціонально-логічної структури підсистеми управління, характеру її внутрішніх та зовнішніх зв'язків, взаємодії і взаємозалежності її функціонально розвинутих та таких, що забезпечують частин і багато іншого.

Необхідно створювати та удосконалювати методологічне забезпечення підсистеми управління, яке багато в чому визначає склад і зміст проектних рішень за іншими видами забезпечення. Теоретико-методологічні матеріали та інструктивні рекомендації і вказівки із економічної діагностики повинні бути зорієнтовані на сучасні умови розвитку економічної системи та враховувати вимоги, які висувуються до

сучасної обробки інформації, таке ін.

Не менш важливим питанням виступає створення інформаційного забезпечення підсистеми управління. Для цього повинні бути досліджені залежності семантичних характеристик економіко-аналітичної обробки інформаційних даних від структури комплексу управлінських рішень, які приймаються в системах стратегічного управління діяльністю промислових підприємств і виробничих об'єднань, обґрунтовані конкретні форми й сукупність безлічі однорідних предметів, що становлять єдине ціле та таке ін.

В області економетричного забезпечення підсистеми управління за кожним економіко-аналітичним завданням потрібно знати перелік можливих алгоритмів, що реалізують його, основні характеристики цих алгоритмів, раціональні області їх застосування, чутливість алгоритмів до точності початкових інформаційних даних і таке інше. Створення для економічної діагностики пакетів прикладних програм дозволить індивідуальним споживачам здійснювати компонування програм вирішення оригінальних економіко-аналітичних завдань на базі стандартних програмних модулів й ін.

При обранні структури комплексу технічних засобів підсистеми управління повинні прийматися до уваги якісний склад характеристик та алгоритми вирішуваних завдань, частота і періодичність надання економіко-аналітичних інформаційних даних, форма надання результатів підсистеми інтегрованої економічної діагностики та інше. Зокрема, ефективне вирішення завдань оперативної економічної діагностики виробничо-господарської діяльності підприємств й виробничих об'єднань передбачає використання сучасних провідних пристроїв підготовки даних і засобів обробки інформації.

Формування та впровадження економічної діагностики пов'язане також із вирішенням спектру організаційних питань. Створення організаційного забезпечення підсистеми означає як розмежування функцій між людиною й машиною електронною цифровою, так і більш чітке визначення функцій та завдань управлінського персоналу, а в ряді випадків і удосконалення організаційних схем органів управління, які виконують економіко-аналітичні функції. Вже на даному етапі очевидна доцільність виділення із числа структурних ланок підприємства (об'єднання), які займаються економічною діагностикою, провідного внутрішнього структурного підрозділу, яке б визначало теоретико-методологічні принципи функції економічної діагностики, її організацію на окремому виробничо-господарському анклаві, напрямки розвитку підсистеми інтегрованої економічної діагностики в умовах функціонування функціонально розвинутих системах стратегічного управління діяльністю промислових підприємств і виробничих об'єднань і ін.

ВИСНОВКИ

Створення в функціонально розвинутих системах стратегічного управління діяльністю промислових підприємств й виробничих об'єднань функціональної підсистеми інтегрованої економічної діагностики

істотно зменшує трудомісткість економіко-аналітичних розрахунків, підвищуючи при цьому якісні характеристики та технічні параметри, економічну ефективність (рентабельність) управління за рахунок досягнення глибинного всебічного дослідження, високої комплексності і оперативності економічної діагностики. Наведений перелік питань, які вирішують при проектуванні та впровадженні у функціонально розвинутих системах стратегічного управління діяльністю промислових підприємств і виробничих об'єднань підсистеми інтегрованої економічної діагностики, далеко не повний. Можливо назвати застосування універсальних методів створення підсистеми інтегрованої економічної діагностики, підготовку кадрів фахівців й цілий ряд інших важливих питань, вирішення яких виступає не менш актуальним тощо.

Список використаних джерел

1. Гарнов, А.П. Инструментарий логистики: монография / А.П. Гарнов, Н.С. Киреева. - М: Креатив. экон., 2009. - 304 с.: ил.; ISBN 978-5-91292-019-6.
2. Голубев, М.П. Методология создания эффективных вертикально интегрированных холдингов/ М.П. Голубев. - М.: ИНФРА-М, 2010. - 519,[1]с.
3. Гон, А.П. Интеллектуально-креативная деятельность в управлении хозяйствующими субъектами: монография / А.П. Гон. - Москва: Креативная экономика, 2008. - 302, [1] с.: илл., таблиц.; 20 см.; ISBN 978-5-91292-030-1.
4. Иванов, В. В. Антикризисный менеджмент в гостиничном бизнесе / В.В. Иванов, А.Б. Волков. - М.: ИНФРА-М, 2011. - 335, [1] с.: ил., таблиц.; 22см.
5. Мизюнов, В.А. Интеллектуальное управление производственными системами и процессами: принципы организации и инструменты / Владимир Анатольевич Мизюнов. - Самара: Издат-во СНЦ РАН, 2012. - 213 с.: ил.; 21 см.
6. Особенности развития предприятия в инновационной экономике [Текст]: монография / [А.В. Бармина и др.; под ред. Н.С. Иващенко и А.В. Зайцева]. - Москва: Креативная экономика, 2011. - 454, [1] с.: ил., табл.; 21см.
7. Развитие интегрированной системы учёта и отчётности [Текст]: методология и практика: монография / [Н.А. Каморджанова и др.]; под общ. ред. Н.А. Каморджановой. - М.: Проспект, 2015. - 187, [1] с.: ил., табл.; 21 см.
8. Ромашов, А.В. Стратегии развития научно-производственных предприятий аэрокосмического комплекса: инновационный путь / А.В. Ромашов, В.В. Баранов.-Москва: Альпина Паблишерз, 2009.- 217 с.: ил.; 22см.
9. Фалько, С.Г. Контроллинг для руководителей и специалистов / С.Г. Фалько. - Москва: Финансы и статистика, 2008. - 270 с.: илл., таблиц.; 21 см.
10. Хлебников, В.В. Антикризисное управление на энергетических рынках: монография / В.В. Хлебников. - М.: Юнити, 2005 (ЗАО Московские учеб. - СиДиПресс). - 358 с.: ил., таблиц.; 21 см.; ISBN 5-238-00987-9 (в пер.).

БЕРЖАНІРІнна Анатоліївна
innaberzhanir@ukr.netк.е.н., старший викладач,
Уманський державний
педагогічний університет імені
Павла Тичини**ГВОЗДЕЙ**Наталія Іванівна
gvozdej@mail.ruк.е.н., старший викладач, Уманський
національний університет
садівництва**ДЕМ'ЯНИШИНА**

Олеся Андріївна

к.е.н., доцент, Уманський
державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

УДК 882.3

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ****THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS OF
BUSINESS ENTITIES**

В статті узагальнено основні вимоги до проведення аудиту фінансової звітності суб'єктів господарювання, розглянуто організацію та методику його проведення, що дозволить уникати появи істотних помилок та реальніше оцінювати фінансово-майновий стан підприємства.

В статье обобщены основные требования к проведению аудита финансовой отчетности субъектов хозяйствования, рассмотрены организацию и методику его проведения, что позволит избежать появления существенных ошибок и реально оценивать финансово-имущественном состоянии предприятия.

The article summarizes the main requirements for auditing financial statements of business entities, the organization and methodology of its realization are discussed which will avoid the emergence of significant errors and have more real estimation of the financial and property status of a company.

Ключові слова: аудит, фінансова звітність, фінансовий стан, бухгалтерський облік, планування, методи аудиту

Ключевые слова: аудит, финансовая отчетность, финансовое состояние, бухгалтерский учет, планирование, методы аудита

Keywords: audit, financial reporting, financial condition, accounting, planning, audit methods

ВСТУП

З розвитком інформаційних технологій проблема здійснення якісного аудиту фінансової звітності підприємств набуває особливої актуальності. Необхідність у цьому постала у зв'язку з випадками вчинення керівництвом підприємств навмисних або випадкових помилок у фінансовій звітності, що призводить до не коректного відображення показників, що характеризують результати діяльності підприємства у фінансовій звітності для зовнішніх та внутрішніх користувачів.

Значний вклад в розробку методологічних і методичних аспектів організації аудиту фінансової звітності підприємств внесли вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти: Я. Гончарук, О. Петрик, В. Рудницький, В. Савченко, Б. Усач та інші вчені. Однак незважаючи на глибину проведених досліджень, подальшого вивчення і обґрунтування потребує розкриття суті процедур аудиту фінансової звітності, узагальнення переліку об'єктів, що перевіряються, використання оптимального алгоритму аудиту фінансової звітності тощо.

МЕТА РОБОТИ

Метою дослідження є обґрунтування процесу та методики виконання аудиту фінансової звітності суб'єктів господарювання різних форм власності та видів діяльності відповідно до вимог Міжнародних стандартів аудиту та Закону України „Про аудиторську діяльність”, що надасть можливість забезпечити управлінський апарат підприємства релевантною інформацією для прийняття виважених економічних рішень.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти та Міжнародні стандарти аудиту.

РЕЗУЛЬТАТИ

Згідно з вимогами П(С)БО 1 „Загальні вимоги до фінансової звітності” фінансова звітність повинна формуватися із дотриманням таких її якісних характеристик:

– зрозумілість – означає, що інформація, яка надається у фінансових звітах, повинна бути дохідлива і розрахована на однозначне тлумачення її

користувачами за умови, що вони мають достатні знання та зацікавлені у сприйнятті цієї інформації;

– доречність – означає, що фінансова звітність повинна містити лише доречну інформацію, яка впливає на прийняття рішень користувачами, дає змогу вчасно оцінити минулі, теперішні та майбутні події, підтвердити та скоригувати їхні оцінки, зроблені у минулому;

– достовірність – означає, що фінансова звітність повинна бути достовірною, яка не містить помилок та перекручень, що здатні вплинути на прийняття рішення користувачів звітності.;

– зіставність – означає, що звітність повинна забезпечувати можливість порівнювати звіти за різні періоди та різних підприємств. Достовірність усіх об'єктів, що відображені в обліку, є необхідною умовою достовірності облікової та звітної інформації як про майновий стан підприємства, так і про результати його діяльності [1].

Вітчизняні автори вважають, що основним барометром в питанні достовірності обліку активів та зобов'язань є інвентаризаційний процес, котрий в умовах сьогодення повинен не тільки уточнювати характеристику зазначених елементів фінансової звітності, а й конкретизувати їх за якісними параметрами оцінки. Ці вимоги стосуються усіх об'єктів бухгалтерського обліку: грошових коштів, коштів у розрахунках та матеріальних активів (необоротних та оборотних) [2, 3].

У вітчизняній літературі процес аудиту фінансової звітності в організаційному плані поділяється на такі етапи: планування, вивчення, оцінювання, встановлення достовірності і звітування [4, 5, 6].

На етапі планування необхідно розробити загальну стратегію і тактику аудиту фінансової звітності та обліку, визначити строки і обсяги аудиторської перевірки. І хоча зміст та форма загального плану аудиту фінансової звітності змінюватиметься залежно від мети перевірки, виду підконтрольного об'єкта, сфери його діяльності,

розміру, а також складності перевірки і процедур, що застосовуватиметься аудитором, під час його формування необхідно врахувати такі аспекти: по-перше, особливості фінансово-господарської діяльності клієнта; по-друге, вибір сфери діяльності аудитора; по-третє, залучення персоналу до проведення аудиту [7].

На етапі вивчення аудитор необхідно здійснити попередній огляд та дати оцінку стану бухгалтерського обліку і фінансової звітності замовника аудиту. На цьому етапі аудитор за допомогою опитування, вивчення та аналізу фінансової звітності та даних бухгалтерського обліку здійснює збір необхідних даних. Аудитору доцільно в своїй діяльності використовувати такі методичні прийоми дослідження, як аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, моделювання, абстрагування, конкретизація, системний і функціонально-вартісний аналіз.

Одним із етапів оцінювання, на якому аудитор зобов'язаний одержати якомога більше інформації про об'єкт дослідження з метою її аналізу та оцінки для наступного формування обґрунтованої думки, на підставі якої і формуватиметься висновок про достовірність фінансової звітності клієнта. Збір необхідних даних для їх оцінювання провадиться з використанням таких аудиторських процедур, як перевірка, спостереження, інспектування, запити і підтвердження, а також аналітичні процедури.

Основними формами фінансової звітності є Баланс і Звіт про фінансові результати, а інші форми по суті є аналітичними розшифровками або доповненнями до перших двох. Разом з тим, основне змістове навантаження із складу звітних форм для характеристики майнового та фінансового стану підприємства несе бухгалтерський баланс, оскільки будь-яка форма фінансової звітності може бути зведена до бухгалтерського балансу. Мету та процедури аудиту фінансової звітності наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Мета та процедури аудиту фінансової звітності

Компонента фінансової звітності	Мета аудиту фінансової звітності	Процедури аудиту фінансової звітності
1	2	3
Звіт про рух грошових коштів	перевірка інформації про зміни, що відбулися в грошових коштах підприємства за звітний період та методика відображення її у звіті про рух грошових коштів	оцінка правильності і доцільності класифікації грошових потоків в розрізі операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства-клієнта; інспекція господарських операцій клієнта стосовно того, чи не включено до складу операцій, що пов'язані із внутрішніми змінами у складі грошових коштів та негрошові; перевірка правильності визначення чистого руху грошових коштів у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності; оцінка правильності підрахунку показника чистого руху грошових коштів за звітний період.
Звіт про фінансові результати	висловлення думки щодо достовірності інформації про доходи, витрати, прибутки та збитки діяльності підприємства і відображення її у звіті про фінансові результати	інспекція обсягів реалізації активів та визнання доходів і витрат звітного періоду; перевірка правильності класифікації та оцінки доходів, витрат і фінансових результатів в розрізі видів діяльності клієнта; перевірка правомірності відображення в системі рахунків бухгалтерського обліку доходів та витрат; порядок їх відображення у звіті про фінансові результати; аналіз структури доходів та витрат з метою визначення ефективності діяльності клієнта.

Продовження таблиці 1

1	2	3
Звіт про рух грошових коштів	перевірка інформації про зміни, що відбулися в грошових коштах підприємства за звітний період та методика відображення її у звіті про рух грошових коштів	оцінка правильності і доцільності класифікації грошових потоків в розрізі операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства-клієнта; 2) інспекція господарських операцій клієнта стосовно того, чи не включено до складу операцій, що пов'язані із внутрішніми змінами у складі грошових коштів та негрошові операції; перевірка правильності визначення чистого руху грошових коштів у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності; оцінка правильності підрахунку показника чистого руху грошових коштів за звітний період; аналіз руху грошових потоків за звітний період та визначення динаміки і тенденції отримання грошових коштів у майбутньому.
Звіт про власний капітал	перевірка реальності інформації про зміни у складі власного капіталу клієнта протягом звітного періоду та перевірка звіту про власний капітал	перевірка законності оформлення установчих документів для здійснення підприємницької діяльності; перевірка чи види діяльності клієнта відповідають статутним вимогам; оцінка правомірності та законності внесення учасниками внесків до капіталу; інспектування законності і своєчасності внесення змін в засновницькі документи та перевірка відображення таких змін в системі рахунків бухгалтерського обліку; контроль за правомірністю розподілу прибутку; перевірка достовірності звіту про власний капітал.

Етап встановлення достовірності фінансової звітності ґрунтується на підтвердженні попередньо здійсненої оцінки про достовірність відображення у системі рахунків бухгалтерського обліку та звітності інформації про активи, зобов'язання, власний капітал, а також про доходи, витрати і фінансові результати суб'єкта господарювання. Під час висловлення думки про достовірність фінансової звітності аудитор повинен бути достатньо впевненим, що вона не містить істотних викривлень і помилок. Разом з тим, аудитору не варто забувати про те, що у зв'язку із застосуванням аудиторської вибірки з'являється вагомий ризик того, що навіть істотні помилки він може не виявити. До випадків, які можуть підвищити ступінь шахрайства та фальсифікації облікових і звітних даних, належать такі: наявність нетипових господарських операцій для підприємства, що перевіряється; застосування „складних” операцій чи методів бухгалтерського обліку; наявність операцій із пов'язаними сторонами; неадекватні облікові записи; закупівля чи продаж товарно-матеріальних цінностей за цінами, які істотно відрізняються від ринкових.

Завершальним етапом процесу аудиту фінансової звітності є етап звітування, на якому аудитор формує думку з таких питань:

- чи відповідає система бухгалтерського обліку підприємства вимогам чинного законодавства;
- чи відповідають показники бухгалтерського обліку та фінансової звітності принципам облікової політики суб'єкта господарювання;
- чи ефективна система внутрішнього контролю клієнта;
- чи достовірно відображається в обліку та у фінансовій звітності інформація про активи, зобов'язання, власний капітал доходи, витрати і фінансові результати клієнта. Результати аудиту фінансової звітності можуть бути оформлені у вигляді загального аудиторського висновку про достовірність фінансової звітності (у межах загального аудиту) [8].

ВИСНОВКИ

На сучасному етапі розвитку економіки та складності нормативно-правової бази зростає ризик прийняття помилкових рішень на підставі фінансової звітності різними її користувачами. Підтвердження достовірності фінансової звітності аудитором має надзвичайне значення для прийняття будь-якими користувачами обґрунтованих ефективних управлінських рішень, які повинні прийматися на підставі достовірно наданої обліково-аналітичної інформації. Запропоновані в статті процес та методика аудиту фінансової звітності підприємств нададуть можливість звести до мінімуму властивий аудиторський ризик та ризик невиявлення, що надалі дозволить уникати появи істотних помилок та реальніше оцінювати фінансово-майновий стан підприємства.

Список використаних джерел

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 „Загальні вимоги до фінансової звітності”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99р. №87.
2. Давидов Г.М. Аудит: навч. посібник / Г.М. Давидов. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Т-во „Знання”, КОО, 2004. – 363 с
3. Савченко В. Я. Аудит: навч. посібник / В.Я. Савченко. – К.: КНЕУ, 2002. – 322 с.
4. Петрик О. А. Аудит: методологія і організація: монографія / О. А. Петрик. – К.: КНЕУ, 2003. – 268 с.
5. Дорош Н.І. Аудит: методологія і організація: монографія / Н.І. Дорош. – К.: Т-во „Знання”, КОО, 2001. – 402 с.
6. Кулаковська Л.П. Організація і методика аудиту: навчальний посібник / Л.П. Кулаковська, Ю.В. Піча. – 2-е вид. – К.: Каравела, 2005. – 560 с.
7. Петровська І.О. Аудит: навч. посіб. / І.О. Петровська, Т.В. Шмакова. – К.: Університет „Україна”, 2005. – 104 с.
8. Пшенична А.Ж. Аудит: навч. пос. / А.Ж. Пшенична. – К. Центр Учбової літератури, 2008. – 320 с.

БОНДАР

Валерій Петрович
office@hblb.com.uaд.е.н., професор кафедри
аудиту, Київський
національний економічний
університет ім. Вадима
Гетьмана

УДК 657.62

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ У
ДІЯЛЬНОСТІ АУДИТОРІВ УКРАЇНИPROBLEMS OF PROFESSIONAL ETHICS STANDARDS USE IN AUDITORS
PRACTICE IN UKRAINE

Стаття присвячена численним проблемам, що виникають у зв'язку з недотриманням аудитором принципів професійної етики. В статті обґрунтовано систему організаційної підтримки створення середовища для дотримання принципів професійної етики в ході виконання завдань з аудиту на основі конкретизації заходів виявлення та усунення загроз незалежності аудитора.

Статья посвящена многочисленным проблемам, возникающим в связи с несоблюдением аудиторами принципов профессиональной этики. В статье обоснована система организационной поддержки создания среды для соблюдения принципов профессиональной этики в ходе выполнения заданий по аудиту на основе конкретизации мер по выявлению и устранению угроз независимости аудитора.

The article is dedicated to a number of problems caused by the professional ethics principles violation by auditors. The study justifies the system of organizational support for creating the ethical principles compliance environment during performance of audit engagements based on précising the measures on identifying and eliminating threats to the auditors' independence.

Ключові слова: аудит, аудиторські процедури, професійна етика, етичні принципи, загрози незалежності

Ключевые слова: аудит, аудиторские процедуры, профессиональная этика, этические принципы, угрозы независимости

Keywords: audit, audit procedures, professional ethics, ethical principles, threats to auditor independence

ВСТУП

Прозорість інформації (фінансової, інтегрованої або корпоративної звітності), яка розкривається стейкхолдерам та є релевантною та корисною, беззаперечно, є обов'язковою умовою існування та розвитку фінансових ринків, створення сприятливого інвестиційного клімату, попередження корупції. Разом з тим, це вимагає відповідного розвитку теорії та практики аудиту, аналіз стану розвитку якого в країні формує у потенційних інвесторів розуміння та в перспективі ступінь довіри до висновків незалежних аудиторів.

Однак, як показує досвід практичної аудиторської діяльності, існують значні проблеми дотримання аудитором етичних принципів в ході здійснення аудиту. І якщо вони не є такими очевидними при проектуванні систем контролю якості аудиторських послуг, то при функціонуванні цієї системи виявляються численні випадки недотримання принципів професійної етики. Зокрема, за даними Реєстру аудиторських фірм та аудиторів Аудиторської палати України станом на 07.12.16 р. [6] в Україні суб'єктів аудиторської діяльності налічується 1032, з яких лише 453 (43,9%) пройшли

перевірку системи контролю якості, ключовим елементом якої, згідно з МСКЯ 1 «Контроль якості для фірм, що виконують аудити та огляди фінансової звітності, а також інші завдання з надання впевненості і супутні послуги» [4], є відповідні етичні принципи. Це свідчить про значні проблеми дотримання норм професійної етики аудитора та вимагає встановлення належного контролю за такими порушеннями з метою адаптації відповідних політик та процедур та забезпечення їх застосовності в ході професійної діяльності аудиторів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Теоретичним питанням та проблемам реалізації вимог професійної етики аудитора присвятили свої дослідження С.В. Бардаш, А.М. Герасимович, Л.В. Гуцаленко, В.М. Жук, М.Д. Корінко, О.А. Петрик, О.Ю. Редько, Б.Ф. Усач, Н.М. Проскуріна, Г.М. Давидова, В.С. Рудницький, Н.С. Шалімова, В.В. Рядська, Л.В. Чижевська та інші вітчизняні та зарубіжні вчені і дослідники. Разом з тим, більш глибокого дослідження вимагають теоретико-прикладні аспекти існуючих на сьогодні проблем недотримання українськими аудитором норм професійної етики, що призводить до погіршення

якості аудиторських послуг та зниження довіри до вітчизняного аудиту.

МЕТА СТАТТІ

Метою дослідження є виявлення основних проблем у дотриманні принципів професійної етики аудитором України та шляхів їх вирішення.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, ресурси Internet, Міжнародні стандарти аудиту, Кодекс етики професійних бухгалтерів, рішення та положення Аудиторської палати України.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу та узагальнення вимог Міжнародних стандартів аудиту та законодавства.

РЕЗУЛЬТАТИ

Негативний імідж України як потенційної країни-реципієнта іноземних інвестицій пов'язаний, окрім проблем корупційної складової розвитку національної економіки, також з непрозорістю фінансової звітності вітчизняних компаній. Зокрема, останні демонструють формальне ставлення до забезпечення достовірності та повноти розкриття фінансової та іншої суттєвої інформації, переважно через те, що мало розуміють користь такого розкриття для компанії, з точки зору задоволення інформаційних потреб стейкхолдерів.

Проте, така ситуація ускладнюється і тим, що особи, діяльність яких покликана сприяти адекватному розкриттю підприємствами інформації та знизити рівень невпевненості її користувачів, в умовах жорсткої конкуренції у сфері аудиту прагнуть максимізувати і власні економічні та інші вигоди, ставлячи цим під загрозу фундаментальні принципи професійної етики аудитора.

У зв'язку з тим, що аудит є тим видом професійної діяльності, який забезпечує фінансово-економічну стабільність та створює підґрунтя для ухвалення управлінських рішень в непередбачуваному економічному середовищі, вважаємо, що розв'язання проблем недотримання принципів професійної етики аудитором набуває вирішального соціально-економічного значення для розвитку економіко-інвестиційного потенціалу нашої держави.

Кодексом етики професійних бухгалтерів [1] (далі – Кодекс етики) визначено п'ять фундаментальних принципів професійної етики, зокрема: 1) чесність; 2) об'єктивність; 3) професійна компетентність та належна ретельність; 4) конфіденційність; 5) професійна поведінка [1, п. 100.5].

Розглянемо детальніше дані принципи. Так, **принцип чесності**, згідно з п. 110.1 Кодексу етики, «означає зобов'язання всіх професійних бухгалтерів бути відвертими та чесними в усіх професійних і ділових стосунках, <...> чесне ведення справ та правдивість» [1, п. 110.1].

На жаль, як показує практика, принцип чесності може бути порушений у таких питаннях взаємодії аудитора з клієнтом:

1) формування неправдивої або неповної інформації з суттєвих питань аудиту, яка повинна

бути повідомлена управлінському персоналу або тим, кого наділено найвищими повноваженнями (згідно з МСА 260 та МСА 265);

2) формування неправдивої або необґрунтованої думки аудитора про фінансову звітність клієнта (порушення вимог МСА 700 та МСА 705 в частині ігнорування підстав модифікації аудиторської думки або неврахування критеріїв при визначенні виду модифікації);

3) встановлення економічно необґрунтованої ціни на послуги аудиту, виходячи з мотивів переслідування власної економічної вигоди, або встановлення ціни, виходячи з розцінок роботи аудиторів (при фактичній роботі помічників аудитора).

Наступний принцип – **принцип об'єктивності** [1, п. 120.1] – полягаючи у тому, що аудитор не повинен йти на компроміс у своєму професійному судженні, на практиці пов'язаний з комплексом загроз незалежності. Зокрема, він пов'язаний з загрозами власного інтересу (страх втрати вигідного клієнта зумовлюють ризик висловлення необ'єктивної думки), загрозами власної оцінки (неможливість об'єктивної оцінки інформації, у підготовці якої брав участь аудитор), загрози тиску (страх перед погрозами або тиском, які чинити клієнт або треті сторони породжують схильність до висловлення думки, орієнтованої на вимоги таких суб'єктів).

Разом з тим, недотримання принципу об'єктивності може відбуватися при ігноруванні загроз в момент їх виникнення, зокрема, при формулюванні думки аудитором (розкриття лише окремих – тільки позитивних або тільки негативних – сторін діяльності, недотримання нейтральності формулювань в аудиторському звіті). Це є наслідком існуючого конфлікту інтересів на момент прийняття клієнта або при ухваленні рішення про співпрацю з ним або, навпаки, існування загрози сімейних та дружніх стосунків.

Згідно з п. 130.1 Кодексу етики, **принцип професійної компетентності та належної ретельності** означає зобов'язання «а) підтримувати професійні знання та вміння на рівні, необхідному для надання клієнтам або роботодавцям компетентних професійних послуг; б) надаючи професійні послуги, діяти ретельно відповідно до застосованих технічних та професійних стандартів» [1, п. 130.1]. При цьому, як показує практика аудиторської діяльності, реалізація цього принципу відбувається на всіх етапах аудиторської перевірки:

- при прийнятті завдання з аудиту оцінюється компетентність персоналу для його виконання, а при призначенні групи з завдання керівник повинен оцінити потенційних членів групи із завдання на предмет відповідності їх професійної компетентності умовам завдання та специфіці діяльності клієнта;

- при плануванні керівнику аудиторської групи слід оптимально розподілити членів групи із завдання за окремими ділянками перевірки відповідно до рівня їх професійної компетентності;

- при виконанні завдання професійна компетентність та належна ретельність забезпечується шляхом документування всіх

процедур аудиту, внесенням змін до документів планування у зв'язку з ідентифікацією додаткових ризиків викривлення, виконанням альтернативних процедур, а також шляхом нагляду та огляду якості виконання завдання з аудиту.

Принцип конфіденційності, відповідно до п. 140.1 Кодексу етики означає зобов'язання аудитора утримуватися від розкриття інформації, отриманої під час виконання завдання, та/або її використання для власної вигоди або в інтересах сторін [1, п. 140.1]. Дотримання даного принципу забезпечується шляхом впровадження суворої системи інформаційної безпеки аудиторської фірми, що включає цілий ряд елементів, зокрема, безпеку інформаційної системи, безпеку документації фірми та клієнтів, обмеження доступу до окремих підрозділів фірми сторонніх осіб тощо.

Останній принцип професійної етики, який зветься **професійною поведінкою**, полягає у тому, що

під час своєї діяльності аудитор повинен поводитися таким чином, щоб не дискредитувати власну професію чи колег по фаху, а також не поширювати інформацію про власні корисні знайомства з клієнтом або з представниками владних структур, висвітлювати про аудиторську фірму виключно правдиву інформацію, яка може бути перевірена та використана потенційними клієнтами для ухвалення рішення про можливу співпрацю на основі врахування досвіду аудиторів у даній галузі, професійних компетентностей тощо.

Зауважимо, що дотримання даних принципів повинно бути регламентоване та організоване на різних рівнях забезпечення контролю якості аудиторських послуг. Зокрема, за результатами власних досліджень можемо виділити чотири рівні: міжнародний, національний, локальний, особистісний (табл. 1).

Таблиця 1

Рівні забезпечення контролю якості аудиторських послуг

Рівень	Система регламентів	Внесок документів у організацію системи контролю якості в частині дотримання етичних принципів
Міжнародний	Кодекс етики професійних бухгалтерів [1], Міжнародний стандарт контролю якості 1 «Контроль якості для фірм, що виконують аудити та огляди фінансової звітності, а також інші завдання з надання впевненості і супутні послуги» [4], МСА 220 «Контроль якості аудиту фінансової звітності» [3]	Встановлюється система фундаментальних етичних принципів та загроз незалежності, а також відповідальності фірми за її систему контролю якості для аудитів та оглядів фінансової звітності, а також іншого надання впевненості та супутніх послуг. Також регламентуються процедури контролю якості під час аудитів фінансової звітності
Національний	Концепція системи забезпечення якості аудиторських послуг в Україні [2], Положення з національної практики контролю якості аудиторських послуг 1 «Організація аудиторськими фірмами та аудиторами системи контролю якості аудиторських послуг» [5]	Конкретизовано вимоги міжнародних стандартів контролю якості в контексті реалізації концептуальних підходів Аудиторської палати України до розуміння належного середовища якісного надання аудиторських послуг
Локальний	Внутрішні документи (регламенти, положення, стандарти), що встановлюють: 1) політику та процедури забезпечення незалежності аудиторів аудиторської фірми; 2) вимоги щодо підвищення кваліфікації фахівців; 3) заходи відповідальності до працівників за невиконання (невідповідне виконання) покладених на них обов'язків; 4) сфери, в яких потрібне консультування персоналу; 5) прийняття нового завдання та/або продовження співпраці з існуючим клієнтом; 6) узгодження умов завдання; 7) планування завдання; 8) документування процесу використання роботи експерта аудитора; 9) процедури нагляду над виконанням завдання; 10) вимоги щодо огляду контролю якості завдання; 11) вимогами щодо моніторингу відповідності контролю якості	Передбачають систему конкретних організаційних заходів на всіх етапах виконання завдання з аудиту, що дозволяє: 1) створити систему фіксації загроз недотримання принципів професійної етики, зокрема, створення системи захисту даних; 2) формалізувати дії аудитора для уникнення порушення принципу професійної компетентності та належної ретельності при: - прийнятті нового клієнта або продовження співпраці з існуючими; - плануванні завдання з аудиту; - виконанні процедур, які передбачені міжнародними стандартами аудиту; - визначенні потреби та можливості використання роботи внутрішнього аудитора, експерта аудитора, отримання консультування; - формулюванні думки про фінансову звітність клієнта на основі отриманих аудиторських доказів та суттєвості і всеохопності ідентифікованих викривлень
Особистісний	Неформальні внутрішні мотиваційні важелі, що полягають в превалюванні необхідності та значення дотримання принципів професійної етики над власними інтересами та потребами	Система контролю реалізується на рівні власних морально-етичних обмежень, ціннісних орієнтацій, критичної самооцінки та важелів при ухваленні рішення щодо професійної діяльності в цілому та виконання окремих завдань, зокрема

Не дивлячись на те, що елементи системи контролю якості включають відповідні етичні вимоги, вважаємо, що дотримання етичних принципів реалізується і у всіх інших елементах, зокрема так, як

описано в таблиці 2.

Слід наголосити на тому, що темним кольором у таблиці 2 позначено розробку внутрішніх документів (регламентів, положень, стандартів тощо) у зв'язку з

тим, що їх розробка та впровадження в діяльність аудиторської фірми формалізує середовище контролю якості, конкретизує права та обов'язки членів групи з завдання та посадових осіб фірми та становить базис попередження виникнення загроз незалежності та загроз недотримання принципів професійної етики.

Дотримання фундаментальних принципів професійної етики можна забезпечити шляхом організації на аудиторській фірмі належної системи контролю якості аудиторських послуг, зокрема, шляхом розробки внутрішньофірмової Політики та процедур контролю якості. Виходячи з власного практичного

досвіду аудиторської діяльності та базуючись на вимогах професійних стандартів з аудиту (МСА), вважаємо за доцільне запропонувати наступну структуру відповідного внутрішнього документу (структура та змістовне наповнення розділів Політики і процедур наведено в таблиці 3).

Застосування даного положення слугуватиме базисом формування відповідних процедурних регламентів при роботі з клієнтом аудиторської фірми, створюватиме основу для розробки та конкретизації положень інших внутрішніх стандартів та положень, що визначають порядок дій аудитора при виконанні завдання з аудиту.

Таблиця 2

Шляхи реалізації завдань контролю дотримання принципів професійної етики у елементах системи контролю якості аудиторських послуг (сформовано з урахуванням вимог МСКЯ І [4])

Елементи системи контролю якості	Відповідальність керівництва за якість на фірмі		Людські ресурси			Прийняття та продовження стосунків з клієнтами і конкретних завдань		Виконання завдання		Моніторинг
	Розробка внутрішніх документів	Делегування повноважень та отримання заповідей	При прийнятті на роботу	Отримання заповідей при призначенні на завдання	За межами процесу виконання завдань	Оцінка загроз незалежності	Оцінка наявності ресурсів для перевірки	Нагляд під час виконання завдань	Огляд завершених завдань	
Принципи										
Чесність	+	+(1)		+(4)	+(1)	+(5)		+(4)	+(4)	+(4)
Об'єктивність	+	+(1)		+(4)		+(5)		+(4)	+(4)	+(4)
Професійна компетентність та належна ретельність	+	+(1)	+(2)	+(2)	+(1)	+(5)	+	+(3)	+(3)	+(3)
Конфіденційність	+	+(1)	+(1)	+(2)	+(1)	+(5)				+
Професійна поведінка	+	+(1)	+(1)			+(5)				+

Примітка:

(1) доведення змісту персональної відповідальності за дотримання чинного законодавства з питань аудиту, професійних стандартів та Кодексу етики до аудиторів фірми з отриманням від них відповідних заповідей дозволяє керівництву по суті передати частину відповідальності за контроль якості аудиторських послуг з локального рівня (з рівня керівництва аудиторської фірми як такої) та особистісний рівень (роз'яснення питань необхідності дотримання принципів професійної етики та обсягу відповідальності за їх порушення стає основою формування морально-ціннісних орієнтацій аудитора під час виконання ним завдання з аудиту)

(2) перевіряється шляхом отримання заповідей щодо розуміння змісту професійних стандартів та їх вимог щодо повноти та ретельності проведення аудиторських процедур, вимог конфіденційності інформації

(3) перевіряється шляхом тестування повноти, ретельності та результативності проведення аудиторських процедур

(4) контроль дотримання принципів базується на перевірці повноти та відповідності висвітлених викривлень при формулюванні думки аудитора (на виконання вимог МСА 700, 705 та 706) та повідомленні важливих питань управлінському персоналу та тим, кого наділено найвищими повноваженнями (на виконання вимог МСА 260 та 265)

(5) тестування існування загроз незалежності дозволяють виявити загрози недотримання принципів професійної етики

Таблиця 3

Рекомендована структура внутрішнього документу, що регламентує політику та процедури забезпечення незалежності аудиторів аудиторської фірми (в частині дотримання принципів професійної етики)

№ з/п	Назва розділу	Змістове наповнення розділу	Коментар
1	2	3	4
1.	Загрози незалежності та їх зменшення	Містить опис ознак загроз та перелік процедур їх зменшення за основними групами загроз	Опис випадків та прикладів загроз незалежності дозволяє їх визначити в момент виникнення та обрати вид застережних заходів
2.	Організація моніторингу загроз незалежності	Описує механізм контролю за загрозами незалежності, зокрема, порядок встановлення особи, відповідальної за моніторинг загроз незалежності, їх фіксації за фактами виникнення, визначення шляхів їх усунення та попередження у майбутньому	Моніторинг загроз незалежності (незалежності фірми, персональної незалежності аудиторів) повинен включати попередній, поточний та наступний контроль за дотриманням етичних принципів
3.	Система ціноутворення	Встановлює загальні принципи системи ціноутворення на послуги аудиторської фірми (в контексті створення середовища попередження загрози власного інтересу фірми в цілому): опис чинників, що впливають на розмір вартості замовлення, можливі варіанти зменшення ціни на послуги, встановлення допустимих меж зростання цін на послуги компанії	Додатково слід розробити та впровадити Внутрішній стандарт з ціноутворення на послуги аудиторської фірми з метою забезпечення об'єктивності аудитора при формулюванні аудиторського висновку за результатами виконаного завдання з аудиту
4.	Система делегування повноважень та внутрішнього консультування	Визначає загальний порядок встановлення старшого аудитора в межах завдання з аудиту та описує процедуру консультування зі складних та спірних питань, що орієнтоване на забезпечення компетентності виконання процедур в ході перевірки (доречним є визначення процедури та порядку документування звернення членів групи із завдання за консультуванням, надання консультацій, залучення за потреби стороннього фахівця)	Додатково слід розробити зразки документів звернення аудиторів за консультацією, надання консультацій, залучення стороннього фахівця, або в разі неможливості отримання консультації – зразки документів повідомлення про неможливість подальшого виконання аудиторських процедур
5.	Кадрова політика	Визначається загальний порядок прийняття на роботу працівників до штату аудиторської фірми, критерії переведення працівника на вищу посаду в аудиторській фірмі, а також порядок встановлення та визначення розміру оплати праці або персональних гонорарів, що орієнтоване на: 1) забезпечення компетентності персоналу при заміщенні ними вакантних посад; 2) сприяння задоволенню потреб персоналу у визнанні професійних досягнень; і, як наслідок, 3) попередження виникнення загрози власного інтересу індивідуально у окремих працівників. Крім того, для забезпечення виявлення складних та ризикових ділянок виконання аудиторських процедур окремими аудиторами та застосування ними вимог професійних стандартів	На рівні фірми доцільно затвердити політику щодо найму співробітників (кваліфікаційні вимоги для фахівців під час прийняття на роботу), а також вимоги щодо підвищення кваліфікації фахівців. Формулювання вимог до кандидатів на заміщення вакантних посад слід здійснювати на основі проведення кадрового моніторингу, що сприятиме найму персоналу з потрібною кваліфікацією та спеціалізацією.
6.	Забезпечення професійної компетентності персоналу	Розділ містить опис порядку вивчення кваліфікації працівника при його прийнятті, оцінки компетентності персоналу при призначенні на виконання завдання, періодичної оцінки роботи працівника в ході виконання завдань протягом року, а також окреслення форм та засобів підвищення кваліфікації персоналу	Додатково слід розробити зразки документів для оцінки якості роботи персоналу, типові програми та графіки підвищення кваліфікації, проведення внутрішніх тренінгів, зовнішнього підвищення кваліфікації з вказівками їх тематики працівників

Продовження таблиці 3

1	2	3	4
7.	Механізми роботи клієнтами	Встановлення загальних вимог до організації роботи з клієнтом на всіх етапах створення середовища уникнення загроз незалежності. В цьому розділі слід передбачити опис відповідальності за роботу з клієнтами, порядок ведення обліку замовлень для отримання інформації про стан розрахунків, наявність заборгованості для здійснення оперативного моніторингу залежності від гонорарів клієнта та наявності загроз власного інтересу. Крім того, розділ повинен містити політику та процедури прийняття нового клієнта, продовження співпраці з клієнтом, відмови від виконання завдання	В цьому контексті на рівні фірми доцільно затвердити слід розробити та впровадити зразки документів для оцінки потенційних клієнтів, у т.ч. чесності клієнтів, зразки документів для періодичної оцінки існуючих клієнтів
8.	Конфіденційність	Містить опис системи інформаційної безпеки аудиторської фірми в контексті забезпечення дотримання конфіденційності інформації, отриманої від клієнта, а також створення організаційно-правових передумов для визначення персональної відповідальності за доступ до інформації з метою попередження її розголошення	Для конкретизації заходів захисту інформації додатково слід запровадити внутрішні стандарти та регламенти: 1) зберігання та використання інформації на фірмі (в частині визначення складу конфіденційної інформації); 2) місця її знаходження; 3) порядку доступу до місць знаходження конфіденційної інформації та роботи з нею; 4) інформування замовників про систему зберігання конфіденційної інформації; 5) відповідальності за розголошення конфіденційної інформації; 6) розв'язання конфліктів щодо розголошення конфіденційної інформації.
9.	Організація роботи з клієнтом	Визначається порядок дій при ухваленні рішення щодо прийняття нового клієнта та/або продовження співпраці з існуючими, при плануванні аудиторських процедур у відповідь на оцінені ризики, а також визначається порядок встановлення відповідальних осіб	Встановлюються загальні принципи та вимоги до прийняття нового клієнта, продовження співпраці з існуючими, а також порядок критеріальної оцінки можливості прийняття клієнта, продовження співпраці
10.	Організація консультування	Встановлюється порядок організації отримання працівниками фірми внутрішніх та зовнішніх консультацій з важливих питань перевірки та порядок документування відповідних процедур	Урегулювання можливості та порядку отримання консультування дозволяє забезпечити дотримання принципу професійної компетентності та попередити некомпетентні дії аудитора, пов'язані з недостатністю професійних знань або досвіду, що виявлена в ході виконання завдання з аудиту

ВИСНОВКИ

Вивчення теоретичних та практичних аспектів дотримання принципів професійної етики аудитора в Україні дозволило дійти наступних висновків.

1. Проблеми недотримання аудиторами принципів професійної етики в цілому спричиняють проблеми недовіри користувачів фінансової звітності до аудиторської професії та оприлюднених аудиторських висновків, що не сприяє створенню інвестиційно привабливого іміджу нашої держави та вітчизняних суб'єктів господарювання на зовнішніх ринках. Це пов'язано також з невідповідністю фінансової звітності підприємств України, зокрема, перевіреної аудиторами, міжнародним стандартам фінансової звітності в усіх суттєвих аспектах, її непрозорістю тощо.

2. У вітчизняній аудиторській практиці існують численні загрози дотримання принципів професійної етики, що можна дієво попередити при розробці та впровадженні системи контролю якості аудиторських послуг відповідно до вимог міжнародних стандартів контролю якості. За результатами дослідження описано основні напрями порушень принципів професійної етики аудитора та ідентифіковано шляхи

забезпечення їх реалізації за основними елементами системи якості аудиторських послуг.

3. З урахуванням важливості побудови системи контролю якості аудиторських послуг, встановлено, що дотримання етичних принципів аудитора повинно бути регламентоване та організоване на всіх рівнях забезпечення контролю якості аудиторських послуг, яких, за результатами власних досліджень, виділено чотири (міжнародний, національний, локальний, особистісний) та описано внесок документів відповідного рівня у організацію системи контролю якості в частині дотримання етичних принципів.

4. Визначено також, що дотримання фундаментальних принципів професійної етики можна забезпечити шляхом організації на аудиторській фірмі належної системи контролю якості аудиторських послуг, зокрема, шляхом розробки внутрішньофірмової Політики та процедур контролю якості. У зв'язку з цим запропоновано структуру відповідного внутрішнього документу та його змістовне наповнення за визначеними розділами. Його застосування дозволить створити базис формування процедурних регламентів роботи з клієнтом аудиторської фірми та конкретизації положень інших внутрішніх стандартів та положень з

питань дій аудитора при виконанні завдання з аудиту.

Список використаних джерел

1. Кодекс Етики Професійних Бухгалтерів. Редакція 2012 р. – Київ, 2014. – 172 с.

2. Концепція системи забезпечення якості аудиторських послуг в Україні, затверджена, Рішенням Аудиторської палати України від 26.09.2013 № 279/7 зі змінами згідно рішення Аудиторської палати України від 01.12.2016 № 334/5 [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.apu.com.ua/attachments/article/50/Концепція_якіст_аудиторських_послуг.doc

3. Міжнародний стандарт аудиту 220 «Контроль якості аудиту фінансової звітності» // Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Частина I: Видання 2014 року / Пер. з англ. мови О.Л. Ольховікова, О.В. Селезньов. – К.: Міжнародна федерація бухгалтерів, 2014, Аудиторська палата України, 2015. – 986 с. [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.apu.com.ua/attachments/article/290/Audit_2015_1_all.pdf

4. Міжнародний стандарт контролю якості 1

«Контроль якості для фірм, що виконують аудити та огляди фінансової звітності, а також інші завдання з надання впевненості і супутні послуги» // Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Частина I: Видання 2014 року / Пер. з англ. мови О.Л. Ольховікова, О.В. Селезньов. – К.: Міжнародна федерація бухгалтерів, 2014, Аудиторська палата України, 2015. – 986 с. [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.apu.com.ua/attachments/article/290/Audit_2015_1_all.pdf

5. Положення з національної практики контролю якості аудиторських послуг 1 «Організація аудиторськими фірмами та аудиторами системи контролю якості аудиторських послуг», затверджене Рішенням Аудиторської палати України від 27.09.2007 № 182/4 зі змінами [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.apu.com.ua/attachments/article/50/ПНПКЯ_1.doc

6. Реєстр аудиторських фірм та аудиторів / Аудиторська палата України [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.apu.com.ua/attachments/article/1/reestr_vkl_071216.xls

ДУДЧЕНКО

Наталія Василівна
dudchenkonv@i.ua

УДК 336.6

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ
ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В
УКРАЇНІ

КАРБІВНИЧИЙ

Ігор Володимирович

к.е.н., доцент кафедри
фінансів, Черкаський
державний технологічний
університетTHE ANALYSIS OF THE
MODERN CONDITION OF
UKRAINE'S FINANCIAL
SECURITYк.е.н., доцент кафедри менеджменту
та економічної безпеки, Черкаський
національний університет імені
Богдана Хмельницького

У статті досліджено сутність наукової категорії «фінансова безпека». Автором зазначається, що підвищення рівня фінансової безпеки набуває загальнодержавного значення. Проаналізовано динаміку основних показників, які характеризують стан фінансової безпеки в Україні. Запропоновано комплекс заходів, реалізація яких сприятиме підвищенню рівня фінансової безпеки.

В статье исследована сущность научной категории «финансовая безопасность». Автором указывается, что повышение уровня финансовой безопасности приобретает общегосударственное значение. Проанализирована динамика основных показателей, которые характеризуют состояние финансовой безопасности в Украине. Предложен комплекс мероприятий, реализация которых будет способствовать повышению уровня финансовой безопасности.

The article investigates the essence of the scientific category "financial security". The author notes that the increase of the level of financial security achieves the countrywide meaning. The dynamics of the main rates, which characterize the condition of the financial security in Ukraine, has been analyzed. The complex of measures, realization of which will encourage the increase of the financial security level, has been proposed.

Ключові слова: фінансова безпека, ефективність, бюджет, валюта

Ключевые слова: финансовая безопасность, эффективность, бюджет, валюта

Keywords: financial security, efficiency, budget, currency

ВСТУП

В умовах глобалізації стабільне функціонування та розвиток національних економік суттєво залежить від здатності мінімізувати ризики та протидіяти загрозам. Деструктивні явища, які виникають у фінансовій сфері можуть уповільнити соціально-економічний розвиток як окремих країн, так й їх угруповань/об'єднань. Проблема мінімізації ризиків та загроз у фінансовій сфері є надзвичайно актуальною для нашої країни.

Питання проблематики фінансової безпеки достатньо повно висвітлено у наукових працях вчених: О. Барановського, П. Курмаєва, Г. Пастернака-Таранушенка, А. Сухорукова та інших.

Разом з тим, недостатньо дослідженими є окремі питання забезпечення фінансової безпеки України з огляду на сучасну соціально-економічну ситуацію в країні.

МЕТА СТАТТІ

Метою даної статті є аналіз динаміки основних показників, які характеризують стан фінансової безпеки та обґрунтування рекомендацій щодо підвищення рівня її забезпечення.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі проведеного дослідження використувалися наступні методи: порівняльно-історичний – при пізнанні особливостей та суперечностей процесу забезпечення фінансової безпеки; економіко-

статистичний – дозволив виявити тенденції у фінансовій сфері України.

РЕЗУЛЬТАТИ

Еволюція наукової думки щодо проблематики фінансової безпеки сприяла плюралізму наукових підходів до визначення сутності даної категорії.

Так, колектив авторів [1] під фінансовою безпекою розуміє такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання.

Позитивним, на нашу думку, у вищенаведеному трактуванні є акцентування на динамічному аспекті - забезпеченні економічного зростання.

Професор О. Барановський вважає, що фінансова безпека - це важлива складова частина економічної безпеки держави, що базується на незалежності, ефективності і конкурентоспроможності фінансово-кредитної сфери України, яка відображається через систему критеріїв і показників її стану, що характеризують збалансованість фінансів, достатню ліквідність активів і наявність необхідних грошових і золотовалютних резервів, ступінь захищеності фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин, стан фінансових потоків в економіці, що характеризується збалансованістю і наявністю

апробованих механізмів регулювання і саморегулювання [2].

Трактування сутності фінансової безпеки знайшло своє відображення й у нормативних документах. Зокрема, у Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки, фінансову безпеку охарактеризовано як стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови

для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни [3].

Отже, узагальнення вищенаведених підходів до трактування сутності фінансової безпеки дозволило визначити її як структурно складну економічну категорію. Відповідно, її рівень залежить від ступеня оптимальності та гармонійності сукупності взаємозв'язків між складовими.

У [3] запропонована структура фінансової безпеки, яка, на нашу думку, достатньо повно розкриває сутність та можливий характер взаємозв'язків між її елементами.

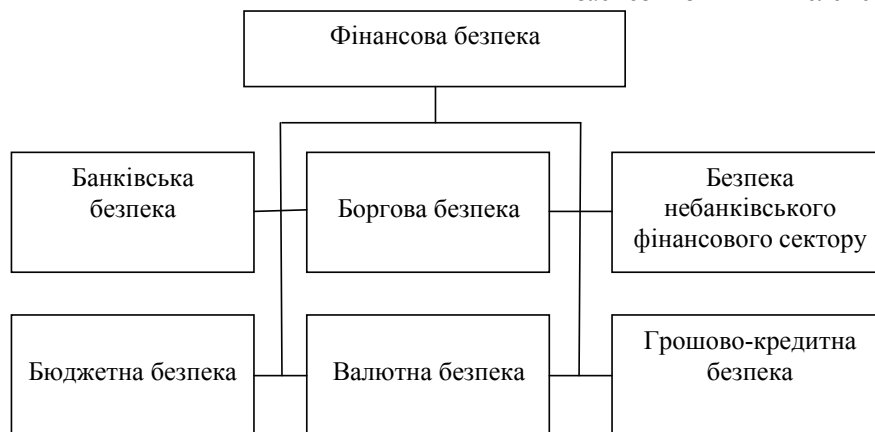

Рис. 1. Складові фінансової безпеки [складено на основі [3]]

Рівень фінансової безпеки визначається за допомогою аналізу сукупності показників. Існує достатньо багато наукових підходів до визначення показників (індикаторів) фінансової безпеки та їх порогових значень. Так, Квятківський Ю.В. [4, с.74] пропонує наступні показники: середньорічні темпи приросту грошової маси; величина номінальної й реальної облікової ставки; показник грошового надлишку; швидкість обігу фінансових ресурсів; загальний обсяг і структура надходжень; наявність достатніх резервів; покриття резервами середньомісячної потреби; щоденний обсяг обігу готівки; межа коливань; ступінь збалансованості витрат і надходжень фінансових ресурсів; професіоналізм та ретельність розробки й процедура розгляду та затвердження кошторисів; масштаби фінансування; наявність чи відсутність високоліквідних резервів; система обліку; своєчасність фінансування; характер взаємовідносин із банком; стан розрахунків за зобов'язаннями; масштаби податкових пільг; рівень девальвації національної валюти; наявність чи відсутність жорстких фінансових обмежень; фінансова дисципліна; розмір загальної капіталізації; обсяги інвестицій.

З наведеного переліку показників малоінформативними, на нашу думку, є: швидкість обігу фінансових ресурсів, щоденний обсяг обігу готівки, система обліку. Деякі, наприклад, професіоналізм та ретельність розробки й процедура розгляду та затвердження кошторисів, масштаби податкових пільг, наявність чи відсутність жорстких фінансових обмежень базуються виключно на експертних оцінках та є, певною мірою, суб'єктивними.

У [5] наведено авторський підхід до визначення індикаторів фінансової безпеки.

Колектив авторів обґрунтував доцільність використання таких показників стану фінансової безпеки [1]: рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет України; рівень монетизації ВВП; дефіцит державного бюджету; ступінь доларизації національної економіки; швидкість обігу готівки; процентна ставка за банківській кредит; ставка рефінансування НБУ; відношення суми валових міжнародних резервів НБУ до загальної суми річного імпорту; валютний курс; питома вага довгострокових банківських кредитів у загальному обсязі наданих кредитів; питома вага податків в обсязі ВВП; відношення суми власних оборотних коштів підприємств до суми залучених оборотних коштів.

Наведена у табл. 1 інформація свідчить про посилення негативних тенденцій у фінансовій сфері України. Так, дефіцит державного бюджету коливався протягом 2014 - I півріччя 2016 років від 5% до 3,5% ВВП. Сума державного боргу зросла за вказаний період на 151,5%.

Зросли видатки держбюджету, пов'язані із докапіталізацією НАК «Нафтогаз», покриттям дефіциту Пенсійного фонду, а також зростанням витрат, зумовлених розширенням внутрішньої міграції [6].

У даному контексті доцільно погодитися із [1], що розбалансованість державного бюджету є головним дестабілізуючим чинником кризи державних фінансів. У той же час, вартість обслуговування державного боргу зросла, порівняно із 2012-2013 роками, на 2,1 в.п. (рис. 2).

Таблиця 1

Динаміка окремих показників, які характеризують стан фінансової безпеки України

[складено автором на основі [8; 9; 10]]

Період	ВВП, млрд грн	Державний та гарантований державою борг, млрд грн	Дефіцит державного бюджету, млрд грн	Запозичення до державного бюджету, млрд грн	Сальдо торговельного балансу, млрд дол. США
2012	145909,6	515,51	53,5	109,8	-9,0
2013	152265,7	584,79	64,7	160,8	-6,8
2014	158691,5	1100,83	78,1	322,4	5,1
2015	198854,4	1572,18	45,2	514,1	5,0
I півріччя 2016	985,0	1668,29	35,1	114,7	-0,7

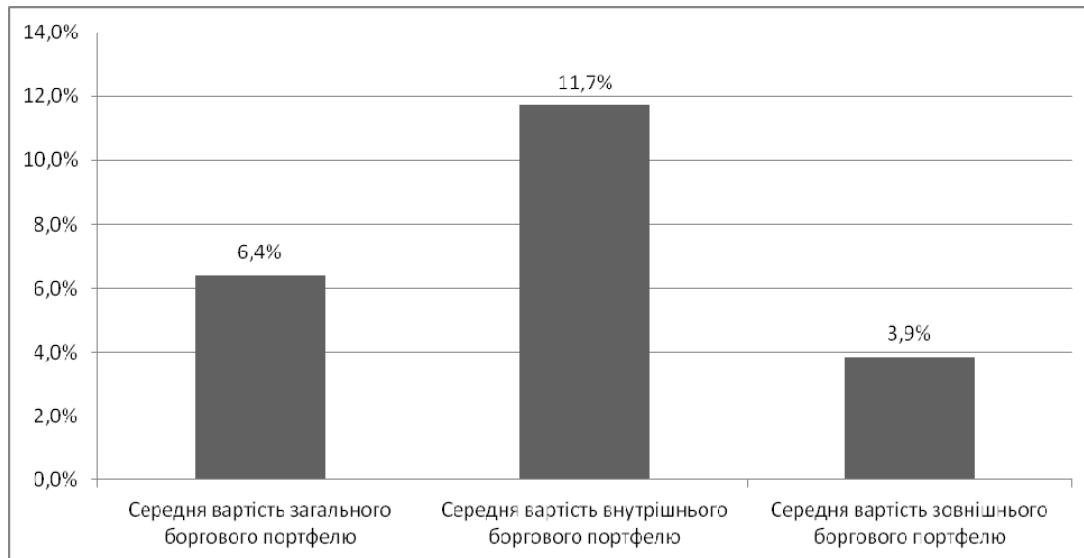

Рис. 2. Середньозважена вартість державного та гарантованого державою боргу, % [11]

Ступінь стабільності банківської системи є однією з доміант економічного зростання і характеризує ефективність грошово-кредитної та фінансової політики держави, її здатність забезпечити стабільність банківської системи і відповідно – зміцнення національної валюти [1].

Банківська система України, яка до 2014 року характеризувалася відносною стабільністю, протягом наступних років є суттєвим дестабілізуючим фактором фінансової безпеки.

Функціонування банківської системи України відбувається в умовах постійної зміни економічної кон'юнктури і непередбачуваності перспективи, що позначається на її нестабільності та підвищеному ризику [1].

Отже, результати проведеного аналізу окремих показників, які характеризують стан фінансової безпеки, та використання наукових підходів [12] дозволило виділити наступні її ризики: зростання тіньового сектору економіки та корупції у державних структурах; непередбачуваність динаміки національної грошової одиниці; зростання зовнішнього боргу та небезпека загострення фінансової кризи; зростання дефіциту зведеного бюджету та неефективна бюджетна політика щодо формування доходів та витрат бюджету.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи наукові підходи [12], доцільно виділити заходи, реалізація яких сприятиме підвищенню рівня фінансової безпеки України:

- підвищення результативності бюджетних витрат за рахунок орієнтації бюджетної системи на досягнення конкретних результатів (за відповідними програмами розвитку);
- розробка поетапної стратегії скорочення бюджетного дефіциту за рахунок поступового зростання дохідної частини бюджетів усіх рівнів;
- розробка та реалізація грошово-кредитної політики, спрямованої на стабілізацію рівня національної грошової одиниці, зниження рівня інфляції;
- реалізація заходів, спрямованих на мінімізацію відтоку капіталу за кордон за допомогою створення сприятливих умов для репатріації вивезеного капіталу;
- створення сприятливих умов для розвитку ринку цінних паперів в Україні.

Список використаних джерел

1. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення / В.Т. Шлемко, І.Ф. Бінко. – К.: НІСД, 1997. – 144 с.
2. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні - методологія оцінки та механізми забезпечення, НАН України [Електронний ресурс] / О.І. Барановський. –

Режим доступу: <http://www.gbv.de/dms/zbw/505608650.pdf>

3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomen datsii>

4. Квятківський Ю.В. Критерії оцінки фінансової безпеки суб'єктів аграрної сфери / Ю.В. Квятківський // Економіка АПК. – 2009. - №11. – С. 70-75

5. Черненко О.С. Індикатори оцінки фінансової безпеки суб'єктів підприємництва / О. С. Черненко // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2015. – № 3. – С. 71-78.

6. Комплексна оцінка економічної ситуації в Україні в 2014– 2015 рр. Частина 1. Загальна оцінка макроекономічної ситуації. – К.: ІАС Team, 2015.

7. Курмаєв П.Ю. Аналіз практичних підходів до оцінки рівня корупції у контексті економічної безпеки / П.Ю. Курмаєв // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». – Вип. 1(38). – Ужгород, 2013. – С.179-181.

8. Валовий внутрішній продукт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/vvp/vvp_gic/vvp_u.htm

9. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за січень–червень 2016 року / [В.В. Зубенко, І.В. Самчинська, А.Ю. Рудик та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження», USAID. – К., 2016. – 80 с.

10. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2013 рік [Зубенко В.В., Самчинська І.В., Рудик А.Ю. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження», USAID. – К., 2014. – 80 с.

11. Середньозважена вартість державного та гарантованого державою боргу у розрізі валют та типів кредиторів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/news/view/statystychni-materialy-shchodo-derzhavnoho-ta-harantovanoho-derzhavoiu-borhu-ukrainy_2016?category=borg

12. Лисяк Л.В. Сучасний стан та основні проблем фінансової безпеки України [Електронний ресурс] / Л.В. Лисяк, Я.Ю. Подлужна // Ефективна економіка. – 2015. - №12. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4690>

ФАІЗОВА

Світлана Олександрівна
olga_faizova@mail.ruк.е.н., доцент каф. економіки
та соціально-гуманітарних
дисциплін, Національна
металургійна академія
України, м. Дніпро

УДК 669.013.5:005.21.(043)

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОГО ПІДХОДУ ДО
ЗБАЛАНСУВАННЯ ТА СТРУКТУРУВАННЯ КРІIMPROVEMENT OF METHODOLOGICAL GOING NEAR BALANCING AND
STRUCTURING OF KPI

Стаття присвячена удосконаленню методичного підходу до збалансування та структурування ключових показників ефективності (КРІ), який ґрунтується на результатах евентологічного аналізу та методу аналізу ієрархій.

Статья посвящена усовершенствованию методического подхода к сбалансированию и структурированию ключевых показателей эффективности (КРІ), который базируется на результатах эвентологического анализа и метода анализа иерархий.

The article is sanctified to the improvement of the methodical going near balancing and structuring of KPI, that is based on the results of eventologic analysis and method of analysis of hierarchies.

Ключові слова: стратегічне управління підприємством, збалансована система показників, КРІ, евентологічний аналіз

Ключевые слова: стратегическое управление предприятием, сбалансированная система показателей, КРІ, эвентологический анализ

Keywords: strategic management at the enterprise, Balanced Scorecard, KPI, eventologic analysis

ВСТУП

Зміна концепції стратегічного розвитку підприємства в напрямку зростання його інтелектуального капіталу, як основи стратегічного потенціалу і головного джерела ринкової вартості, супроводжується розвитком стратегічного управління підприємством у збалансоване управління підприємством на основі концепції збалансованої системи показників (ЗСП).

Проблемі розробки та впровадження збалансованої системи показників у практику управління промисловими підприємствами присвячені роботи закордонних та вітчизняних дослідників, а саме: А. Гершуна та М. Горського, Р. Каплана, М. Кизима, О. Кузьміна, Л. Малярця, Д. Нортон, Нильса-Горана Олве, А. Пилипенка, К. Редченка, В. Слинькова, Б. Фелпса, Х.-Р. Фридага та В. Шмідта, К.Р. Хьюберта та інших. Втім, існуючі наукові дослідження стосуються переважно часткових проблем еволюції стратегічного управління на основі збалансованої системи показників, розглядаючи останню в обмеженому методологічному форматі.

Відповідно постає питання щодо удосконалення методологічного арсеналу ЗСП як системи збалансованого управління підприємством в напрямку інтеграції систем, підходів, методів стратегічного управління та ЗСП із нетрадиційними евентологічними у поєднанні із методом аналізу ієрархій.

МЕТА РОБОТИ полягає в удосконаленні методичного підходу до збалансування та структурування ключових показників ефективності, що характеризують стратегічний розвиток підприємства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічною основою дослідження стали базові положення економічної теорії, теорії управління економічними системами, стратегічного управління та планування.

Використано метод евентологічного скорингу та метод аналізу ієрархій (МАІ) – для збалансування та структурування ключових показників ефективності (КРІ); критичний аналіз – для порівняльного аналізу методологічних засад ЗСП Нортон-Каплана і ЗСП як системи збалансованого управління металургійним підприємством.

РЕЗУЛЬТАТИ

Ускладнення системи стратегічного управління підприємством обумовлює необхідність та можливість поширення сфери його стратегічної відповідальності (ССВ) за межі менеджменту й залучення до процесу збалансованого управління підприємством рядових власників ініціатив. Актуальним стає пошук відповідних механізмів, в тому числі нетрадиційних. Йдеться про процедури / методику евентологічного скорингу.

Існуюча практика використання методів евентології для надання числового значення нефінансовим показникам, вимірювачам неідентифікованих немате-

ріальних активів [1, 2] має бути поширена на відбір, структурування та збалансування КРІ. Необхідність збагачення методології ЗСП методами евентологічного аналізу посилюється необхідністю врахування в процесі управління зростаючої чисельності випадкових, різноспрямованих і зовнішньо не пов'язаних одне з одним факторів.

З метою ефективного інтегрування ЗСП у систему стратегічного управління металургійним підприємством удосконалено методичний підхід до збалансування та структурування КРІ (рис. 1), на основі якого визначена наступна послідовність створення управлінської панелі показників: формування вимог та критеріїв ЗСП; визначення зони стратегічної відповідальності та переліку власників ініціативи (менеджери вищої та середньої ланки, які

забезпечують стратегічну відповідальність) за стратегічною метою – «розбудова бізнесу за стандартами світового менеджменту» (з проєкції «навчання і розвиток» управлінської панелі показників вартісноорієнтованого металургійного підприємства), що забезпечується на основі ключового фактору успіху – «формування збалансованого управління підприємством на основі ЗСП»; перевірка КРІ, визначених експертним шляхом, на відповідність вимогам за стартовими критеріями відбору; перевірка КРІ на відповідність основним критеріям відбору; визначення рівня значущості критеріїв відбору показників і перевірка погодженості думок експертів; відбір КРІ та розрахунок індексу загальної збалансованості системи показників.

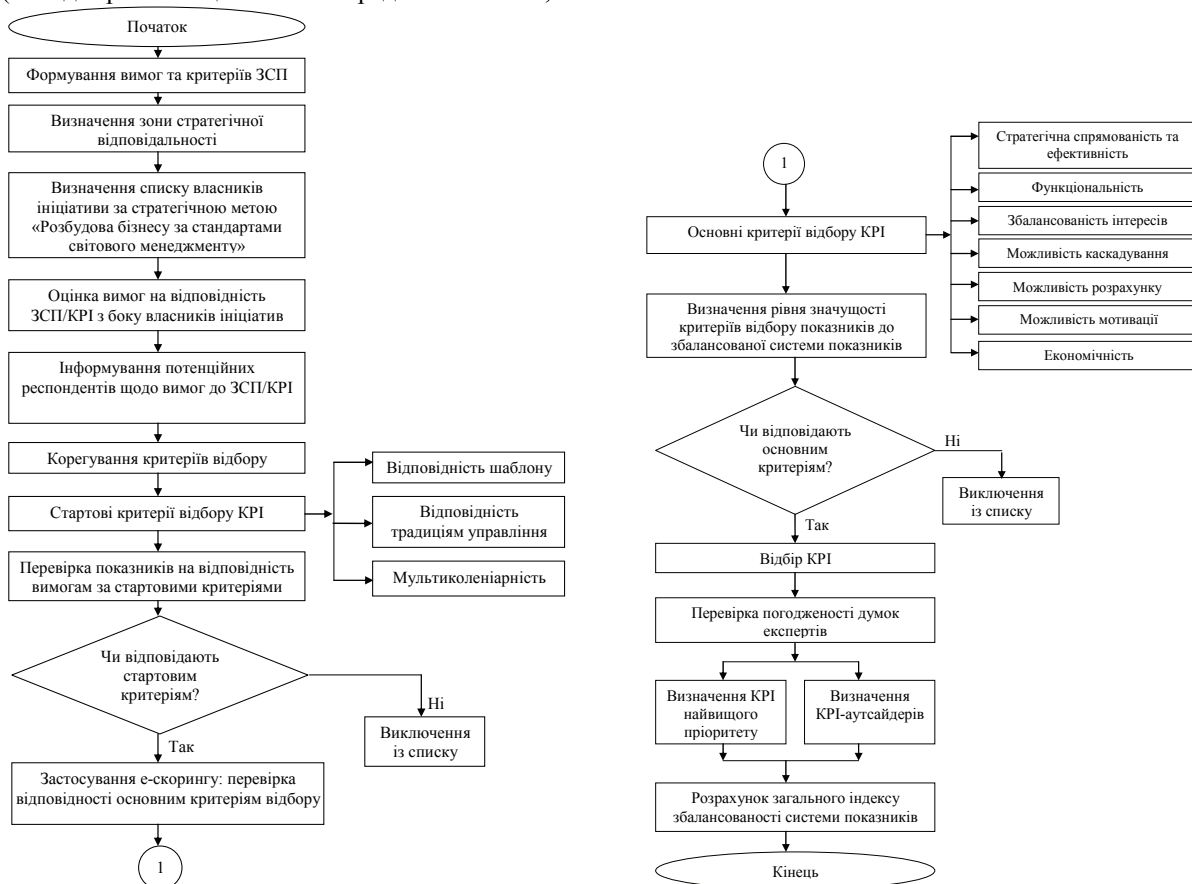

Рис. 1. Алгоритм відбору, структурування та збалансування КРІ збалансованої системи показників підприємства

При цьому як стартові критерії відбору КРІ розглядаються відповідність шаблону ЗСП і традиціям діючої системи управління підприємством, перевірка показників на відсутність дублювання.

Перелік основних критеріїв відбору КРІ (стратегічна спрямованість та ефективність, функціональність, збалансованість інтересів суб'єктів управління, можливість каскадування, можливість розрахунку, можливість мотивації, економічність) підпорядкований завданню їх відповідного збалансування, визначенню значущості та взаємозалежності при побудові управлінської панелі вищого рівня

управління на основі використання методів е-скорингу й аналізу ієрархій, що є другим етапом відбору КРІ.

Е-скоринг дозволяє визначити інтегральну оцінку здійснення цільової події – «стратегічний показник, в цілому, збалансований із показниками управлінської панелі» на основі ймовірнісної множини розподілу анкетних запитань[3; 4; 5].

Розроблена анкета закритого типу із бінарними відповідями е-скорингового аналізу збалансованості КРІ (табл. 1).

Таблиця 1

Анкета е-скорингового аналізу збалансованості KPI

Питання x	Основні критерії відбору показника	Базові події ($x_i \subseteq \omega$) – події, що сформульовані у питаннях анкети
1	Стратегічна спрямованість та ефективність	Чи можливо на основі показника оцінити ступінь досяжності стратегії підприємства
2	Функціональність	Чи може власник стратегічної ініціативи реально впливати на результати використання потенціалу підприємства або активізацію резервів його зростання за допомогою досягнення показника
3	Збалансованість інтересів	Чи сприяє досягнення показника підвищенню цінності підприємства з позицій різних споживачів інформації
4	Можливість каскадування	Чи впливає досягнення показника на результати діяльності інших рівнів управління та інших власників стратегічних ініціатив
5	Можливість розрахунку	Чи розуміє власник ініціативи алгоритм розрахунку показника або шляхи прийняття конкретного рішення на основі текстового опису показника
6	Можливість мотивації	Чи стимулює виконання показника на досягнення стратегічних цілей
7	Економічність	Чи існує інформаційна база розрахунку показника

На основі критичного аналізу методичного інструментарію формування управлінської панелі металургійного підприємства визначено його недоліки: спрощено-механістичний поділ показників на фінансові та нефінансові без аргументованої методики їх збалансування; ігнорування необхідності визначення KPI найвищого пріоритету для фокусування ключових факторів успіху та стратегічних ініціатив на досягнення генеральної стратегії; непридатність для опису складних нелінійних залежностей стратегічних цілей, ключових факторів успіху та KPI в умовах зростаючого впливу на стратегічне управління підприємством випадкових, різноспрямованих і зовнішньо не пов'язаних одне з одним факторів.

Для кількісної оцінки збалансованості при формуванні управлінської панелі ЗСП запропонований індекс збалансованості показника (I_{33}) за формулою:

$$I_{33} = \frac{\sum_{x \in X} \omega(s \cap x) r_{3i}}{\sum_{x \in X} \omega(s \cap x) r_{3i} + \sum_{x \in X^c} \omega(s^c \cap x) r_{3i}}, \quad (1)$$

де ω – простір елементарних цільових подій s ; x – множина обраних факторів, що характеризують стан об'єкта аналізу та відображаються в анкетних запитаннях; X – множина основних критеріїв збалансованості, що відображено в анкетних запитаннях; $\omega(s \cap x)$ – результати інтерпретації анкетних подій-відповідей як позитивних, що сприяють цільовій події; $\omega(s^c \cap x)$ – результати інтерпретації анкетних подій-відповідей як негативних; s^c – доповнення цільової події s ; r_{3i} – ваговий коефіцієнт або рівень значущості i -го критерію відбору показників до збалансованої системи.

За основу визначення I_{33} прийнято інструментальний апарат е-скорингу – формулу

розрахунку умовної ймовірності цільової події s в умовах настання певної комбінації анкетних подій, що моделюються експертами у процесі їх відповідей на анкетні запитання. При цьому подія враховує особливості 3-х можливих евентологічних структур базових подій (що сформульовані у питаннях анкети): найменш перехресних, незалежних та вкладених. З метою більш об'єктивної оцінки рівня збалансованості кожного із показників, що мають бути включені до ЗСП, у розрахунок I_{33} вводяться вагові коефіцієнти (r_{3i}), що вимірюють рівень значущості критеріїв відбору KPI на основі математичного інструментарію MAI.

За методикою скорингового аналізу для статистичної обробки та відповідної інтерпретації результатів анкетування за «правилом більшості» використовується параметр: $\alpha = 0,5$ (якщо частота, з якою експерти дають позитивну відповідь на питання е-скорингової анкети більше чи дорівнює 0,5, вважається, що відповідь експертів сприяє цільовій події та навпаки). Отже, розрахований I_{33} дає можливість визначити рівень збалансованості кожного показника й обґрунтованість його включення до ЗСП: високий ($I_{33} \geq 0,7$), середній ($0,5 \leq I_{33} < 0,7$) та низький ($I_{33} < 0,5$).

Індекс загальної збалансованості системи показників визначається як середня величина індексів збалансованості кожного з обраних показників.

ВИСНОВКИ

Інтеграція е-скоринга із методикою ЗСП забезпечує ефективне функціонування вертикальної комунікації як базового принципу збалансованого управління підприємством, поширюючи сферу стратегічної відповідальності на рядових власників ініціатив.

Список використаних джерел

1. Ерохина А.В. Создание эффективной системы финансового контроллинга в обществах с ограниченной ответственностью / Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук.

наук. Специальность 08.00.10 «Финансы, денежное обращение и кредит». – Санкт-Петербург, 2013. – 174 с.

2. Сацук Т.П. Построение системы управления финансами организаций на основе контроллинга (на примере торговых сетевых компаний). Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора экономических наук. Санк-Петербург, 2010. – 42 с. / Электронный ресурс. Режим доступа: oldvak.ed.gov.ru/common/img/uploaded/files/.../2010/.../SatsukTP.do.

3. Воробьев О.Ю. Эвентологические структуры и эвентологический скоринг // е-записки ФАМ

семинара. – Красноярск: ИВМСОРАН, 2004. – №8. – С. 73-113.

4. Теория случайных событий и ее применение / Ю. Воробьев, Е. Голденко и др. – Красноярск: ИВМСОРАН, 2003. – 502 с.

5. Шерыкалова М.И. Метод эвентологического скоринга для случая нечеткого события, интерпретирующего анкетное // Труды IX международной ФАМЭТ'2010 конференции / Под ред. О.Ю. Воробьева. – Красноярск: КГТЭИ, СФУ, 2010. – С. 329-334.

ГОРОДЕЦЬКА

Тетяна Едуардівна
tgorodeczkaya@mail.ru

УДК 336.221.4

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ
ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ
МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В
УКРАЇНІ

ФЕДЧЕНКО

Вікторія Едуардівна
vika.fedchenko1405066@mail.ruMETHODOLOGICAL BASIS
FUNCTIONING SYSTEM OF LOCAL
TAXES IN UKRAINEк.е.н., доцент, завідувач
кафедри, Харківський
інститут фінансів КНТЕУмагістрант кафедри державних
фінансів, Харківський інститут
фінансів КНТЕУ

Відповідним чином побудована система місцевого оподаткування надає ринковій економіці соціальної спрямованості за рахунок збільшення фінансових ресурсів на виконання власних і делегованих повноважень місцевими органами влади. У статті розглянуто теоретичні положення та розроблено рекомендації щодо удосконалення методологічних засад функціонування системи місцевого оподаткування в Україні.

Соответствующим образом построенная система местного налогообложения придает рыночной экономике социальную направленность за счет увеличения финансовых ресурсов на выполнение собственных и делегированных полномочий местными органами власти. В статье рассмотрены теоретические положения и разработаны рекомендации по совершенствованию методологических основ функционирования системы местного налогообложения в Украине.

Properly constructed of local taxation system gives a market economy, social orientation due to the increase of financial resources for the implementation of its own and delegated powers of local authorities. The article describes the theoretical propositions and recommendations for improving the methodological foundations of the functioning of the local tax system in Ukraine.

Ключові слова: місцеві податки, податкова система, місцеві бюджети, функції податків, бюджетна децентралізація

Ключевые слова: местные налоги, налоговая система, местные бюджеты, функции налогов, бюджетная децентрализация

Keywords: local taxes, the tax system, local budgets, tax functions, fiscal decentralization

ВСТУП

Система місцевого оподаткування в кожній країні є однією із стержневих основ місцевих фінансів. Вона, з одного боку, забезпечую фінансову базу місцевого самоврядування, а з іншого – виступає знаряддям реалізації соціально-економічної політики держави. На сучасному стані проведення економічних і адміністративних реформ в Україні підвищується роль місцевих органів влади щодо виконання завдань закріплених або їм делегованих. Роль фінансів місцевих органів влади у сфері надання суспільних послуг є надзвичайно важливою. Очевидна тенденція до розширення завдань і функцій, покладених на місцеві органи влади, зумовлює необхідність реформи системи місцевого оподаткування з метою підвищення їх ролі в формуванні доходів місцевих бюджетів.

Проблематика місцевого оподаткування займає важливе місце з дослідженнях як зарубіжних так і українських вчених. Частково проблеми, пов'язані з місцевим оподаткуванням, розглядалися в працях вчених-економістів: Алексєєва І.В., Барановського О.І., Білончука П.Д., Буковинського С.А., Василика О.Д., Вишневського В.П., Гєєця В.М., Данілова О.Д., Куриленко О.П., Кравченко В.І.,

Іванов Ю.Б., Белова Н.О., Курносова К.В., Яцюта В.П. та ін. Однак, нестабільність податкового законодавства та бюджетна реформа обумовлює актуальність обраної теми.

МЕТА РОБОТИ – аналіз методологічних засад функціонування системи місцевого оподаткування в Україні та визначення пріоритетних напрямків її реформування з метою підвищення податкового потенціалу.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічну основу роботи становить системно-структурний підхід до аналізу економічних процесів. Дослідження базується на використанні методів статистичного, логічного, кількісного аналізу та експертних оцінок. Інформаційною та статистичною базою роботи є дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали Міністерства фінансів України, Державної фіскальної служби України, Державної казначейської служби України.

РЕЗУЛЬТАТИ

Система місцевого оподаткування, як і податкова система в цілому, є дуже складним явищем, яке відображає діалектичне поєднання об'єктивного і

суб'єктивного начал. Об'єктивне начало зумовлене об'єктивністю самих місцевих податків і виражається в тому, що система оподаткування має базуватися на певних наукових засадах, які характеризують її внутрішню сутність і суспільне призначення. Суб'єктивність полягає в тому, що система місцевого оподаткування створюється не лише відповідними державними структурами на місцевому рівні, а й центральними органами законодавчої влади.

З того, що розвиток держави та податків тісно взаємопов'язані, випливає: досягнення через податки фіскальних і соціально-економічних цілей не є повністю автоматичним актом. Результати оподаткування, що сприймаються нами як об'єктивні, дуже залежать від дій та управлінських рішень владних структур держави. Саме тому лише свідоме використання перерозподільних механізмів залежно від стадії розвитку суспільства, його запитів та інтересів може спричинити досягнення необхідного фіскального ефекту задля існування і розвитку самої держави, а також забезпечити можливість впливу останньої на соціально-економічні процеси в країні. Отже, організаційно-управлінська домінанта податків та оподаткування є особливою рисою, що надає можливості посилення дії фіскальної та соціально-економічної домінант через механізми суб'єктивної діяльності [1, с. 531-532].

Основна форма розв'язання суперечності між об'єктивним і суб'єктивним началами системи місцевого оподаткування – побудова її виходячи з певної економічної доктрини, яка покладена в основу діяльності держави. Саме вона повинна бути як відправною точкою, так і орієнтиром фінансової політики на місцевому рівні, котра є вторинним явищем щодо теорії.

Специфіка реалій використання податків сучасною державою призводить до необхідності деякого коригування трактування їх функцій. Враховуючи інтереси практики, в сучасних теоретичних розробках доцільно розрізнити стимулюючу та обмежуючу функції податків. Виходячи з доведеної взаємообумовленості розвитку податків і держави, існує необхідність з'ясування можливостей забезпечення фінансової бази останньої через перерозподільні механізми, маючи на меті оптимізацію складу податкової системи на умовах фіскальної достатності. Для цього можуть застосовуватися різні методичні прийоми. Найбільш вживаними є розрахунки коефіцієнта продуктивності податків (співвідношення ефективної та стандартної ставок), показника бюджетної ефективності (надходження податків у % до ВВП у розрахунку на 1 % стандартної ставки). В обох випадках отримаємо відповідь лише на питання про те, скільки той чи інший окремо взятий податок забезпечує надходжень порівняно з потенційним рівнем [2, 3, 4].

Велике методологічне значення має визначення поняття податків, причому йдеться про синтез різних сфер знань, оскільки у цьому понятті відбиваються сутність і характерні риси правовідносин, що виникають при оподаткуванні.

Податки як фінансова-правова категорія – це обов'язкові і за юридичною формою індивідуально

без компенсаційні платежі підприємств і фізичних осіб, установлені представницькими органами державної влади чи місцевого самоврядування в межах їхньої компетенції для зарахування до бюджету (чи в зазначених законодавством випадках – до позабюджетних і муніципальних цільових фондів) із визначенням їхніх розмірів і термінів сплати.

Податки як економічна категорія – це сукупність відносин між державою та економічними агентами з приводу обов'язкових, економічно необхідних платежів із доходів фізичних та юридичних осіб, що на основі чинного законодавства вилучаються до бюджету з метою фінансового забезпечення виконуваних державою функцій [5, с. 183].

Місцеві податки і збори у сукупності податків, що справляються і в Україні, займають особливе місце. Їхня специфіка полягає в тому, що на відміну від загальнодержавних податків, чинним законодавством визначено тільки види місцевих податків і зборів, їхні граничні розміри, платників та порядок розрахунків. Конкретні ж види податків для кожної місцевості, їхні ставки, порядок сплати встановлюють і визначають органи місцевого самоврядування відповідно до переліку, встановленого законодавством. Вони ж мають право вводити, в межах своєї компетенції, пільгові податки і збори, або звільняти від їх сплати певні категорії платників, а також надавати відстрочки та розстрочки по сплаті місцевих податків і зборів.

В Україні Податковим кодексом встановлюються загальнодержавні та місцеві податки та збори [6].

До місцевих податків і зборів відповідно Податкового кодексу (ст. 10) належать:

1. Податок на майно;
2. Єдиний податок.
3. Збір за місця для паркування транспортних засобів;
4. Туристичний збір.

В свою чергу, до складу податку на майно (ст. 265) входять: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок, плата за землю. Місцеві ради обов'язково встановлюють єдиний податок та податок на майно (в частині транспортного податку та плати за землю).

Місцеві органи самоврядування по кожному платежу розробляють і затверджують положення, яким визначається порядок сплати і перерахування до місцевого бюджету податків, зборів (обов'язкових платежів).

Вся система фінансування виробничої і соціальної інфраструктур, підготовки та перепідготовки робочої сили, комунально-побутового обслуговування населення, здійснення заходів по благоустрою, забезпеченню санітарного та екологічно чистого навколишнього середовища та ряду інших заходів, здійснюється через місцеві органи влади. Саме місцеві податки і збори повинні становити основну доходу статтю бюджетів територіальних громад, міст, селищ, сіл та їх об'єднань і направлятися на підтримку та розвиток місцевої інфраструктури.

Місцеве оподаткування обумовлено наявністю відмінностей в уподобаннях на місцевому рівні, що призводить до необхідності запровадження механізмів

мів виявлення цих уподобань, які в умовах неповної раціональності та асиметрії інформації, призводять до значних трансакційних втрат. Крім того, з огляду на податкову політику, що проводиться на місцевому рівні, місцеві органи влади можуть вдаватися до грабіжницької податкової конкуренції (*predatory tax competition*), конкуренції, спрямованої на розорення сусіда (*beggar-my-neighbor competition*) або гонки до дна (*race to the bottom*). В свою чергу, економічні агенти, реагуючи на податкову політику місцевої влади, можуть «голосувати ногами» за Тібо або, зважаючи на витрати переміщення, живати заходів щодо уникнення оподаткування в залежності від існуючих умов, які для цього надають формальні та неформальні інститути. Рішення про спроби ухилення від оподаткування економічними агентами приймаються під впливом таких неформальних правил-інститутів, як податкова культура податкова мораль. Тому розбіжності в функціонуванні систем місцевого оподаткування різних країн, незбагненні з позиції неокласичної теорії, можуть бути роз'яснені відмінностями в ефективності інститутів [7, с. 32].

Органи місцевого самоврядування в Україні виступають самостійними суб'єктами, які наділені повноваженнями щодо самостійного визначення джерел наповнення та їх автономного залучення до місцевих бюджетів. Систему формування доходів місцевих бюджетів в Україні на даному етапі характеризує низький рівень фіскальної спроможності місцевих податків і зборів; низький рівень їх питомої ваги у валовому внутрішньому продукті й у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів; низький рівень податкових надходжень, пов'язаних із політикою органів місцевого самоврядування (плата за надання певних послуг органами місцевого самоврядування) тощо [8, с. 93].

Існування місцевих податків і зборів відповідає, в першу чергу, інтересам територіальних громад, від імені яких діють органи місцевого самоврядування, оскільки такі платежі є виключно їх фінансовою базою. Виходячи з цього, метою введення місцевих податків і зборів є забезпечення місцевих органів влади коштами, необхідними для здійснення їх завдань і функцій, що перебувають у їх самостійному розпорядженні і концентруються у відповідних бюджетах.

Впливати на соціально-економічний розвиток окремих територій та відповідних територіальних громад держава може через коригування переліку та співвідношень між загальнодержавними та місцевими податками, зборами (обов'язковими платежами). Йдеться про класифікацію податків залежно від статусу органів влади, які їх встановлюють, та від рівня бюджетів, куди вони надходять. У країнах з федеральним устроєм (США, Німеччина, Російська Федерація та ін.) класифікація податків за статусною ознакою більш складна. В таких країнах податки слід поділити на федеральні, регіональні та місцеві. Аналіз чинного податкового законодавства дозволяє встановити, що поділ податків за статусною ознакою є достатньо умовним, оскільки поряд із чітким поділом податків на загальнодержавні та місцеві спостерігається ситуація, коли деякі види податків

повною мірою закріплені за певними видами бюджетів, а деякі – частково, тобто розміри розподілу доходів від таких податків встановлюються державою. Таким чином, впливати на рівень соціального та економічного розвитку окремих територій за допомогою податкового регулювання держава має можливість також завдяки зміні пропорцій розподілу надходжень від певних видів податків між рівнями бюджетної системи [9, с. 98].

Отже, економічна сутність системи місцевого оподаткування полягає в тому, що вона забезпечує органи місцевої влади фінансовими ресурсами для здійснення обов'язкових та делегованих функцій. Надходження місцевих податків і зборів забезпечує проведення соціальної політики вирівнювання соціального та економічного розвитку територій, а також комплексного розвитку територій. Таким чином, основне призначення місцевих податків і зборів полягає у створенні необхідної фінансової бази щодо соціально-економічного розвитку регіонів.

ВИСНОВКИ

Таким чином, зарахування податків до бюджетів відповідних рівнів припускає і визначає їхній публічний характер, тобто спрямованість на публічні інтереси. Розподіл податків між ланками бюджетної системи має бути побудований таким чином, щоб забезпечити необхідний рівень власних доходів місцевих бюджетів для повної компенсації соціальних зобов'язань. Відповідним чином побудована система місцевого оподаткування надає ринковій економіці соціальної спрямованості за рахунок збільшення фінансових ресурсів на виконання власних і делегованих повноважень. Дослідження теоретико-методологічних засад функціонування системи місцевого оподаткування доцільно продовжити в напрямку вивчення зарубіжного досвіду щодо структури податкових систем та оцінки можливості його використання у вітчизняній практиці.

Список використаних джерел

1. Соколовська-Гонтаренко І.Є. Теоретичні та методологічні основи сучасних наукових підходів до побудови оптимальної системи оподаткування суб'єктів господарювання України / І.Є. Соколовська-Гонтаренко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. – № 1. – С. 529-538.
2. Мельник В.М. Оподаткування: наукове обґрунтування та організація процесу: монографія. / В.М. Мельник – К.: “Комп'ютерпрес”, 2006. – 277 с.: іл., табл. – Бібліогр.: с. 228–237.
3. Податкові важелі та стимули розвитку господарських систем (теоретичні засади та практика використання): монографія / За заг. ред. В.Л. Андрущенко, В.М. Мельника – Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2006. – 210 с.: іл., табл. – бібліогр.: с. 178–208.
4. Податкова система України. Практикум: Навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів освіти [Мельник П.В., Данілов О.Д., Ходаківська В.П. та ін.] / Державна податкова адміністрація України;

Академія держ. податкової служби України. – Ірпінь, 2001. – 254 с.

5. Єфименко Т.І. Податки в інституційній системі сучасної економіки / Т.І. Єфименко; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2011. – 688 с.

6. Податковий кодекс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/nk>

7. Петренко Ю.О. Формування систем місцевого оподаткування: інституціонально-еволюційні аспекти / Ю.О. Петренко // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Інституціональні та

еволюційні проблеми розвитку фінансово-кредитних систем” (18–19 квітня 2013 р.). – Донецьк: Браво, 2013. – С. 31–34.

8. Макогон В. Методологічні аспекти формування доходів місцевих бюджетів / В. Макогон // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2009. – № 4. – С. 92-99.

9. Свищук А. Методологічні засади податкового регулювання / А. Свищук // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2014. – № 5. – С. 89-104.

КОШОВИЙ

Богдан-Петро Олегович
qqbkqq@gmail.com

УДК 331.526:338.246

МІСЦЕ ПОНЯТЬ «КОМПЕТЕНТНОСТІ» ТА «ТРУДОВИЙ
ПОТЕНЦІАЛ» У СИСТЕМІ РЕГУЛЮВАННЯ МОЛОДІЖНОЇ
ЗАЙНЯТОСТІ

THE PLACE OF «COMPETENCIES» AND «LABOR POTENTIAL»
CONCEPTS IN THE SYSTEM OF YOUTH EMPLOYMENT
REGULATION

к.е.н., доцент, ПВНЗ
"Львівський університет
бізнесу та права"

У статті досліджено питання співвідношення понять «компетентності» та «трудова потенція» у рамках становлення соціальної економіки в Україні крізь призму проблем молодіжної зайнятості. Досліджено зміст понять та рівні формування трудового

потенціалу молоді. Удосконалено економічну модель формування трудового потенціалу держави.

В статье исследованы вопросы соотношения понятий «компетентности» и «трудова потенція» в рамках становления социальной экономики в Украине через призму проблем молодежной занятости. Исследовано содержание понятий и уровни формирования трудового потенциала молодежи. Усовершенствована экономическую модель формирования трудового потенциала государства.

The article explored the relationship between the concepts of "competence" and "labor potential" within the formation of the social economy in Ukraine in the light of the problems of youth employment. Author researched the content of concepts and the levels of labor potential of young people formation. Author improved the economic model of labor potential.

Ключові слова: соціальна економіка, трудова потенція молоді, компетентності, вища освіта

Ключевые слова: социальная экономика, трудовой потенциал молодежи, компетентности, высшее образование

Keywords: social economy, youth employment potential, competence, higher education

ВСТУП

Станом на сьогоднішній день державна політика у сфері молодіжної зайнятості не може бути однозначно оцінена як задовільна. За даними Державної служби статистики України у 2015 р. у той час, як загальний рівень безробіття склав 9,1%, серед молоді віком 15 – 24 р. число безробітних склало 22,4%, у віці 25 – 29 р. – 11,25%, віком від 30 до 34 років – 9,7%. Натомість від 35 до 39 р. безробітних 7,2%, від 40 до 49 – 7,6%, від 50 до 59 років – 6,3% [1].

Слід відзначити, що перша вікова категорія, а саме – молодь віком 15-24 р. нерідко потребує особливої підтримки щодо першого працевлаштування. Не володіючи досвідом роботи, утім маючи суттєвий потенціал до праці (трудова потенція) нерідко молодь у цьому віці стає жертвами «тіньової економіки» - працевлаштування на неформальних засадах (без офіційного оформлення). Як стверджується у «Статистично-аналітичному огляді стану ринку праці у 2015 році», «в умовах ринкової економіки поширюється неформальна зайнятість населення, яка охоплює усі неформальні робочі місця як у неформальному так і офіційному (формальному) секторах економіки. У 2015р. кількість неформально зайнятого населення становила 4,3 млн., або 26,2% від усього зайнятого населення... Аналіз неформальної зайнятості у розрізі вікових груп свідчить, що

найвищий її рівень характерний для осіб у віці 15–24 роки (36,1%) та у віці 60–70 років (37,2%)» [2, С. 41].

Проблематиці регулювання молодіжної зайнятості присвячено праці В. Покришук, Л. Башук, В.В. Онікієнко, Л.Г. Ткаченко, М.С. Кравцової та ін. Водночас, нинішня парадигма розвитку молодіжної зайнятості вимагає розширеного дослідження її елементів – таких понять як «компетентності» та «трудова потенція».

МЕТА РОБОТИ полягає у розробці моделі формування трудового потенціалу держави на засадах забезпечення компетенцій молоді.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною основою дослідження є теорія соціальної економіки та регулювання ринку праці, а також наукова концепція трудового потенціалу.

Робота засновується на інформаційних матеріалах Державної служби статистики України, нормативно-правових актів України, публікаціях у фахових економічних виданнях та інтернет-ресурсах.

У ході дослідження використано методи контент-аналізу поняття «компетентності», структурно-логічного аналізу, порівняння підходів до визначення поняття «трудова потенція», економічного моделювання для побудови організаційно-економічної моделі формування трудового потенціалу держави.

РЕЗУЛЬТАТИ

Станом на сьогодні у сфері регулювання молодіжної зайнятості в Україні спостерігаються значні труднощі, пов'язані не лише з проблемами економічного чи політичного характеру, але і з недосконалістю методологічних підходів. Бондаревська К.В., Фоменко А.О. ґрунтовно дослідивши актуальні проблеми молодіжної зайнятості в сучасних умовах є встановили, що пріоритетними проблемами щодо зайнятості молоді, які потребують свого вирішення, є подолання дисбалансу на ринку праці; створення нових робочих місць; досягнення порозуміння між державою, роботодавцями та молодими фахівцями [3, С. 113]. О. Димчишина стверджує, що здебільшого проблема працевлаштування молоді має психологічний характер. Молоді особи не володіють навиками самопрезентації, невпевнені в собі, в своїх знаннях, що, звісно, негативно впливає на процес пошуку роботи та працевлаштування. Крім того, останнім часом спостерігається диспропорція наявних вакансій і спеціалістів, які б могли їх зайняти. Наприклад, на одне робоче місце зі спеціальністю «облік і аудит» претендує три-чотири спеціалісти з відповідною освітою [4].

Сучасні процеси реформування вищої освіти в Україні скеровуються на досягнення такого рівня якості освіти, за якого здобуті у ході навчання компетенції відповідатимуть вимогам роботодавців. Так, згідно визначень, поданих у Законі України «Про вищу освіту», вища освіта – це сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти. Водночас, компетентність визначається як динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, **яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну** (виділено автором) та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [5].

З успішністю подальшої професійної діяльності пов'язуються також терміни «якість вищої освіти» та «результати навчання». Так, якість вищої освіти – це рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти; результати навчання – це сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою у процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти [5]. Водночас, на нашу думку, з позиції забезпечення подальшої професійної діяльності слід по-іншому трактувати процес здобуття освіти (не тільки вищої). Керуючись спостереженнями за суспільними трендами,

інтерв'юванням студентів різних спеціальностей можемо висловити гіпотезу щодо важливості у рамках вищої освіти формування не «компетентностей», а трудового потенціалу молоді. З метою обґрунтування даної гіпотези доцільно встановити зміст поняття «трудоий потенціал молоді».

Узагалі, термін «трудоий потенціал» є дискусійним. Найбільш загальним можливо вважати таке визначення: «трудоий потенціал (країни, регіону, підприємства) – це розташовувані в даний час і передбачувані в майбутньому трудові можливості, що характеризуються кількістю працездатного населення, його професійно-освітнім рівнем, іншими якісними характеристиками» [6].

Визначення та зміст поняття трудоий потенціал суттєво змінюється у залежності від того, на якому рівні розглядати це явище.

Наприклад, для рівня національного господарства цілком справедливим буде визначення трудового потенціалу як «наявні в даний час і прогнозовані в майбутньому трудові можливості країни, регіону або підприємства, що характеризуються кількістю працездатного населення, його професійно-освітнім рівнем, іншими якісними характеристиками» [7].

Трудоий потенціал регіону – це трудоий потенціал окремих людей, об'єднаний в сукупність виявлених і прихованих трудових можливостей різних соціальних спільнот і соціальних груп, що знаходяться на даній території [8].

Уткіна Ю. М. та Соломников І. В. зазначають, що визначення сутності категорії «трудоий потенціал» розглядається через характер участі персоналу у виробничо-господарському процесі, місце в соціально-економічній системі підприємства. Сутність категорії «трудоий потенціал» розглядається за трьома напрямками: виключно якісні характеристики трудових ресурсів як джерело збільшення можливостей; сучасні та перспективні трудові можливості; увага концентрується на кількісних даних, що задовольняють певним вимогам [9, С. 223].

Відповідну закономірність зауважила О.І. Сімчера, котра стверджує, що у залежності від рівня виробничих відносин, трудоий потенціал може розглядатись на рівнях держави, регіону, суспільства, підприємства, трудового колективу або окремого працівника [10, С. 241]. Виходячи з цього припущення, О.І. Сімчера запропонувала розглядати низку "рівнів формування трудового потенціалу" [10, С. 243], серед яких виділено особистісний, кваліфікаційний та психофізіологічний потенціали, що впливають на формування трудового потенціалу працівника, який, своєю чергою зумовлює трудоий потенціал суспільства та є пов'язаним з трудовим потенціалом підприємства.

На нашу думку, трудоий потенціал доцільно досліджувати у рамках більш складної моделі, формування якої продиктоване вимогами соціальної економіки (Рис. 1).

Уведення в дану модель чинника віку носія трудового потенціалу відповідає таким критеріям доцільності:

а) державна стратегія і політика у сфері зайнятості диференціюється з виділенням проблематики молодіжної зайнятості.

б) принципи організації і закономірності споживання освітніх послуг, послуг з охорони здоров'я, інших соціальних послуг суттєво відрізняються у залежності від віку споживача;

в) відмінності спостерігаються і у підходах, що реалізуються у межах окремих організацій, установ, підприємств у зв'язку з працевлаштуванням, навчанням, адаптацією, просуванням персоналу

молодшого віку, що пов'язано з обмеженим досвідом роботи, відсутністю сформованого комплексу практичних навичок тощо;

г) для реалізації свого трудового потенціалу молодь погоджується на нижчу оплату праці, що зменшує вартість, але не цінність трудового потенціалу у цій категорії;

д) молодь відзначається високою мобільністю та готовністю до зміни не тільки місця праці, але і галузі економіки; готовністю працювати не за спеціальністю, а також виїздити на заробітки за кордон та ін.

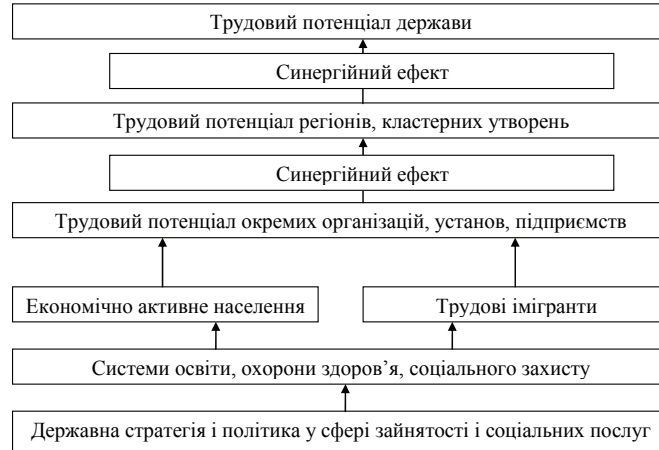

Рис. 1. Організаційно-економічна модель формування трудового потенціалу держави [власна розробка автора]

ВИСНОВКИ

Таким чином, трудовий потенціал молоді можливо визначати наступним чином: це сукупність наявних і прогнозованих трудових можливостей, носієм яких є молодь; трудовий потенціал молоді відзначається наявністю певних особливостей його формування, пов'язаних з державною стратегією у сфері соціальних послуг, а також специфічного характеру реалізації, пов'язаного з відсутністю або обмеженістю досвіду роботи, практичних навичок, схильністю до зміни місця праці чи спеціальності, готовністю молоді до нижчої оплати праці тощо. Трудовий потенціал молоді можливо характеризувати через такі показники, як кількість працездатного населення, що відноситься до категорії молоді, частка молоді у загальній кількості працездатного населення, частка молоді у економічно активному населенні, якість освіти, охорони здоров'я, інших соціальних послуг, що визначають якість трудового потенціалу. Реалізація трудового потенціалу молоді може визначатись через показники молодіжного безробіття, тривалості пошуку роботи молоддю, рівня працевлаштованості після здобуття вищої освіти, а також рівня оплати праці молодим працівникам порівняно з іншими.

На відміну від пропонованого у сучасній системі вищої освіти України терміну "компетентності", поняття "трудовий потенціал" та "реалізація трудового потенціалу" є більш конкретними, відповідають вимогам науки та практики зміцнення засад соціальної економіки в державі, а отже можуть бути рекомендовані до ширшого використання як у межах політики молодіжної зайнятості, так і при розробці підходів і стратегії модернізації системи вищої освіти в Україні.

Список використаних джерел

1. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) за статтю, віковими групами та місцем проживання у 2015 році // Держслужба статистики України. – http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/rp/eans/eans_u/rbrn_rik15_u.htm
2. Економічна активність населення України 2015: Стат.збірник/Державна служба статистики України. – 201 с.
3. Бондаревська К.В. Актуальні проблеми молодіжної зайнятості в сучасних умовах / К.В. Бондаревська, А.О. Фоменко // Сталій розвиток економіки. - 2015. - № 1. - С. 110-115. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2015_1_18
4. Молодіжна зайнятість: випробування та успішний старт // Фортуна. – 2013. – № 7. – С. 1.
5. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
6. Трудовой потенциал [Електронний ресурс] // Финансовый словарь Финам. – Режим доступу http://dic.academic.ru/dic.nsf/fin_enc/30648
7. Трудовой потенциал населения региона [Електронний ресурс] // Терминологический ювенологический словарь. – Режим доступу <http://yuvnologicheskyy.academic.ru/317>
8. Трудовой потенциал (страны, региона, предприятия) [Електронний ресурс] // economics_ru.academic.ru. – Режим доступу <https://goo.gl/xMn0WU>
9. Уткіна Ю.М. Трудовой потенциал предприятия: сущность, структура, подходы до її формирования / Ю.М. Уткіна, І.В. Соломников // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2013. – № 41. – С. 223 – 227.
10. Наукові підходи до дослідження сутності трудового потенціалу підприємства / О. І. Сімчера // Економічний простір. – 2013. – № 75. – С. 240 – 249.

КОВАЛЕНКО

Олександр Михайлович
almkov@rambler.ruд.е.н., доцент, професор,
Одеський національний
політехнічний університет

УДК 338.439:658

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ
М'ЯСОПРОДУКТОВОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУSTRATEGIC MANAGEMENT'S FEATURES OF DEVELOPMENT OF THE
MEAT PRODUCT COMPLEX OF THE REGION

В результаті дослідження побудовано схему м'ясопродуктового комплексу, виділено задачі, вирішення яких має забезпечити загальний розвиток АПК регіонів. Сформульовано місію і стратегічні цілі регіонального м'ясопродуктового комплексу та показано напрями їх реалізації. Позначені фактори, що негативно впливають на розвиток м'ясопродуктового комплексу Одеського регіону. Надано рекомендації з розробки та реалізації концепції зазначеного розвитку. Накреслено заходи, що реалізують цільові установки пропонованої концепції розвитку м'ясопродуктового комплексу Одеського регіону. Визначено зміст поняття

«Система стратегічного управління регіональним м'ясопродуктивним комплексом». Запропоновано створення в регіоні науково-дослідного центру стратегічного управління м'ясопродуктивним комплексом.

В результате исследования построена схема мясопродуктового комплекса, выделены задачи, решение которых должно обеспечить общее развитие АПК регионов. Сформулированы миссия и стратегические цели регионального мясопродуктового комплекса и показаны направления их реализации. Обозначены факторы, которые негативно влияют на развитие мясопродуктового комплекса Одесского региона. Даны рекомендации по разработке и реализации концепции указанного развития. Намечены мероприятия, которые реализуют целевые установки предлагаемой концепции развития мясопродуктового комплекса Одесского региона. Определено содержание понятия «Система стратегического управления региональным мясопродуктовым комплексом». Предложено создание в регионе научно-исследовательского центра стратегического управления мясопродуктовым комплексом.

As a result of research the scheme of meat product complex is constructed, tasks, the solution of which shall provide a common development of agrarian and industrial complex of regions are allocated. The mission and strategic objectives of regional meat product complex are formulated and the directions of its realization are shown. Factors, which negatively influence on development of the Odessa region meat product complex are designated. Recommendations about development and realization of the concept of specified development are made. Actions, which realize purposes of the development offered concept of Odessa region meat product complex are planned. Content of concept «Strategic management system of regional meat product complex» is determined. Creation in the region of research center of strategic management of meat product complex is offered.

Ключові слова: стратегічне управління, м'ясопродуктивний комплекс регіону, стратегія розвитку, стратегічні цілі, рекомендації, заходи, цільові установки

Ключевые слова: стратегическое управление, мясопродуктовый комплекс региона, стратегия развития, стратегические цели, рекомендации, мероприятия, целевые установки

Keywords: strategic management, meat products complex of the region, development strategy, strategic objectives, recommendations, actions, purposes

ВСТУП

Підвищення ефективності функціонування м'ясопродуктового комплексу є найбільш важливою і складною проблемою через його кризовий стан, а також об'єктивну необхідність прискореного розвитку, зважаючи на високу харчову та біологічну цінність м'яса і м'ясопродуктів.

За кризовий період останніх років виробництво м'яса в Україні скоротилося в рази, середньодушове споживання м'ясних продуктів суттєво зменшилось і в

даний час складає менше 77% від раціональної норми, швидкими темпами зростає імпорт м'ясопродуктів [1].

Основними причинами такого становища виявилися: розрив виробничо-економічних зв'язків між сільськогосподарськими, заготівельними, переробними і торговими підприємствами; порушення паритету цін на сільськогосподарську і промислову продукцію; значне скорочення державної підтримки АПК, особливо сільського господарства; недоступність кредитних ресурсів; низька купівельна спроможність населення, яка викликала падіння попиту на м'ясну продукцію, а також

відсутність у багатьох керівників навиків використання інструментарію стратегічного управління.

Об'єктивна необхідність подолання негативних тенденцій в м'ясопродуктовому комплексі країни та окремо взятого регіону передбачає розробку стратегії, що забезпечує формалізацію місії і цілей, визначення основних напрямів і способів його ефективного розвитку. Особливості стратегічного управління м'ясопродуктовим комплексом регіону, складність і багатоаспектність проблеми розробки стратегії його розвитку зумовили актуальність дослідження.

МЕТА РОБОТИ

Метою статті є дослідження особливостей стратегічного управління розвитком м'ясопродуктового комплексу регіону.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є праці вітчизняних і зарубіжних вчених, а також матеріали періодичних видань. При проведенні дослідження використовувалися методи аналізу і синтезу, порівняння та узагальнення, системний підхід.

РЕЗУЛЬТАТИ

М'ясопродуктовий комплекс являє собою складну динамічну систему, в якій всі елементи функціонально взаємопов'язані і взаємодіють в напрямку досягнення єдиної кінцевої мети – зростання обсягів однієї з найважливіших груп продовольства – м'яса і м'ясопродуктів [7]. Потреби населення в продовольстві зростають в останні роки швидше, ніж обсяг його виробництва. Цьому сприяють збільшені грошові доходи населення, які створюють сприятливі умови для підвищення ступеня задоволення зростаючих потреб.

У більшості наукових робіт агропромисловий комплекс в цілому і кожен його продуктовий підкомплекс відображає сукупність економічних відносин, які у формі взаємозв'язків відносно відокремлених галузей народного господарства з приводу виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки в продовольство, доведення їх до споживача в тому вигляді, який найбільш повно відповідає його вимогам.

Дослідження м'ясопродуктового комплексу передбачає виділення в його складі певних структур. Так, його функціональна структура являє технологічно взаємозалежні підгалузі, які безпосередньо пов'язані з виробництвом його кінцевого продукту; територіальна структура показує рівень і розмір комплексу; галузева – ступінь участі різних галузей; інституціональна – ступінь взаємодії господарюючих суб'єктів різних розмірів і форм власності, установ, організацій у реалізації функцій кожної стадії на різних рівнях комплексу; соціально-економічна – взаємодія виробничої та соціальної частин комплексу; управлінська – взаємозв'язок органів управління [5]. На рівні окремого регіону комплекс має усічену функціонально-галузеву структуру, оскільки в багатьох регіонах відсутні, наприклад, підприємства першої сфери.

Залежно від конкретної мети в АПК регіону може бути включено різну кількість галузей і підприємств. Формування стратегії розвитку АПК передбачає включення в нього тільки підприємств та організацій, які мають безпосередню тісний технологічний зв'язок. Враховуючи ці аргументи, в регіональний АПК, сформований на прикладі Одеської області, включені підприємства та організації, послідовно і паралельно виконуючі стадії процесу відтворення його кінцевого продукту – м'яса і м'ясопродуктів (рис. 1).

Стратегічне управління є найважливішим чинником розвитку АПК в динамічно мінливому зовнішньому середовищі [8]. Головна задача стратегічного управління полягає в забезпеченні планомірного розвитку об'єкту управління. Дана задача досягається за допомогою вирішення наступних підзадач: визначення пріоритетів розвитку; досягнення високого ступеня скоординованості та узгодженості стратегічних заходів по цілям, ресурсами, термінам, виконавцям, і очікуваному ефекту; використання сприятливих можливостей для розвитку та нейтралізація загроз; визначення пріоритету ресурсів; визначення способів розвитку потенціалу; визначення конкурентоспроможності і її підвищення; вибір головних довготривалих партнерів та ін. Ключовим елементом стратегічного управління є розробка стратегії [2].

Процес формування стратегії розвитку АПК регіону схематично відповідає класичній технології і включає визначення місії та цілей розвитку, генерацію стратегічних альтернатив, їх аналіз, вибір стратегії, планування, оцінку стратегій. Різноманіття умов, рівнів і пріоритетів розвитку передбачає різноманітність використовуваних регіональним АПК стратегій.

Місією регіонального м'ясопродуктового комплексу є забезпечення населення регіону та інших територій високоякісною і економічно доступною м'ясною продукцією, а також підвищення рівня життя зайнятих на підприємствах і в організаціях комплексу. Відповідно до зазначеної місії, визначено основні стратегічні цілі розвитку м'ясопродуктового комплексу регіону, головними серед них є: збільшення обсягів виробництва м'яса до рівня, що забезпечує незалежність регіону від імпорту; підвищення якості виготовленого м'яса для забезпечення його відповідності технологіям переробних підприємств та поліпшення якості харчування населення, що дозволяє в необхідній мірі підтримувати здоров'я нації; збільшення частки регіональних підприємств на внутрішньому ринку м'ясної продукції регіону; посилення позицій регіональних підприємств м'ясної промисловості на ринках м'ясних продуктів у вже зайнятих регіонах; вихід на нові регіональні ринки м'ясних продуктів. Для досягнення сформульованих стратегічних цілей розвитку м'ясопродуктового комплексу визначено його найважливіші напрями (рис. 2).

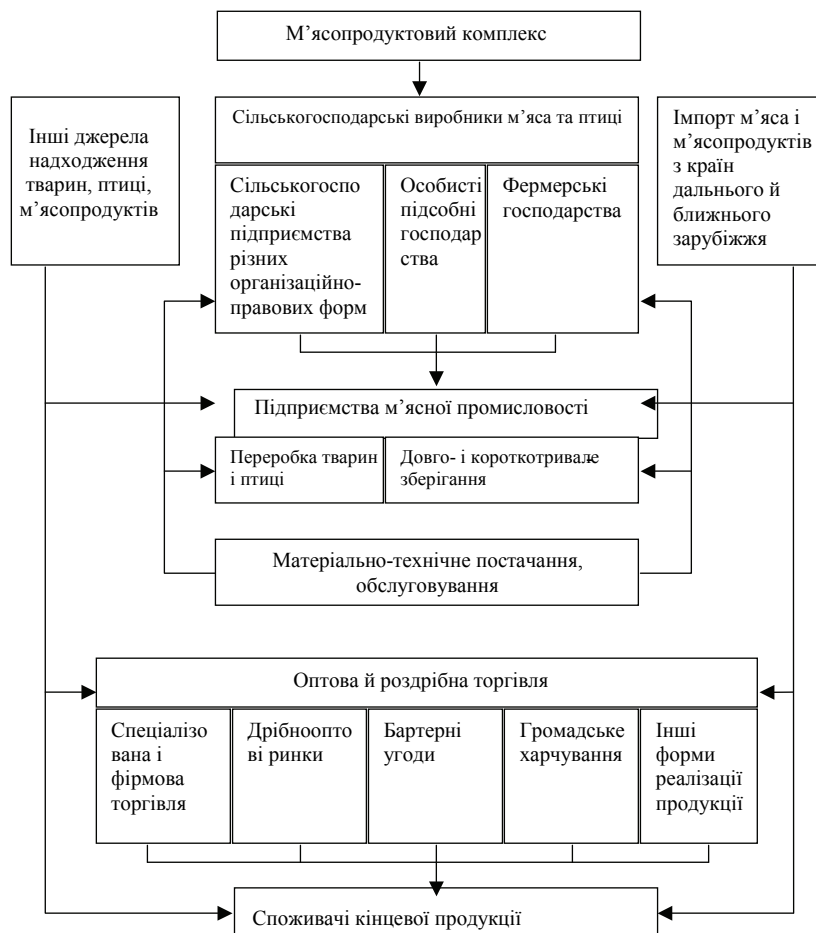

Рис. 1. Схема м'ясопродуктового комплексу [3]

Рис. 2. Напрями реалізації стратегічних цілей регіонального м'ясопродуктового комплексу [власна розробка автора]

На діяльність м'ясопродуктового комплексу Одеської області на сучасному етапі негативно впливає цілий ряд дестабілізуючих факторів: поголів'я великої рогатої худоби; низький рівень ефективності виробництва м'яса худоби сільськогосподарськими виробниками регіону; низькі закупівельні ціни не покривають витрат на вирощування і відгодівлю великої рогатої худоби. Виробництво свинини в останні три роки в країні беззбиткове, проте рівень рентабельності не перевищує 5 % [1]. Задовільним можна вважати тільки виробництво м'яса птиці, ціна реалізації якого перевищує собівартість на 25-34,5%. Наведені дані свідчать про не вирішеність головної проблеми у виробництві м'яса – відсутність паритетної ціни на продукцію та державної підтримки не окремих заходів (придбання плеїнної худоби тощо), а виробництва товарної продукції.

М'ясопродуктовий комплекс Одеської області розвивається, відчуваючи обмеження, пов'язані з порівняно низьким купівельним попитом населення на м'ясопродукти.

Ми пропонуємо рекомендації з розробки та реалізації концепції розвитку м'ясопродуктового комплексу з урахуванням специфіки його функціонування. Концепція повинна містити чотири блоки, що мають різне функціональне призначення і дозволяють забезпечити ефективний розвиток комплексу як одного з кластерів регіональної економіки.

Аналітичний блок концепції включає оцінку стартових умов розвитку регіонального АПК, включаючи ретроспективний аналіз розвитку; аналіз внутрішнього потенціалу сільськогосподарських виробників худоби і птиці, підприємств м'ясної промисловості і торгових організацій; аналіз зовнішніх факторів розвитку; аналіз тенденцій розвитку АПК; аналіз і оцінку конкурентоспроможності комплексу всередині регіону та за його межами; SWOT-аналіз.

У цільовому блоці визначена місія регіонального АПК, сформульовані стратегічні цілі розвитку сільськогосподарських виробників худоби і птиці, підприємств м'ясної промисловості, торгових організацій, що реалізують м'ясну продукцію, а також визначено пріоритетні напрями розвитку комплексу.

Організаційний блок включає визначення механізмів розвитку регіонального АПК (просторовий розвиток, правове та інформаційне забезпечення, розвиток організаційних форм і форм власності господарюючих суб'єктів), етапів реалізації концепції і їх термінів, виконавців основних етапів реалізації концепції.

В ресурсному блоці повинні бути визначені фінансові джерела, а також кадрове забезпечення реалізації концепції.

На наш погляд, в числі першочергових заходів, що реалізують цільові установки пропонованої концепції, повинні бути:

1. Підтримка виробників м'яса та м'ясної продукції шляхом вдосконалення механізму кредитування.

2. Удосконалення системи матеріально-технічного забезпечення виробників м'яса та м'ясної продукції.

3. Розвиток інформаційного забезпечення суб'єктів АПК регіону.

4. Більш широке використання наукового потенціалу для розвитку виробництва м'яса та м'ясопродуктів.

5. Удосконалення структури АПК і організаційно-правових форм його суб'єктів.

6. Розвиток механізму підвищення привабливості сфер АПК регіону для висококваліфікованих фахівців.

Реалізація виділених заходів повинна здійснюватися в комплексі і без зволікання. Тільки в цьому випадку можна сподіватися на вихід м'ясопродуктового комплексу з кризи з найменшими втратами. Більш песимістична картина може виникнути при відмові від реалізації даних заходів через відсутність у держави достатніх ресурсів для здійснення підтримки. Слідування цим сценарієм може привести, в першу чергу, до кризи тваринницької галузі сільського господарства, яка в наступні роки викличе гострий дефіцит м'яса і м'ясної продукції в регіоні.

Система стратегічного управління регіональним м'ясопродуктовим комплексом – це складна сукупність взаємопов'язаних компонентів, що включає органи управління, цільові стратегічні установки, принципи, функції, ресурси, методи, технології та інструменти, які утворюють інтеграційну цілісність і формують механізм впливу на господарюючі суб'єкти комплексу в цілях поліпшення забезпечення населення регіону та країни високоякісною та економічно доступною м'ясною продукцією.

Найбільшу важливість має визначення структури органів стратегічного управління м'ясопродуктового комплексу регіону. Враховуючи вплив м'ясного комплексу на рівень економічного розвитку території, її продовольчу безпеку і, як наслідок, рівень і якість життя населення, здійснення стратегічного управління ним повинно здійснюватися спільними зусиллями органів державної влади та представників бізнесу. Це обумовлено також і тим, що м'ясопродуктовий комплекс є відкритою системою, основні передумови ефективного функціонування якої знаходяться не тільки у внутрішньому середовищі, а й у зовнішньому оточенні.

Об'єктивно необхідною умовою цілеспрямованого розвитку АПК, на наш погляд, є створення в регіоні Науково-дослідного центру стратегічного управління м'ясопродуктового комплексу як некомерційної організації при безпосередній взаємодії з органами влади та за участю представників підприємств і організацій м'ясопродуктового комплексу.

ВИСНОВКИ

Проведені теоретичні та аналітичні дослідження сучасного стану м'ясопродуктового комплексу переконують, що його прискорений розвиток, який визначений як національний пріоритет, неможливий

без організації системи стратегічного управління його розвитком. Активному використанню інструментів стратегічного управління може сприяти впровадження кластерної форми організації бізнесу, яка дає можливість суб'єктам м'ясного кластеру формувати спільну стратегію розвитку, цінову політику і розподіляти прибуток між учасниками на компромісній основі.

В результаті дослідження побудовано схему м'ясопродуктового комплексу, виділено задачі, вирішення яких має забезпечити загальний розвиток АПК регіонів. Сформульовано місію і стратегічні цілі регіонального м'ясопродуктового комплексу та показано напрями їх реалізації. Позначені фактори, що негативно впливають на розвиток м'ясопродуктового комплексу Одеського регіону. Надано рекомендації з розробки та реалізації концепції зазначеного розвитку. Накреслено заходи, що реалізують цільові установки запропонованої концепції розвитку м'ясопродуктового комплексу Одеського регіону. Визначено зміст поняття «Система стратегічного управління регіональним м'ясопродуктовим комплексом». Запропоновано створення в регіоні науково-дослідного центру стратегічного управління м'ясопродуктовим комплексом.

Список використаних джерел

1. Головне управління статистики в Одеській області. – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>.
2. Захарченко В.І. Розвиток стратегічних підходів до управління підприємством у нестабільних умовах: [монографія] / В.І. Захарченко, М.М. Меркулов та ін. – Донецьк: Ноулідж, 2014. – 188 с.
3. Коваленко О.М. Стратегія і механізми регулювання діяльності вертикально-інтегрованих структур у харчовій галузі: проблеми теорії і практики: Монографія / О.М. Коваленко. – Херсон: Грін Д.С., 2014. – 356 с.
4. Ніценко В.С. Трансформаційні процеси в економіці: конкурентоспроможність та інституційна база управління на різних рівнях ієрархії: Монографія / В.С. Ніценко, О.М. Коваленко, Н.С. Мамонтенко; за ред. д.е.н. В.С. Ніценка. – Одеса: ТОВ «Лерадрук», 2016. – 507 с.
5. Сіваченко І.Ю. Міжнародний агробізнес: навчальний посібник / І.Ю. Сіваченко, О.В. Захарченко, В.Ф. Семенов та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 266 с.
6. Топіха В.І. Стратегія і тактика формування ринку тваринницької продукції в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора економ. наук: спец. 08.07.02. / В.І. Топіха – Тернопіль: Тернопільський державний економічний університет 2005. – 38 с.
7. Шибаніна О.В. Формування та розвиток продовольчого підкомплексу в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. екон. наук: спец. 08.00.03 «економіка та управління національним господарством» / О.В. Шибаніна. – Київ, 2008. – 32 с.
8. Яценко В.М. Стратегія забезпечення ефективного розвитку аграрної та переробної сфер АПК України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. екон. наук: спец. 08.07.02 «економіка сільського господарства і АПК» / В.М. Яценко. – Миколаїв, 2004. – 38 с.

МАМОНТЕНКО

Наталія Сергіївна

Nata.mamontenko@mail.ru

УДК 658.310

НАЗАРЕНКО

Дарія Андріївна

ndasha13@gmail.com

СИСТЕМИ ВІДБОРУ ПЕРСОНАЛУ У
СВІТОВІЙ ПРАКТИЦІ
МЕНЕДЖМЕНТУ ТА РЕАЛІЯХ
УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

STAFF SELECTION METHODS USED
BY MANAGERS WORLDWIDE AND
IN CONTEMPORARY UKRAINIAN
TRANSITION ECONOMY

к.е.н., старший викладач,
Одеський Національний
Політехнічний Університет

студент, Одеський Національний
Політехнічний Університет

Стаття присвячена аналізу традиційних систем відбору персоналу, виявленню їх недоліків та шляхів їх усунення. Також в статті розглянуто сучасні методи відбору персоналу та можливість їх використання в Україні.

Статья посвящена анализу традиционных систем отбора персонала, выявлению их недостатков и путей их устранения. Также в статье рассмотрены современные методы отбора персонала и возможность их использования в Украине.

The article focuses on the analysis of the traditional staff selection systems, their disadvantages and possible ways of improvement. In addition, it describes the modern staff selection methods and discusses the possibility of their implementation in Ukraine.

Ключові слова: системи, методи, відбір персоналу

Ключевые слова: системы, методы, отбор персонала

Keywords: systems, methods, staff selection

ВСТУП

Більшість сучасних українських підприємств знаходиться на складному шляху переходу від планової радянської економіки до більш прогресивної ринкової економіки. В таких умовах підприємцям доводиться розширювати сферу діяльності їх організацій, звертаючи увагу на такі аспекти діяльності підприємств як маркетинг, зовнішньоекономічна діяльність, оптимізація логістичних операцій. Для успішної діяльності в цих відносно нових для українського бізнесу сферах підприємствам необхідно здійснювати ефективний відбір кваліфікованого персоналу. На мою думку, в роботах вітчизняних дослідників цьому питанню присвячено замало уваги, отже, в своїх дослідженнях спиратимусь на розробки таких авторів та дослідників як Марк Кук, Сью Ньювел, Стівен Тейлор, а також Базаров Т.Ю., Базарова Л.П., Бизюкова І.Б., Фомін У.Р. та Кибанов А.Я.

МЕТА РОБОТИ полягає у вивченні сучасних систем відбору персоналу та виявленні найбільш актуальних методів відбору персоналу в умовах сучасної української економіки.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічну та інформаційну основу даної роботи складають наукові праці зарубіжних та вітчизняних авторів, матеріали періодичних видань та ресурси мережі Інтернет.

При проведенні даного дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення існуючих методів та систем відбору персоналу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Сучасний економічний простір є глобальним середовищем, яке охоплює тисячі міжнародних фірм, виробництв та малих підприємств. Кожна з цих організацій прагне максимізувати прибутки від своєї діяльності, і все більше керівників звертають свою увагу на ефективне використання кадрового потенціалу своєї компанії, адже часто саме персонал стає рушійною силою, яка дозволяє компанії досягти успіху та перевершити конкурентів. Саме тому відбір персоналу відіграє важливу роль у діяльності будь-якого сучасного підприємства.

Сьогодні процес відбору кадрів є складнішим і потребує більшої кваліфікації HR-менеджерів, ніж будь-коли. Залежно від розміру, сфери діяльності, територіального положення та багатьох інших факторів, організації мають потребу в різних "типах" робітників. Крім того, сьогодні високо ціняться не тільки професійні вміння та навички робітника, але і його здатність працювати в колективі та координувати свої зусилля з командою для досягнення спільної мети. Завданням спеціаліста з відбору персоналу є аналіз кожної кандидатури та відбір саме того претендента, який зможе якнайкраще впоратися з обов'язками, які будуть покладені на нього організацією-роботодавцем [1].

Для полегшення процесу відбору існують стандартизовані процедури, які називають методами відбору персоналу. Протягом XX століття провідні компанії світу використовували “класичну трійцю” методів: заповнення кандидатом аплікаційної форми, інтерв'ю та рекомендації з попереднього місця роботи. Ці традиційні методи могли використовуватись як окремо, так і комбінуватися для досягнення максимальної ефективності відбору. Найчастіше вони застосовувались наступним чином: спочатку всі кандидати заповнювали аплікаційну форму, яку надсилали до організації, що розмістила вакансію. Всі заяви розглядалися співробітником компанії, і на їх базі обиралася певна кількість кандидатів, які проходили до наступного етапу відбору: інтерв'ю. Після проведення інтерв'ю HR-менеджер (або співробітник, який виконує його обов'язки) обирає найкращого претендента. Рекомендації не були окремим етапом відбору, вони лише слугували джерелом додаткової інформації про кандидата та іноді могли вплинути на кінцеве рішення спеціаліста, який проводив відбір [2-4].

Незважаючи на те, що “класична трійця” є об'єктом критики багатьох сучасних менеджерів та вчених, ці методи продовжують активно використовуватись більше, ніж 80% всіх підприємств світу. Така консервативність може привести до помилок при відборі кандидатів та негативно вплинути на продуктивність колективу підприємства. Серед недоліків “класичної трійці” виділяють наступні: шаблонність аплікаційної форми (кандидати не можуть проявити свою індивідуальність або вказати якусь додаткову інформацію), висока ймовірність помилки на етапі відбору заяв найкращих кандидатів (анкети здебільшого надають загальну інформацію (вік, освіта, контактні дані, тощо), якої недостатньо для прийняття обґрунтованого рішення щодо здатності кандидата успішно виконувати свої обов'язки на даній посаді) та висока ймовірність того, що результати другого етапу відбору (інтерв'ю) не будуть об'єктивними, так як навіть найкращі спеціалісти часто не можуть повністю абстрагуватися від власних емоцій, стереотипічних уявлень та очікувань. Таким чином, кінцеве рішення може ґрунтуватися не на об'єктивній оцінці кожного кандидата, а на особистих висновках інтерв'юера [5].

Крім того, теоретики та практики менеджменту вказують на недосконалість рекомендацій як інструменту для відбору персоналу. Рекомендації з попереднього місця роботи часто грають важливу роль в оцінці потенціального співробітника, але вони можуть бути обманливими, оскільки вони є результатом суб'єктивної оцінки робітника його попереднім керівником.

Деякі спеціалісти та компанії роблять спроби вдосконалити класичні методи відбору персоналу. Найчастіше це виражається у наступних заходах:

- Заміна стандартизованої анкети на резюме (CV). Таким чином, кандидат отримує певну свободу висловлювання і може проявити такі якості та навички, як вміння лаконічно формулювати власні думки та “відфільтровувати” непотрібну інформацію,

креативність та логічне мислення. Крім того, розробка та презентація резюме є завданням кандидата, а не компанії, що дозволяє заощадити час та кошти. Проте резюме має свої недоліки: в ньому кандидату легше “оминути” свої слабкі професійні сторони, а також надати інформацію, що є частково або повністю неправдивою.

- Заміна паперової анкети на її онлайн-версію. Даний захід сприяє збереженню коштів компанії та зменшенню часу, необхідного на отримання анкети, її обробку та повідомлення результатів кандидату.

- Підвищення рівня кваліфікації людини, що проводить інтерв'ю з кандидатами. Це дозволяє уникнути типових помилок, яких допускають більшість інтерв'юерів [6, 7].

- Створення “шаблону”, згідно з яким має відбуватись інтерв'ю з кожним претендентом. Таким чином, взаємодія кандидатів з інтерв'юером стає більше стандартизованою і передбачуваною, що зменшує ризик виникнення непорозумінь або конфліктних ситуацій.

Вживання даних заходів може підвищити ефективність класичних систем відбору персоналу, проте цього недостатньо для повної ліквідації їх недоліків [8]. Тому останнім часом все більшою популярністю користуються альтернативні методи відбору персоналу. Один із них, біографічне профілювання, широко використовується в США, і поступово знаходить прихильників в Європі. Методологічною основою біографічного профілювання є припущення, що у більшості випадків інформація про попередні дії індивіда є достатньою базою для передбачення його майбутніх дій. На практиці, біографічне профілювання відбувається наступним чином:

1. Аналіз усієї наявної інформації про людину, яка успішно працювала на даній посаді у минулому. Такий аналіз включає як базову інформацію, так і більш персональні дані (походження, подробиці особистого життя, соціальні взаємодії).

2. На базі отриманих даних формується профіль людини, яка здатна займати дану посаду і успішно виконувати всі обов'язки.

3. Згідно з отриманим профілем розроблюється спеціальна анкета, яка заповнюється претендентами. За допомогою анкети перевіряється, наскільки особисті та професійні дані кандидатів співпадають з отриманим профілем.

4. Кандидат, відповіді якого були найближчими до “ідеальних” (тих, які були б правдивими для розробленого профіля), отримує роботу.

Даний метод критикується деякими вченими через те, що він сприяє дискримінації претендентів [9]. Крім того, він є доволі трудомістким та дорогим, адже аналіз даних та розробку анкет необхідно проводити окремо для кожної вакансії.

Психологічне тестування дуже рідко використовується як єдиний критерій відбору персоналу, але більше 90% компаній у Великобританії комбінують його з іншими методами, а 70% дійсно базують свої рішення на результатах тестів. Такі тести поділяються на два типи: ті, що мають показати “вершину” потенціалу претендента, та ті, що мають

виявити в претендента наявність або відсутність певних особистих якостей, які необхідні для успішної діяльності на тій чи іншій посаді. Другий тип тестів широко використовується інтернаціональними компаніями, такими як Vodafone, Asda та B&Q для відбору обслуговуючого персоналу. Перший тип на практиці застосовується лише близько 40% компаній, і здебільшого слугує своєрідним “фільтром” для слабших кандидатів, а не критерієм відбору найкращого кандидату. Недоліком таких тестів є складність та висока вартість їх розробки, в той час як тести на психологічну схильність до певного виду роботи вважають недосконалими через можливість дискримінації певних демографічних груп (в першу чергу, етнічні меншини та жінки) [1].

Найбільш прогресивним методом відбору персоналу на сьогодні вважається використання центрів оцінки (assessment centres). Компанії, що користуються послугами таких центрів, мають можливість побачити дії кандидатів на практиці та виходячи з результатів їх дій, обрати найкращого кандидата. Найчастіше центрами оцінки використовуються наступні види діяльності: письмові завдання (аналіз ситуації, розробка рекомендацій тощо), презентації та моделювання певних ситуацій (скарги незадоволеного клієнта, конфлікти на робочому місці, необхідність швидко прийняти рішення) [10, 12]. Також центри оцінки можуть використовувати інші види оцінювання на власний розсуд (психологічні тести, інтерв'ю, тощо). Перевагою центрів оцінки є можливість отримання інформації про практичні навички та вміння кандидата, але послуги таких центрів є доволі дорогими. Крім того, навіть у центрах оцінки існує ймовірність того, що кандидат отримає незадоволено високу або низьку оцінку через суб'єктивне сприйняття або низьку кваліфікацію асесора.

ВИСНОВКИ

Кожний із вищерозглянутих методів відбору персоналу має власні недоліки і переваги, і кожний з них доцільно застосовувати у тій чи іншій ситуації. Жодну з цих систем відбору персоналу не можна назвати “ідеальною”, але об'єднані зусилля науковців та впливових компаній можуть привести до розробки єдиної гнучкої системи відбору персоналу, що може бути адаптована під потреби кожної конкретної організації.

На сьогодні українські підприємства мають здебільшого обмежені кошти, отже, не можуть вкла-

дати великі суми у використання більш прогресивних методів відбору персоналу. В той самий час, необхідність у кваліфікованих кадрах, які здатні привносити інновації та покращення у діяльність компаній, сьогодні постає гостро як ніколи. В таких умовах доцільним вважаю використання онлайн-анкет та онлайн-тестів для попередньої оцінки претендентів, так як ці види оцінки є одноразовою інвестицією, яка може довго слугувати компанії, а розміщення цих матеріалів в Інтернеті дозволить заощадити кошти та полегшити обробку отриманої інформації. Фінальним етапом відбору може бути інтерв'ю, яке проводиться в присутності спостерігача (співробітника компанії), що зменшить ризик формування занадто суб'єктивної оцінки претендента. Для кандидатів на вакансії обслуговуючого персоналу можливе також моделювання декількох типових робочих ситуацій під час інтерв'ю для отримання уявлення про практичні навички та професійну поведінку кандидата.

Список використаних джерел

1. Bloisi, W. An Introduction to Human Resource Management. - McGraw-Hill Education, 2007. - 486с.
2. Cook, M. Personnel Selection and Productivity. - Chichester, John Wiley, 1993. - 364с.
3. Cooper, D., Robertson, I. Recruitment and Selection: A Framework for Success. - London: Thomson, 2003. - 256с.
4. Newell, S. Recruitment and Selection. - Oxford: Blackwell, 2005. С.347-361.
5. Roberts, G. Recruitment and Selection: A Competency Approach. - London: CIPD, 2013. - 225с.
6. Taylor, S. People Resourcing. - London: CIPD, 2008. - 640с.
7. Smith, M., and Smith, P. Testing People at Work. - Oxford: BPS Blackwell, 2010. - 440с.
8. Базаров Т.Ю. Управління персоналом. – М.: Економіка, 2008. - 347с.
9. Бизюкова І.В. Кадри управління: добір і оцінка: Навчальний посібник. – М.: Економіка, 2008. - 592с.
10. Кибанов А.Я. Основи управління персоналом: Підручник. – М.: ИНФРА – М, 2007. - 378с.
11. Фомін У. Пошук персоналу миттєво // Управління персоналом. – 2009. - №4.
12. Можайська І.В. Методи оцінки на відборі персоналу // Управління персоналом. – 2010. – №1.

ДОЛІНСЬКИЙ

Леонід Борисович

УДК 658.14:336

ПУСТОВГАР

Світлана Анатоліївна

pustovgar@mail.ru

**ВИЗНАЧЕННЯ РІВНІВ ФІНАНСОВИХ
ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ
НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ**

**DETERMINATION OF THE LEVELS OF
FINANCIAL INDICATORS TO AVOID
INSOLVENCY OF STEEL ENTERPRISES**

к.е.н., доцент, Київський
національний економічний
університет імені Вадима
Гетьмана

викладач, Харківський
національний економічний
університет імені Семена
Кузнеця

Стаття присвячена моделюванню оптимальних значення показників структури балансу та звіту про фінансові результати підприємств, дотримання яких вирішить проблему неплатоспроможності підприємств металургійної галузі, забезпечить їх фінансову стійкість, ефективність та прибутковість діяльності.

Статья посвящена моделированию оптимальных значения показателей структуры баланса и отчета о финансовых результатах предприятий, соблюдение которых решит проблему неплатежеспособности предприятий металлургической отрасли, обеспечит их финансовую устойчивость, эффективность и прибыльность деятельности.

This article is devoted to modeling the optimal values of the structure of the balance and statement of income. Compliance with these values solve the problem of insolvency of steel enterprises, provide them financial stability, efficiency and profitability.

Ключові слова: неплатоспроможність підприємств, фінансовий стан, фінансовий потенціал, фінансова стійкість, ліквідність, рентабельність

Ключевые слова: неплатежеспособность предприятий, финансовое состояние, финансовый потенциал, финансовая устойчивость, ликвидность, рентабельность

Keywords: insolvency, financial position, financial potential, financial stability, liquidity, profitability

ВСТУП

Функціонуючи в умовах нестабільного економічного середовища, значна частка вітчизняних підприємств характеризуються нездатністю виконати фінансові зобов'язання перед кредиторами та інвесторами.

Найбільш гостро проблема неплатоспроможності проявляється серед підприємств металургії. Збитки підприємств даного виду діяльності у 2009 р. становили 70,4% сукупних збитків підприємств промисловості; у 2010-2012 рр. на фоні прибутковості підприємств промисловості, підприємства металургії були збитковими; у 2013 році сума збитків підприємств металургії у 2,8 рази перевищувала збитки промислових підприємств; у 2014 р. частка збитків металургійних підприємств склала 21,14% чистих збитків підприємств промисловості; у 2015 – 23,56%; за січень-вересень 2016 р. – 89,65% [1]. У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває вирішення проблеми неплатоспроможності металургійних підприємств.

Вагомий внесок у розвиток теоретико-методичних положень з питань неплатоспроможності суб'єктів господарювання зробили такі дослідники: Е. Альтман [2], Є. Андрушак [3], У. Бівер [4], І. Благун [5], М. Кизим [5], Т. Клебанова [6], Ю. Копчак [5], С. Лі [7], А. Матвійчук [8], М. Мусаві [9], О. Панасенко

[10], Г. Спрінгейт [11], О. Столяренко [12], О. Терещенко [13], Г. Тісшоу [14], Р. Тоффлер [14] та ін. Проте існуючі ґрунтовні доробки дослідників вимагають удосконалення з позиції визначення цільових значень фінансових показників підприємств для запобігання їх неплатоспроможності.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні рівнів фінансових показників, дотримання яких вирішить проблему неплатоспроможності підприємств металургійної галузі.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Базовим методом дослідження є метод імітаційного моделювання, реалізований в ППП Vensim.

Імітаційне моделювання - комп'ютерне моделювання, що базується на методології системного аналізу, яка представляє собою сукупність дій із встановлення структурних зв'язків між елементами досліджуваної системи з урахуванням факторів впливу. У формалізованому вигляді імітаційна модель представлена системою диференціальних рівнянь [15]:

$$\frac{dy}{dt} = F(x(t), v(t), h(t), t), \quad (1)$$

де F – вектор-функція закону функціонування системи;

x, v, h, y – вектори вхідних, внутрішніх та вихідних впливів відповідно.

Даний вид моделювання дає змогу на основі проведення експериментів із штучною системою, що відображає основні властивості та характеристики реальної, визначити структурні показники економічних та фінансових ресурсів, які забезпечать досягнення цільового стану системи – вирішення проблеми неплатоспроможності підприємства металургійної галузі.

Допоміжним інструментом, що використано при дослідженні, є метод регресійного аналізу – метод статистичного аналізу залежності випадкової величини Y від змінних $X_1, X_2, \dots, X_n$. Багатофакторна регресійна модель має наступний вигляд [16]:

$$y = b_0 + b_1x_1 + b_2x_2 + \dots + b_nx_n, \quad (2)$$

де Y – залежна змінна;

$x_{1, \dots, n}$ – незалежні змінні;

b_0 – вільний член;

$b_{1, \dots, n}$ – коефіцієнти при незалежних змінних.

Оцінка параметрів регресійної моделі ($b_0, b_{1, \dots, n}$) здійснюється методом найменших квадратів. Його сутність полягає в підборі параметрів моделі, при яких мінімізується сума квадратів відхилень фактичних значень залежної змінної від передбачених [16]:

$$\sum_{i=1}^N (y_i - \bar{y})^2 \rightarrow \min, \quad (3)$$

де y_i – фактичне значення залежної змінної;

$\bar{y}$ – передбачене значення залежної змінної;

$i = 1, 2, \dots, N$.

Регресійний аналіз в дослідженні використано для виявлення зв'язку між фінансовими показниками, що не мають функціональної залежності – визначення функції залежності валового та чистого прибутку від керованих факторів імітаційної моделі.

РЕЗУЛЬТАТИ

Фінансовий стан підприємства, за якого відсутній ризик невиконання зобов'язань перед кредиторами та інвесторами, досягається при абсолютному рівні платоспроможності та рівні поточної неплатоспроможності. Стабільне функціонування підприємства з поточною неплатоспроможністю пояснюється тим, що даний рівень неплатоспроможності характеризується тимчасовим розбалансуванням грошових потоків, непов'язаним з розвитком кризових явищ на підприємстві. Даний вид неплатоспроможності носить епізодичний характер, оскільки характеризується недотриманням норм ліквідності підприємства на часовому інтервалі, тривалістю менше, ніж 3 місяці [17].

Даний теоретичний умовивід підтверджується статистичними спостереженнями – значеннями фінансових показників підприємств металургійної галузі. Так, в останні роки такі підприємства, як ПАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь» та ПАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча», ПАТ «Кременчуцький завод металевих виробів» характеризуються поточною неплатоспроможністю. Проте, з огляду на прибутковість їх діяльності та лідируючі позиції на вітчизняному промисловому ринку, дані підприємства є фінансово стійкими та успішно функціонуючими.

На основі вищевикладеного можна стверджувати, що достатньою умовою забезпечення фінансової стійкості металургійних підприємств є підтримання стану поточної неплатоспроможності в перспективі.

Як показали результати попередніх досліджень [18], доміантними факторами, що визначають рівень неплатоспроможності підприємств металургійної галузі в перспективі, є їх фінансовий потенціал та поточний стан неплатоспроможності. Тому, саме ці фактори доцільно визначити цільовими параметрами при розробці системи заходів запобігання неплатоспроможності металургійних підприємств.

У результаті побудови моделі перспективної діагностики неплатоспроможності підприємств металургійної галузі в роботах [18, 19] визначено кількісні значення фінансових показників, що відповідають рівню поточної неплатоспроможності підприємств в перспективі (табл. 1).

Таблиця 1

Мінімальні порогові значення фінансових показників для підтримання стану поточної неплатоспроможності підприємств

Показники	Значення
Показник відношення чистих активів до зареєстрованого капіталу (ІЧА/ЗК)	9,73
Коефіцієнт оборотності активів (КОА)	1,15
Коефіцієнт оборотності основних засобів (КООЗ)	1,21
Коефіцієнт поточної ліквідності (КПЛ)	2,00
Коефіцієнт швидкої ліквідності (КШЛ)	0,46
Коефіцієнт рентабельності продаж (КРП)	0,24
Коефіцієнт чистої рентабельності реалізованої продукції (КЧРП)	0,02
Коефіцієнт Бівера (КБ)	0,39

Доцільність імітаційного моделювання при визначенні цільових значення фінансових показників зумовлена тим, що ряд наведених в табл. 1

показників мають обернений зв'язок. До таких груп обернено залежних показників відносяться:

коефіцієнти ліквідності – коефіцієнти оборотності;

коефіцієнти ліквідності – коефіцієнти рентабельності;

коефіцієнти ліквідності – коефіцієнт Бівера;

показник відношення чистих активів до зареєстрованого капіталу – коефіцієнти оборотності, рентабельності, коефіцієнт Бівера [20-22].

Особливе значення для підприємства має дослідження неплатоспроможності в динаміці, тому що вчасне виявлення її загрози стане передумовою забезпечення платоспроможності в перспективі. У зв'язку з цим для вирішення поставленої мети із варіацій концепцій імітаційного моделювання обрано концепцію системної динаміки [23].

Цільовими параметрами моделі підтримання платоспроможності підприємств металургійної галузі виступають фінансові показники, представлені в табл. 1. Рівні імітаційної моделі формують абсолютні показники, що лежать в основі розрахунку цих показників. До таких показників належать [24, 25]: активи (A), основні засоби (OZ), оборотні активи

(OA), запаси (Z), зареєстрований капітал (ZK), власний капітал (VK), довгострокові зобов'язання і забезпечення (DZ), поточні зобов'язання і забезпечення (PZ), чистий дохід (ChD), валовий прибуток (VP), чистий прибуток (ChP), амортизаційні відрахування (AV).

Відповідно до концепції системної динаміки значення кожного із зазначених абсолютних показників розраховується за формулою 4 [23]:

$$X_t = X_{t-1} + \Delta t(PX_{t-1,t} - ZX_{t-1,t}), 4)$$

де X_{t-1} – значення відповідного показника за попередній період (рік);

$PX_{t-1,t}$ – приріст показника X за рік;

$ZX_{t-1,t}$ – зменшення показника X за рік;

PX, ZX – темпові змінні імітаційної моделі.

Формули розрахунку темпових змінних моделі запобігання неплатоспроможності підприємств металургійної галузі представлені в табл. 2.

Таблиця 2

Формалізовані правила розрахунку темпових змінних моделі запобігання неплатоспроможності підприємств металургійної галузі (елементи активу балансу підприємства)

Позначення	Темпова змінна	Формула розрахунку
PA	Приріст активів	$PA = PVK + PPZ + PDZ$, де PVK – приріст власного капіталу; PPZ – приріст поточних зобов'язань, PDZ – приріст довгострокових зобов'язань
ZA	Зменшення активів	$ZA = ZVK + ZPZ + ZDZ$, де ZVK – зменшення власного капіталу; ZPZ – зменшення поточних зобов'язань, ZDZ – зменшення довгострокових зобов'язань
POZ	Приріст залишкової вартості основних засобів	$POZ = PA * p.OZ$, де p.OZ – частка основних засобів у структурі активів підприємства
ZOZ	Зменшення залишкової вартості основних засобів	$ZOZ = ZA * p.OZ + AV$
POA	Приріст оборотних активів	$POA = PA * p.OA$, де p.OA – частка оборотних активів у структурі активів підприємства
ZOA	Зменшення оборотних активів	$ZOA = ZA * p.OA$
PZap	Приріст запасів	$PZap = PA * p.Z$, де p.Z – частка запасів у структурі активів підприємства
ZZap	Зменшення запасів	$ZZap = ZA * p.Z$

Можливість збільшення активів підприємства залежить від обсягів джерел фінансування. Тому, збільшення вартості майна підприємства відповідає приросту джерел його фінансування: власного капіталу, поточних та довгострокових зобов'язань. Аналогічно із зменшенням активів, сума якого відповідає зменшенню джерел фінансування підприємства.

Зміна вартості активів підприємства розподіляється між складовими (основними засобами, оборотними активами, запасами) пропорційно їх структурним частинам. Відповідно, зміна вартості

оборотних активів, запасів, зростання залишкової вартості основних засобів визначається як частка від загальної зміни активів підприємства. До зменшення основних засобів підприємства, крім скорочення масштабів діяльності підприємства (зменшення сукупної вартості активів), призводять і амортизаційні відрахування [20, 22, 25].

Аналогічним до збільшення статей активу підприємства є збільшення зареєстрованого капіталу підприємства, яке визначається як добуток приросту власного капіталу на частку зареєстрованого капіталу (табл. 3).

Таблиця 3

Формалізовані правила розрахунку темпових змінних моделі запобігання неплатоспроможності підприємств металургійної галузі (елементи пасиву балансу підприємства)

Позначення	Темпова змінна	Формула розрахунку
PZK	Приріст зареєстрованого капіталу	$PZK = PVK * p.ZK$, де $p.ZK$ – частка зареєстрованого капіталу в структурі капіталу
ZZK	Зменшення зареєстрованого капіталу	$ZZK = ZK - (A - DZ - PZ)$, якщо $ICA/3K < 0$
PVK	Приріст власного капіталу	Якщо $ChP \geq 0$: $PVK = PVK * p.ZK + PVK * p.DK + ChP * p.RP + ChP * p.RK$, де $p.DK$ – частка додаткового капіталу в структурі капіталу; $p.RK$ – відсоток чистого прибутку підприємства, що спрямовується на поповнення резервного капіталу; $p.RP$ – ставка реінвестування прибутку
		Якщо $ChP < 0$: $PVK = PVK * p.ZK + PVK * p.DK$
ZVK	Зменшення власного капіталу	Якщо $ChP \geq 0$: $ZVK = ZZK + ZVK * p.DK$
		Якщо $ChP < 0$: $ZVK = ZZK + ZVK * p.DK + ChP$
PDZ	Приріст довгострокових зобов'язань і забезпечень	$PDZ = PDZ * p.DKB + PDZ * p.IDZ$, де $p.DKB$ – питома вага довгострокових банківських кредитів в структурі капіталу; $p.IDZ$ – питома вага інших довгострокових зобов'язань в структурі капіталу
ZDZ	Зменшення довгострокових зобов'язань і забезпечень	$ZDZ = ZDZ * p.DKB + ZDZ * p.IDZ$
PPZ	Приріст поточних зобов'язань і забезпечень	$PPZ = PPZ * p.KKB + PPZ * p.KZ$, де $p.KKB$ – частка короткострокових кредитів банків в структурі капіталу; $p.KZ$ – частка кредиторської заборгованості в структурі капіталу
ZPZ	Зменшення поточних зобов'язань і забезпечень	$ZPZ = ZPZ * p.KKB + ZPZ * p.KZ$

Передумовою реалізації заходів із зменшення зареєстрованого капіталу в рамках забезпечення платоспроможності є дотримання законодавчо визначених вимог до розміру зареєстрованого капіталу підприємства. Відповідно до цих вимог [26] вартість чистих активів не повинна бути меншою, ніж сума зареєстрованого капіталу, в іншому випадку необхідне зменшення зареєстрованого капіталу до розмірів чистих активів підприємства. Отже, рішення про зменшення зареєстрованого капіталу підприємства приймається при наявності непокритих збитків підприємства і, як наслідок, при значенні показника відношення чистих активів до зареєстрованого капіталу, нижчим 1 [26]. Розмір такого зменшення визначається як різниця між величиною зареєстрованого капіталу і чистими активами [26].

Зміна власного капіталу визначається через зміну зареєстрованого, додаткового, резервного капіталу та нерозподіленого прибутку підприємства [24, 25]. Приріст резервного капіталу та нерозподіленого прибутку визначається виходячи із значення чистого прибутку підприємства. Так, для резервного капіталу це частка чистого прибутку, що йде на поповнення резервного капіталу, яка відповідно до законодавства щорічно не повинна бути нижчою за 5% [26]. Приріст нерозподіленого прибутку дорівнює сумі реінвестованого чистого прибутку підприємства за поточний період [24].

За умови відсутності чистого прибутку підприємства, приріст власного капіталу визначається через суму приросту зареєстрованого та додаткового капіталу; зменшення власного капіталу – як сума зменшення зареєстрованого, додаткового капіталу та збитків підприємства за поточний період [20-22]. Неоплачений капітал, який зменшує вартість власного капіталу, виникає при заснуванні підприємства і повинен бути погашений протягом першого року функціонування підприємства [25]. Оскільки всі металургійні підприємства, на основі фінансової звітності яких проводилося дослідження, функціонують більше року, в моделі забезпечення платоспроможності підприємства при визначенні суми зменшення власного капіталу не враховується неоплачений капітал.

Основу довгострокових зобов'язань та забезпечень складають довгострокові кредити банків, які по підприємствах металургії в Україні, які сформували вибірку сукупність для проведення дослідження, складають близько 70-90%. Проте функціонують підприємства, для яких домінантними в структурі довгострокових зобов'язань і забезпечень виступають інші довгострокові зобов'язання. Це підприємства з критичною на надкритичною неплатоспроможністю, які мають низьку кредитоспроможність, в результаті чого не використовують банківські кредити для фінансування своєї діяльності.

Забезпечення в структурі довгострокових й поточних зобов'язань і забезпечень підприємств металургійної галузі не перевищують 1%, тому їх зміною можна знехтувати при моделюванні динаміки показників довгострокових й поточних зобов'язань і забезпечень.

Джерелами фінансування підприємств в короткостроковій перспективі виступають короткострокові кредити банків та кредиторська заборгованість [20-22]. Тому, зміна поточних зобов'язань і забезпечень підприємства визначається зміною сум цих статей балансу.

З елементів фінансових результатів в розрахунок показників неплатоспроможності та фінансового потенціалу, а отже, і в моделі запобігання неплатоспроможності підприємства беруть участь показники чистого доходу, валового, чистого прибутку та амортизаційних відрахувань як складової витрат підприємства.

Зазначені показники є динамічними, оскільки характеризують значення відповідного показника за період, тому для моделювання цих темпових змінних взято не зміну показників (приросту, зменшення), а їх абсолютні значення.

Розмір амортизаційних відрахувань залежить від амортизаційної політики підприємства, проте в загальному випадку визначається як добуток залишкової вартості активів, що амортизуються (нематеріальних активів, основних засобів, довгострокових біологічних активів), на норму амортизації [24]. Для підприємств металургійної галузі частка нематеріальних активів в структурі активів підприємств в середньому становить 0,38%, довгострокових біологічних активів – 0%, тому ними можна знехтувати. З огляду на це, величина амортизаційних відрахувань для підприємств металургійної галузі визначається як добуток залишкової вартості основних засобів на норму амортизації.

Для забезпечення платоспроможності підприємства позитивною динамікою є зростання чистого доходу. Проте, таке зростання не є результатом фінансових заходів, оскільки можливе за рахунок

збільшення обсягів продаж чи зростання ціни – маркетингових та виробничих заходів. Тому, в рамках моделювання рівнів фінансових показників для запобігання неплатоспроможності підприємств величина чистого доходу підприємства залишається незмінною.

Валовий та чистий прибуток є результируючими показниками діяльності підприємства, які відображають ефективність формування та використання економічних і фінансових ресурсів [20-22, 24, 25]. Оскільки між зазначеними показниками не існує функціональної залежності, необхідно визначити функцію залежності прибутку від керованих факторів, для чого використано кореляційно-регресійний аналіз в ППП Statistica.

Незалежними змінними взято структурні показники економічних та фінансових ресурсів підприємств металургійної галузі, що сформували вибірку сукупність, за 2001-2015 рр. Це показники частки основних засобів, оборотних активів, запасів у структурі активів; зареєстрованого, додаткового капіталу, довгострокових банківських кредитів, інших довгострокових зобов'язань, короткострокових кредитів банків і кредиторської заборгованості в структурі капіталу підприємства; норма амортизації. Ставка реінвестування прибутку та відсоток чистого прибутку підприємства, що спрямовується на поповнення резервного капіталу, не ввійшли до масиву вхідних даних, оскільки це величини, які визначаються на основі фінансових результатів (чистого прибутку).

Всі незалежні змінні – відносні показники, тому з метою забезпечення однорідності вибірки та підвищення точності моделювання, залежними змінними взято відносні показники, які показують величину валового та чистого прибутку, що припадає на одиницю активів: коефіцієнти валової та чистої рентабельності активів.

Визначені, в результаті кореляційно-регресійного аналізу, функції залежності чистого та валового прибутку від структурних показників економічних та фінансових ресурсів підприємств представлені в табл. 4.

Таблиця 4

Формалізовані правила розрахунку темпових змінних моделі запобігання неплатоспроможності підприємств металургійної галузі (елементи фінансових результатів підприємств)

Позначення	Темпова змінна	Формула розрахунку
AV	Амортизаційні відрахування	$AV = OZ * nA$, де nA – норма амортизації
VP	Валовий прибуток	$VP = [0,42 * p.Z + 0,37 * p.OZ - 0,03 * nA + 0,05] * A$
ChP	Чистий прибуток	$ChP = [-0,13 * p.OZ - 0,29 * nA + 0,11 * p.Z + 0,01 * p.ZK + 0,01 * p.DK + 0,05] * A$

Валовий прибуток є фінансовим результатом підприємства від основної діяльності, тому і факторами, які здійснюють найбільший вплив на цей показник, є показники, пов'язані із виробництвом продукції: частка запасів та частка основних засобів у структурі активів підприємства. Показником, що негативно впливає на валовий прибуток підприємства є норма амортизації. Амортизаційні відрахування збільшують собівартість продукції і тим самим зменшують валовий прибуток підприємства. На

чистий прибуток, крім структури майна підприємства, впливають і показники структури джерел фінансування (частка зареєстрованого та додаткового капіталу в структурі власних джерел фінансування).

Статистична значимість моделей визначення валового та чистого прибутку підприємств металургійної галузі підтверджується їх статистичними характеристиками, розрахункові значення яких перевищують табличні [16]:

для моделі визначення валового прибутку розрахункове значення F-критерія Фішера складає 4,73 при табличному 2,65; значення t-критерія Стюдента для всіх показників не нижче [2,03] (табличне 1,97);

для моделі визначення функції чистого прибутку табличне значення F-критерія Фішера становить 2,26, розрахункове – 5,17; табличне значення t-критерія Стюдента – 1,97, розрахункове значення для кожного показника не нижче [3,14].

Після встановлення функцій залежності рівнів моделі, темпових та додаткових змінних, керованих параметрів, реалізація імітаційного моделювання зводиться до визначення значень структурних показників економічних та фінансових ресурсів, які забезпечують запобігання неплатоспроможності металургійних підприємств. Вимоги до цих структурних показників наведені в табл. 5.

Таблиця 5

Обмеження для показників моделі запобігання неплатоспроможності підприємств металургійної галузі

Показник	Діапазон значень	Вимоги до значень показників
Частка основних засобів у структурі активів підприємства (p.OZ)	[0;1]	$p.Z \leq p.OA$; $p.OZ + p.OA \leq 1$
Частка оборотних активів у структурі активів підприємства (p.OA)	[0;1]	
Частка запасів у структурі активів підприємства (p.Z)	[0;1]	
Відсоток чистого прибутку підприємства, що спрямовується на поповнення резервного капіталу (p.RK)	[0,05; 1]	$p.RK + p.RP \leq 1$, якщо $ChP > 0$; $p.RK = 0$, $p.RP = 0$, якщо $ChP \leq 0$;
Ставка реінвестування прибутку (p.RP)	[0; 0,95]	
Частка зареєстрованого капіталу в структурі капіталу (p.ZK)	[0;1]	Для підприємств з надкритичною та ліквідаційною неплатоспроможністю: $p.DKB = 0$; $p.KKB = 0$ $p.ZK + p.DK + p.DKB + p.IDZ + p.KKB + p.KZ \leq 1$.
Частка додаткового капіталу в структурі капіталу (p.DK)	[0;1]	
Питома вага довгострокових банківських кредитів в структурі капіталу (p.DKB)	[0;1]	
Питома вага інших довгострокових зобов'язань в структурі капіталу (p.IDZ)	[0;1]	
Частка короткострокових кредитів банків в структурі капіталу (p.KKB)	[0;1]	
Частка кредиторської заборгованості в структурі капіталу (p.KZ)	[0;1]	
Норма амортизації (nA)	[0;1]	

Оскільки всі показники – структурні, діапазон їх значень лежить в інтервалі [0;1]. Законодавчо визначеним мінімальним відсотком чистого прибутку підприємства, що спрямовується на поповнення резервного капіталу, є 5% [26], тому і значення даного показника лежать в діапазоні [0,05; 1]. Відповідно, максимальне значення ставки реінвестування становить 0,95, оскільки як мінімум 5% із 100% спрямовується на поповнення резервного капіталу.

У моделі запобігання неплатоспроможності металургійних підприємств України враховано всі істотні показники, що є домінуючими при формуванні фінансових та економічних ресурсів, проте моделлю передбачена можливість наявності й інших статей активу та пасиву балансу підприємств, які не враховані в моделі із-за їх незначного впливу. Тому, у вимогах до сумарних значень структурних показників балансу підприємства присутні нерівності (формула 5):

$$p.OZ + p.OA \leq 1; \quad (5)$$

$$p.ZK + p.DK + p.DKB + p.IDZ + p.KKB + p.KZ \leq 1.$$

Адекватність та можливість подальшого використання побудованої моделі підтверджується її:

1) змістовністю, що полягає в здатності моделі відображати істотні характеристики та зв'язки системи запобігання неплатоспроможності підприємств;

2) комплексністю, так як всебічно характеризує фінансовий стан підприємств;

3) універсальністю для підприємств металургійної галузі;

4) статистичною адекватністю моделювання зв'язків досліджуваних параметрів.

Про достовірність побудованої моделі свідчать і результати її перевірки на основі даних фінансової звітності підприємств металургійної галузі з різними рівнями неплатоспроможності: ПАТ «Авдіївський завод металевих конструкцій», ПАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь», ПАТ «Донецький металургійний завод», ВАТ «Макіївський металургійний комбінат», ВАТ «Краматорський металургійний завод ім. Куйбишева», АТ «Київський завод металовиробів ім. Письменного».

На основі побудованої моделі визначено оптимальні значення керованих структурних змінних, що забезпечують запобігання неплатоспроможності підприємств металургійної галузі (табл. 6).

В результаті імітаційного моделювання визначено, що для підприємств металургійної галузі з позиції підтримання мінімального рівня неплатоспроможності більш прийнятною є важка структура активів із часткою необоротних активів 55%. Основу необоротних активів мають формувати основні засоби – 49% від вартості активів підприємств. В структурі активів повинні переважати запаси, оптимальна частка яких становить 28% активів підприємств. Домінуюча частка основних засобів в

структурі необоротних активів підприємств та запасів в структурі оборотних активів забезпечить підприємство достатнім рівнем виробничих ресурсів та фондів, що призведе до збільшення прибутковості діяльності та зміцнення його фінансового стану.

В структурі джерел фінансування оптимальним є переважання власного капіталу, частка якого повинна бути не нижчою 50%. В ідеалі, для забезпечення абсолютної платоспроможності підприємства, власний капітал повинен формуватися переважно за рахунок нерозподіленого прибутку, що є свідченням ефективної діяльності та платоспроможності підприємства. Проте, з огляду на фактичні фінансові стани підприємств металургійної галузі, це є мало

ймовірним. Тому, як було визначено в результаті імітаційного моделювання, достатнім для підтримання мінімального рівня неплатоспроможності підприємства є домінування додаткового капіталу – 43% в структурі капіталу.

З метою забезпечення розширеного відтворення та підвищення ефективності господарської діяльності підприємства, частка прибутку, що спрямовується на поповнення резервного капіталу повинна складати 5%, ставка реінвестування – 95%. Оптимальною з позиції забезпечення платоспроможності підприємства нормою амортизації є ставка 9%.

Таблиця 6

Показники структури балансу та звіту про фінансові результати підприємств для запобігання неплатоспроможності підприємств металургійної галузі

Показник	Порогові значення
Частка основних засобів у структурі активів підприємства	$\geq 0,49$
Частка оборотних активів у структурі активів підприємства	$\geq 0,45$
Частка запасів у структурі активів підприємства	$\geq 0,28$
Відсоток чистого прибутку підприємства, що спрямовується на поповнення резервного капіталу	0,05
Ставка реінвестування прибутку	0,95
Частка зареєстрованого капіталу в структурі капіталу підприємства	$\geq 0,11$
Частка додаткового капіталу в структурі капіталу підприємства	$\geq 0,43$
Питома вага довгострокових банківських кредитів в структурі капіталу	$\leq 0,01$
Частка короткострокових кредитів банків в структурі капіталу	$\leq 0,13$
Частка кредиторської заборгованості в структурі капіталу	$\leq 0,08$
Норма амортизації	$\leq 0,09$

ВИСНОВКИ

В статті визначено порогові значення показників структури балансу та звіту про фінансові результати підприємств, достатні для підтримання фінансового стану підприємств металургійної галузі, який характеризується високим рівнем фінансової стійкості та ліквідності, ефективністю діяльності, можливістю вчасно та в повному обсязі задовольнити вимоги кредиторів та інвесторів.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Altman E. Corporate Financial Distress and Bankruptcy: Predict and Avoid Bankruptcy, Analyze and Invest in Distressed Debt / E. Altman, E. Hotchkiss. – 4rd Ed. – Hoboken : John Wiley and Sons, Ltd, 2014. – 408 p.
3. Андрушак Є. Удосконалення інституту банкрутства / Є. Андрушак // Фінанси України. – 2010. – № 5. – С. 14-21.
4. Beaver W.H. Financial Ratios as Predictors of Failure, Empirical Research in Accounting Selected Studies / W.H. Beaver // Supplement to Journal of Accounting Research. – 1966. – №4. – P. 71-111.
5. Кизим Н. Оценка и прогнозирование неплатежеспособности предприятий : монография / Кизим Н. А., Благуи И. С., Копчак Ю. С. – Х. : ИД «ИНЖЕК», 2004. – 144 с.

6. Klebanova T. Model basis of the early warning and localization of crises in economic systems of territories / T. Klebanova, L. Guryanova, I. Shevchenko // Actual problems of economics. – 2014. – №3(153). – P. 201-211.

7. Lee S. A multi-industry bankruptcy prediction model using back-propagation neural network and multivariate discriminant analysis / S. Lee, W. Choi // Expert Systems with Applications. – 2013. – Vol. 40. – P. 2941-2946.

8. Matviychuk A. Bankruptcy prediction in transformational economy: discriminant and fuzzy logic approaches / A. Matviychuk // Fuzzy economic review. – 2010. – №1. – P. 21-38.

9. Mousavi M.M. Performance evaluation of bankruptcy prediction models: An orientation-free super-efficiency DEA-based framework / M. Mousavi // International Review of Financial Analysis. – 2015. – №21. – P. 162-171.

10. Панасенко О. Моделі оцінки і аналізу схильності підприємства до банкрутства: автореф. дис. канд. екон. наук / О.В. Панасенко. – Х, 2007. – 22 с.

11. Springate G. Predicting the Possibility of Failure in a Canadian Firm / G. Springate. – Canada: Simon Fraser University, 1978. – 200 p.

12. Столяренко О.М. Вплив неплатоспроможності підприємства на його подальшу діяльність / О.М. Столяренко // Вісник ЖДТУ. – 2014. – №1(59). – С. 208-210.

13. Терещенко О. Фінансова санація та банкрутство підприємств / О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2000. – 412 с.
14. Toffler R. Going, going, gone – four factors which predict / R. Toffler, H. Tishaw // Accountancy. – 1999. – March. – P. 50-54.
15. Firsova A. Dynamic system simulation / A. Firsova, O. Dmitrieva. – Saarbrücken: Lambert Academic Publishing, 2015. – 104 p.
16. Халафян А.А. STATISTICA 6. Статистический анализ данных / А.А. Халафян. – 4-е изд. – М.: ООО «Бином-Пресс», 2010. – 607 с.
17. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства : Наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 р. №14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/>.
18. Neskorocheva I.I. An Approach to Predicting the Insolvency of Ukrainian Steel Enterprises Based on Financial Potential / I.I. Neskorocheva, S.A. Pustovgar // Journal of Eastern European and Central Asian Research. – 2015. – Vol. 2, No. 2.
19. Пустовгар С. Визначення рівнів неплатоспроможності підприємств металургійної галузі України / С.А. Пустовгар // Економіка. Фінанси. Право. – 2015. – №6/1. – С. 15-21.
20. Жилкина А.Н. Управление финансами. Финансовый анализ предприятия / А.Н. Жилкина. – М.: Инфра-М, 2014. – 332 с.
21. Казакова Н.А. Финансовый анализ / Н.А. Казакова. – М.: Юрайт, 2014. – 539 с.
22. Куприянова Л.М. Финансовый анализ / Л.М. Куприянова. – М.: Инфра-М, 2015. – 471 с.
23. Buckley J. Simulating Continuous Fuzzy Systems / J. Buckley, L. Jowers. – Berlin: Springer, 2014. – 206 p.
24. Володин А.А. Управление финансами. Финансы предприятий / А.А. Володин. – М.: Инфра-М, 2014. – 364 с.
25. Ніпіалід О.Ю. Фінанси підприємств / О.Ю. Ніпіалід, Н.І. Карпишин. – Тернопіль: ТНЕУ, Економічна думка, 2009. – 232 с.
26. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

ГОНЧАР

Валерій Геннадійович
val_go@mail.ua

УДК 159.9:338:316.6:330.3

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ СТРУКТУРНИХ ЗМІН
СПОЖИВЧИХ ПРІОРИТЕТІВ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ КРИЗОВОГО
СТАНУ ЕКОНОМІКИSOCIO-PSYCHOLOGICAL DETERMINANTS OF STRUCTURAL CHANGES IN
CONSUMER PRIORITIES OF THE POPULATION IN CRISIS CONDITIONS OF
ECONOMYЗасновник та керівник
наукового проекту
“Modern Scientific
World”

У роботі висвітлені соціально-психологічні чинники структурних змін споживчих пріоритетів населення в умовах кризового стану економіки. Метою статті є дослідження впливу кризових економічних явищ на зміну споживчих пріоритетів населення. Основним чинником споживчої поведінки є матеріальний стан споживача. Економічна криза призвела до корінної зміни у структурі споживання населення. За 15 років з часу затвердження споживчого кошика

змінився рівень життя громадян, а також їх переваги не тільки в раціоні харчування, але і в послугах, які входять у кошик. На думку експертів, споживчу корзину змінять до європейських стандартів, що означатиме його подорожчання. Можливе включення таких послуг, як освіта і лікування, може з'явитися і пункт «розваги». У деяких європейських країнах в споживчу корзину входить навіть одяг. Економічна криза спричинила те, що домашні господарства України поступово переходять від екстенсивного нароощування споживчих витрат до максимальної економії витрат унаслідок зниження об'ємів споживання окремих товарів та послуг. Аналіз наукової літератури та власні дослідження дозволяють визначити чинники, котрі впливають на зміну споживчої поведінки населення, а саме: соціальний клас, велика соціальна група, референтна група, малі групи членства (включно з родиною), стиль життя особистості, соціальна мотивація особистості, норми та цінності, а також соціокультурне поле, яке включає моду, рекламу, засоби масової комунікації (включаючи Інтернет). Зважаючи на те, що в Україні значну частку ВВП виробляють домогосподарства, для успішного соціально-економічного розвитку необхідно вирішувати наступні пріоритетні завдання у сфері соціальної політики: 1) зміцнити стан представників середнього та малого бізнесу, зокрема, зростання частки середньо-забезпечених домогосподарств на основі зміни їх пріоритетів до високопродуктивної праці; 2) поступове задоволення потреб у житлі, якісних послугах з охорони здоров'я та лікування, відпочинку і культури; 3) підвищення середньої і граничної схильності до заощадження всіх прошарків населення; 4) для поліпшення економічної ситуації в країні уряду потрібно виробити низку рішень по зменшенню імпорту товарів широкого вжитку.

В работе освещены социально-психологические факторы структурных изменений потребительских предпочтений населения в условиях кризисного состояния экономики. Целью статьи является исследование влияния кризисных экономических явлений на изменение потребительских приоритетов населения. Основным фактором потребительского поведения является материальное положение потребителя. Экономический кризис привел к коренному изменению в структуре потребления населения. За 15 лет со времени утверждения потребительской корзины изменился уровень жизни граждан, а также их преимущества не только в рационе питания, но и в услугах, входящих в корзину. По мнению экспертов, потребительскую корзину изменят к европейским стандартам, что будет означать её подорожание. Возможно включение таких услуг, как образование и лечение, может появиться и пункт «развлечения». В некоторых европейских странах в потребительскую корзину входит даже одежда. Экономический кризис привел к тому, что домашние хозяйства Украины постепенно переходят от экстенсивного наращивания потребительских расходов до максимальной экономии затрат вследствие снижения объемов потребления отдельных товаров и услуг. Анализ научной литературы и собственные исследования позволяют определить факторы, влияющие на изменение потребительского поведения населения, а именно: социальный класс, большая социальная группа, референтная группа, малые группы членства (включая семью), стиль жизни личности, социальная мотивация личности, нормы и ценности, а также социокультурное поле, которое включает моду, рекламу, средства массовой коммуникации (включая Интернет). Несмотря на то, что в Украине значительную долю ВВП производят домохозяйства, для успешного социально-экономического развития необходимо решать следующие приоритетные задачи в сфере социальной политики: 1) укрепить состояние представителей среднего и

малого бізнесу, в частині, ріст доли середнеобеспеченних домогосподарств на основі змінення їх пріоритетів к високопродуктивному труду; 2) поступенне удовлетвореніе потребностей в жильє, качественних услугах по охране здоровья и лечению, отдыху и культуре; 3) повышение средней и предельной склонности к сбережению всех слоев населения; 4) для улучшения экономической ситуации в стране правительству нужно выработать ряд решений по уменьшению импорта товаров широкого потребления.

This work highlights the socio-psychological factors of structural changes in consumer priorities of population under conditions of economic crisis. The aim of the article is to study the impact of crisis events on the change of consumer priorities of population. The main factor of consumer behavior is the material condition of the consumer. The economic crisis has led to radical changes in consumption patterns of the population. For 15 years since the approval of the consumer basket was changed the standard of living of citizens and their benefits, not only in the diet, but also in services included in the basket. According to experts, the consumer basket will change to European standards, which means its increased cost. The possible inclusion of services such as education and treatment may appear and select "entertainment." In some European countries in the consumer basket is even clothes. The economic crisis has caused that households of Ukraine gradually moving from extensive consumer spending increase to a maximum cost savings due to reduction of volumes of consumption of certain goods and services. The analysis of scientific literature and own research allows to determine the factors that affect the change of consumer behavior of the population, namely social class, a large social group, reference group, small-group membership (including family), personality lifestyle, social motivation personality, norms and values and socio-cultural field, which includes fashion, advertising, mass media (including the Internet). Given the fact that a significant share of Ukraine's GDP is produced by households for successful socio-economic development needs to solve following priorities in social policy: 1) to strengthen the status of the middle and small businesses, in particular, growth the share of medium-affluent households based on changes in their priorities of effective work; 2) to gradual satisfaction of housing needs, quality health services and treatment, recreation and culture; 3) to increase the average and marginal propensity to save all in segments of the population; 4) to improve the economic situation the government needs to develop a number of decisions about reducing imports of consumer goods.

Ключові слова: соціально-психологічні детермінанти, споживчі пріоритети, споживча поведінка, економічна криза, споживчий кошик

Keywords: social determinants, psychological determinants, consumer priorities, consumer behavior, economic crisis, consumer basket

Ключевые слова: социально-психологические детерминанты, потребительские приоритеты, потребительское поведение, экономический кризис, потребительская корзина

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Одним із важливих об'єктів аналізу соціальної психології є поведінка споживачів, що визначається як процес формування попиту споживачів на різні товари і послуги. Споживча поведінка в свою чергу зумовлює розвиток виробництва тих товарів та послуг, які користуються попитом. Цей взаємозв'язок і зумовлює актуальність теми досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Різні вчені-дослідники пропонують різноманітні класифікації чинників споживчої поведінки. Класичною є модель Котлера Ф., що передбачає поділ основних чинників споживчої поведінки на 4-и групи: культурні, соціальні, психологічні і особистісні. Вітчизняні вчені-соціологи, зокрема, Єфременко Т., Коваліско Н., Пилипенко В., Суїменко Е. пов'язують споживчу поведінку як одну із важливих характеристик соціо-економічної поведінки індивіда. Сорокіна Г. дає аналіз соціокультурним характеристикам споживання. [1]

Дослідження характеристик споживання в сучасному українському суспільстві та особливості

споживчої поведінки представлені в роботах Ніколенко В. Максименко А. та Савчинський Р. виділяють основні чинники поведінки споживачів. Вакулєнко С. акцентує увагу на свободу вибору в споживчій поведінці. Патоша О. в своїх дослідженнях виокремлює мотивацію вибору споживача як соціально-психологічний аспект споживчої поведінки. Самарбаєва Н. досліджує особливості споживчої поведінки міської молоді. Марєнкова І. та Громова О. наводять соціально-психологічну типологію споживачів. Кузіна Р. дає соціально-психологічні характеристики багатих та бідних. Мєншикова М. вивчає соціально-психологічні чинники вибору товарів молодшим поколінням. Дємбицька Н. розкриває соціально-психологічні проблеми економічної соціалізації. [1]

Таким чином, наведені популярні моделі споживчої поведінки говорять про те, що споживча поведінка – це складне детерміноване явище, яке в різних суспільних групах проявляється по-різному.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження впливу кризових економічних явищ на зміну споживчих пріоритетів населення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Споживча поведінка – це система дій, що спостерігається зовні, і в якій реалізуються внутрішні спонукання людини, виявляються її конкретні диспозиції.

Мотивація – ось рушійна сила споживчої поведінки. Потреба визначає напрямки поведінки споживача. З метою задоволення своїх потреб і бажань споживач вибирає покупку, володіє нею, використовує її.

Споживча поведінка – це один із типів економічної поведінки індивіда. Споживча поведінка – це соціальна активність, що включає етапи: прийняття рішення; придбання товарів та послуг; використання товарів.

Овчар О.В. критикує класичну модель Котлера Ф., оскільки розмежувати психологічні та особистісні чинники споживчої поведінки важко [1, стор. 160]

Вчені-дослідники РФ розрізняють зовнішні чинники споживчої поведінки, а саме: фактори соціального оточення: культура, цінності, демографія, соціальний статус, референтні групи, родина. До внутрішніх чинників поведінки споживачів відносять: сприйняття, пам'ять, мотивацію, риси особистості і емоції. Однак, як зауважує Овчар О. В, «ця модель

має комплексний характер, містить основні категорії чинників споживчої поведінки, але в той же час структурування цих чинників викликає певні питання – фактично в один ряд поставлені макро-соціальні та мікро-соціальні феномени, психічні процеси не відділені від особистісних утворень» [1, стор. 160].

Відомий дослідник споживчої поведінки Ільїн В. стверджує, що відносно стійкі форми моделі споживання закріплюються в нормах та цінностях, засобах комунікації, які часто передають від покоління до покоління. Тобто, соціокультурна детермінація споживання закріплюється в самій сутності такої категорії, як загальна культура. [1]

Семенов К. наголошує, що споживчий вибір залежить від цінності товару, його якості, ціни на товар, престижу товару, доходу та зайнятості споживача. Автор розглядає три рівні факторів, які формують споживчу поведінку (рис. 1).

Посипанова О. дає ґрунтовну класифікацію чинників, що детермінують споживчу поведінку (рис. 2).

Аналізу чинників споживчої поведінки присвячені наукові праці Мастинець М.. Автор пропонує класифікувати чинники споживчої поведінки на 2 основні великі групи індивідуальні та надіндивідуальні (рис. 3).

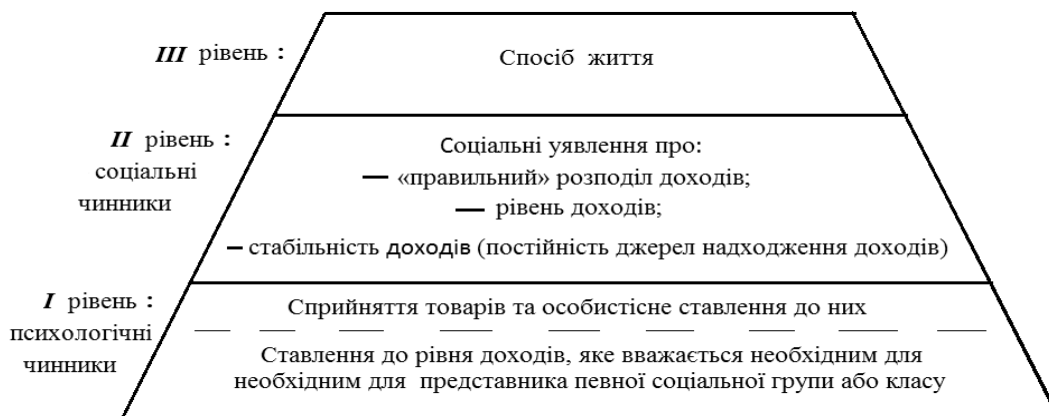

Рис. 1. Три рівні факторів, які формують споживчу поведінку [побудовано автором за Семеновим К. [1]]

Культурні (культура, субкультура, контркультура, традиції, звичаї, ритуали, культурні норми, стандарти, цінності)
Соціально-психологічні (соціальний клас, велика соціальна група, мала формальна група, референтна група, родина, соціальна роль, соціальний статус, мода, реклама, спілкування)
Психологічні: (психічні процеси, властивості особистості та провідна діяльність, в яку особистість включена)
Фізичні (анатомічні, фізіологічні, психофізіологічні, природні (кліматичні особливості, тощо)
Економічні (ціни, об'єктивний рівень доходів)
Товарні (особливості пакування, назва бренду, доступ до товару, асортимент); Ситуативні (попередні події, фізичне оточення, час)

Рис. 2. Групи-чинники споживчої поведінки [побудовано автором за О. Посипановою [1]]

Над — індивідуальні чинники	Час, фізичний простір; соціокультурний простір, який складається з різноманітних соціальних полів, в які включена конкретна людина. Соціальні поля відрізняються за розмірами: <u>мікро-поля</u> (конкретні соціальні групи, з якими контактує індивід): <u>макро-поля</u> (організації, соціальні інститути, культура – мода, громадська думка, явища масової культури).
Індивідуальні чинники	Статусно-рольова позиція, психологічні особливості, фізичний потенціал споживача, споживацький досвід

Рис. 3. Класифікація чинників споживчої поведінки [побудовано автором за М. Мاستинець [2]]

Мастинець М. виділяє статусно-рольову позицію індивіда та наявний в нього економічний та культурний капітал; "соціальні мережі", в які безпосередньо включений індивід. За допомогою маркетингових комунікацій здійснюється вирішальний вплив на поведінку споживача, зокрема: реклама, брендінг, промо-кампанії, PR. Головну роль Мастинець М. відводить родині та найближчому соціальному оточенню (коло друзів, колег по роботі тощо). Згідно емпіричних досліджень Мастинець М., бренд відіграє ключову роль при виборі споживачем певного товару [2, с. 12-13].

Соціокультурна детермінація споживання в умовах сучасного суспільства, на думку Набруско І., виявляється у тому, що в рамках одного й того ж соціального класу можуть існувати відмінні субкультури, стилі життя і, відповідно, моделі споживчої поведінки [3, с. 376].

Представник напряму біхевіоральної економіки Аріелі Д. вважає, що поряд із раціональними чинниками споживчої поведінки існують і ірраціональні (неусвідомлені) чинники, які виграють значну роль у детермінації споживчої поведінки, зокрема споживчого вибору у сфері матеріальних благ. [4]

Основним чинником споживчої поведінки є матеріальний стан споживача. Реальна заробітна плата в Україні в липні 2014 року зменшилася на 8,9% порівняно з липнем 2013 року і на 2,3% порівняно з червнем 2014 року. Реальна заробітна плата в Україні в грудні 2014 р. зменшилася на 13,6% порівняно з груднем 2013 р., тоді як в порівнянні з листопадом 2014-го зросла на 10%. [5]

У першому кварталі 2015 року порівняно з відповідним періодом 2014 року номінальні доходи населення зросли на 6,2%. Наявний дохід, який може бути використаний населенням на придбання товарів та послуг, збільшився на 4,2%, а реальний наявний дохід, визначений з урахуванням цінового фактора, зменшився на 23,5 %. Розмір середньомісячної номінальної заробітної плати штатних працівників підприємств, установ, організацій склав 3728 грн і порівняно з відповідним періодом 2014 року збільшився на 12,9 %. [6]

Інфляція в Україні в травні 2015 року сповільнилася до 2,2% з 14% у квітні 2015 р. Згідно з

даними Державного комітету статистики України, в річному вимірі – по відношенню до травня 2014 року – інфляція також сповільнилася до 58,4 % з 60,9 % за підсумками квітня. [6]

Сума субсидій для компенсації витрат сімей на оплату житлово-комунальних послуг в Україні в січні–травні 2015 року склала 235,1 млн грн, що в 6,1 рази (на 196,4 млн грн) більше показника січня–травня 2014 року. [6].

Економічна криза призвела до корінної зміни у структурі споживання населення. Основними компоненти споживання є: товари поточного споживання: харчування (25%); одяг (8%); товари тривалого користування: предмети побуту (5%); транспортні засоби та витрати (7%); послуги: житло (30%); освіта (5%); охорона здоров'я (15%); відпочинок (5%).

Останній раз Уряд України затверджував споживчий кошик 15 років назад. За цей період змінився рівень життя громадян, а також їх переваги не тільки в раціоні харчування, але і в послугах, які входять у кошик.

Ковязіна К. О. запропонувала удосконалити методику визначення вмісту споживчого кошику. [7] У 2015 році розроблено проект нового споживчого кошика. На думку експертів, споживчу корзину змінять до європейських стандартів, що означатиме його здорожчання. Можливе включення таких послуг, як освіта і лікування, може з'явитися і пункт «розваги». У деяких європейських країнах в споживчу корзину входить навіть одяг.

Економічна криза спричинила те, що домашні господарства України поступово переходять від екстенсивного нарощування споживчих витрат до максимальної економії витрат унаслідок зниження об'ємів споживання окремих товарів та послуг. [8]

У колективній монографії В.М. Новікова, Н.М. Деевої, І.С. Каленюк та ін. соціальну інфраструктуру розглянуто з позицій формування цілісного соціально орієнтованого механізму розвитку, що охоплює галузеві і гуманітарні аспекти. [9]

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Кризові явища в економіці України призвели до зміни у структурі споживання населення. Аналіз наукової літератури та власні дослідження

дозволяють визначити чинники, котрі впливають на зміну споживчої поведінки населення, а саме: соціальний клас, велика соціальна група, референтна група, малі групи членства (включно з родиною), стиль життя особистості, соціальна мотивація особистості, норми та цінності, а також соціокультурне поле, яке включає моду, рекламу, засоби масової комунікації (включаючи Інтернет). Соціальні Інтернет-мережі можна виділити в якості окремого соціально-психологічного чинника поведінки сучасного споживача.

Зважаючи на те, що в Україні значну частку ВВП виробляють домогосподарства, для успішного соціально-економічного розвитку необхідно вирішувати наступні пріоритетні завдання у сфері соціальної політики:

1) зміцнити стан представників середнього та малого бізнесу, зокрема, зростання частки середньо-забезпечених домогосподарств на основі зміни їх пріоритетів до високопродуктивної праці;

2) поступове задоволення потреб у житлі, якісних послугах з охорони здоров'я та лікування, відпочинку і культури;

3) підвищення середньої і граничної схильності до заощадження всіх прошарків населення.

4) для поліпшення економічної ситуації в країні уряду потрібно виробити низку рішень по зменшенню імпорту товарів широкого вжитку.

Список використаних джерел

1. Овчар О.В. Соціально-психологічні чинники споживчої поведінки / О.В. Овчар // Наука і освіта. № 9. 2014. С. 159-162.
2. Мاستинець М. Соціальні детермінанти споживацької поведінки в сучасному суспільстві: Автореф. дис. ... канд. соціологіч. наук / М.В. Мастинець. – Харків, 2009. – 22 с.
3. Набруско І.Ю. Стилi споживання та статусна нерівність в умовах сучасної України / І.Ю. Набруско

// Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. – 2010. – Вип. 16. – С. 373-376.

4. Ariely, D. Predictably irrational. Harper Collins. (2008). [in English].

5. Доходи та витрати населення України за 2014 рік. Державна служби статистики України. Експрес-випуск від 31.03.2014 р. № 52/0/02.2 вн-15. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

6. Доходи та витрати населення України за I квартал 2015 року. Державна служби статистики України. Експрес-випуск від 30.06.2015 № 133/0/02.2 вн-15. Електронний ресурс. Режим доступу – <http://www.ukrstat.gov.ua/>

7. Ковязіна К.О. Щодо удосконалення методики визначення споживчого кошику. Аналітична записка. / К.О. Ковязіна. / Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1233/>

8. Соколик, М.П. Нестабільність на споживчому ринку: причини і наслідки для економічного зростання в Україні [Текст] / М.П. Соколик // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С.І. Шкарбан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка». Економічний аналіз. 2013 рік. Том 14. № 1., 2013. – С. 140-150. – ISSN 1993-0259.

9. Трансформація соціальної інфраструктури в контексті забезпечення гуманітарного розвитку: кол. моногр. / В.М. Новіков, Н.М. Дєєва, І.С. Каленюк [та ін.] ; за наук. ред. д.е.н., проф. В.М. Новікова, д.е.н., проф. З.С. Сіройча. – Вінниця: ПП Балюк І.Б., 2015. – 384 с.

БЛИЗНЮК

Андрій Олександрович
basket1979@ukr.netк.е.н., доцент, Харківський
національний автомобільно-
дорожній університет

УДК 330.322

ІНВЕСТИЦІЇ В СІЛЬСЬКЕ
ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИINVESTMENT IN THE UKRAINIAN
AGRICULTURE

ШЕРШЕНЮК

Олена Миколаївна
sheralyona@gmail.comк.е.н., доцент, завідувач
кафедри економічної теорії
та права, Харківський
національний автомобільно-
дорожній університет

Стаття присвячена аналізу інвестування сільського господарства України, виявленню переваг та недоліків такого інвестування та вплив інвестицій сільського господарства на економіку України.

Статья посвящена анализу инвестирования в сельское хозяйство Украины, выявлению преимуществ и несовершенств такого инвестирования и влияние инвестиций сельского хозяйства на экономику Украины.

The article is dedicated to analysis of investment agriculture in Ukraine, identifying the advantages and disadvantages of such investments and investments impact of agriculture on the economy of Ukraine.

Ключові слова: інвестиції, сільське господарство, економіка, бізнес

Ключевые слова: инвестиции, сельское хозяйство, экономика, бизнес

Key words: investments, agriculture, economics, business

ВСТУП

Сільське господарство України разом з іншими складовими агропромислового комплексу забезпечує близько третини валового внутрішнього продукту, зайнятість майже третина працюючого населення, близько 95% товарів масового вжитку, утримує близько 15 млн. сільських жителів. Але основною проблемою, що гальмує розвиток сільського господарства є брак власних фінансових ресурсів, застаріла технічна база. Тобто існує гостра потреба в інвестуванні коштів у дану галузь. Дане інвестування ефективно може бути здійснено іноземцями. Але маючи значний виробничий потенціал у сільському господарстві, тобто сприятливі для вирощування більшості сільськогосподарських культур природно-кліматичні умови у поєднанні з родючими чорноземними ґрунтами, кваліфікованими кадрами та іншими сприятливими факторами України все ж таки не приваблює іноземних інвесторів [1].

МЕТА РОБОТИ – висвітлити недоліки та переваги інвестування в сільське господарство України.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методична частина: статті, праці наукових вчених, матеріали періодичних видань. У процесі дослідження в роботі використано метод

порівняльного аналізу при порівнянні експорту сільськогосподарських культур певного виду до інших країн світу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Україна має великий ринок із 43-мільйонним населенням. Українська економіка має високий потенціал ведення бізнесу, що забезпечує підтримку в реалізації інвестиційних проектів і справ на місцевий бізнес. Досліджуючи ринок, є можливість розрахувати вигідні ціни на розміщення інвестицій і сприяння інвестиційної реалізації на кожному її етапі.

Інвестиції в Україні має ряд переваг:

- багато галузей промисловості потребують інвестицій;
- Україна є найбільшою з інвестиційних зон в Європі;
- добре навчений персонал;
- Україна сповнена природними ресурсами;
- Україна вважається порогом між Європою і Азією. Гарне географічне положення України, яка знаходиться на перетині чотирьох європейських транспортних проходів;
- прогнозований високий зріст клієнтів споживання товарів.

Інвестиції в Україні можуть бути оброблені в різних областях промисловості, які вимагають швидкого розвитку, тому найвигіднішими будуть інвес-

тиції в енергетику, суднобудування, інфраструктуру, сільське господарство, нерухомість, товари народного споживання, фінанси і металургійна промисловість.

Україна має більше 30% світових запасів чорнозему. Економічний спад на пострадянському просторі вплинув на сільськогосподарське виробництво. Орні землі досі не продані, але це не повинно зупинити будь-яке сільськогосподарське підприємство від виходу на ринок з найбільшим потенціалом в своєму роді в світі. Україна є найбільш підходящим місцем у світі сьогодні для органічного сільського господарства і сталого біодинамічного землеробства, яке може забезпечити 25-35% економії на експлуатаційних витратах та іригаційних потреб і більш ніж на 20% вищі врожаї в порівнянні зі звичайними.

Сільськогосподарські інфраструктури, такі як польові зерносховища і портові елеватори повинні швидко розвиватися в аграрному секторі і відносно зростаючого міжнародного попиту на продукти харчування.

Сільськогосподарські сучасні технології, наприклад, паралельного водіння і контролю палива системи стають все більш популярними серед українських фермерів, які продовжують усвідомлювати силу ефективності і додаткового заробітку від капітальних вкладень в технології.

Наші фахівці сільського господарства мають високий практичний міжнародний досвід, всесвітнє визнання галузі та українських урядових нагород, особливо в галузі сталого сільського господарства, ефективності зберігання і міжнародної торгівлі.

Український уряд підтримує добре середовище для захисту інвесторів та гарантій інвесторів. За українським законодавством, іноземні інвестори захищені національними правилами і вважаються рівними з українськими бізнесменами. Крім того, є ще один важливий фактор для іноземних інвесторів: інвестиції від іноземних компаній, не визнаються в якості що підлягає націоналізації.

Україна збирається відкрити однозначно привабливі ферми для розвитку агроможливості потенційних інвесторів з ЄС. За даними інформаційного порталу Ірландії Agriland, "Український уряд створює стабільне і стійке бізнес-середовище, яке буде здійснювати міжнародні інвестиційні можливості в Україні надзвичайно привабливими". Чотири великих іригаційних проєктів, запланованих на півдні країни, дозволять фермерам в цих регіонах подвоїти врожайність. Ці ініціативи підтримані Світовим банком і Європейським інвестиційним банком. Проєкти є частиною повного капітального ремонту щодо ефективності національної системи зрошення в Україні. Одна п'ята частина української робочої сили зайнята в сільськогосподарському виробництві. Протягом перших семи місяців 2015 року, частка сільського господарства становила \$7,7 млрд. експортних продажів США. Ця цифра склала 35% валютної виручки. Це було досягнуто на фоні поточної політики реформ і зобов'язання забезпечити більш високий рівень внутрішніх інвестицій. Україна експортує 950 тонн пшениці, 400 тонн кукурудзи і

250000 тонн ячменю в ЄС. Нідерланди є великим імпортером української кукурудзи з торгівлі цим товаром в розмірі \$158 млн. в цьому році. Італія імпортувала \$53 млн. української пшениці за той же період. До кінця вересня українських фермерів було зібрано 38,618 млн. тонн зернових і зернобобових культур, приймаючи на площі 10,68 млн. га. Відповідні цифри для кукурудзи та олійних культур є 1,065 млн. тонн і 3,34 млн. тонн відповідно, приймаючи в комбінованій площі майже 2 млн. га. За останній час українські зернові садівники висадили трохи більше 1 млн. га озимої пшениці плюс половину цієї області знову озимих олійних культур [2].

В результаті введених обмежень, експорт сільськогосподарської продукції України в Росію знизився на 50% в порівнянні з \$2 млрд. до \$1 млрд. Але це не матиме ніякого впливу на інвестиційні можливості, які зараз існують в Україні [2].

Більшість ферм мають можливість отримати кредит, але відсоткові ставки і вимоги застави високі. Оскільки багато господарств уже загрузло в боргах перед банками або постачальниками добрив і захисту рослин хімічних речовин, а так як сільськогосподарські кредити не гарантовані урядом, банки в основному не бажають робити довгострокові кредити. Більша частина кредиту поширюється у вигляді сезонних кредитів використовується майже виключно для закупівлі добрив і засобів захисту рослин хімічних речовин. Комерційні процентні ставки, як правило, в діапазоні від 25% до 30%. Держава надає допомогу господарствам, заплативши 50% від відсотків по кредитах сільськогосподарських кредитів. Банки зазвичай вимагають від 200% до 300% застави, в залежності від кредитної історії ферми і рівня ризику. Майбутній урожай, як правило, служить в якості застави, але застави також можуть бути запропоновані у вигляді худоби, сільськогосподарської техніки або особистого майна директора ферми. Згідно з чинним законодавством, земля не може бути використана в якості застави. Труднощі господарств в отриманні кредитів, крім короткострокових, високі відсотки кредитів накладає суворі обмеження на їх здатність вкладати кошти в довгострокові поліпшення капіталу, таких як сільськогосподарські машини або складських приміщень. Використання землі в якості застави дозволить господарствам отримати довгострокові кредити, але багато ферм відносяться з підозрою до української банківської системи – яка ще не так стабільна, і не хочуть ризикувати втратити свої землі за замовчуванням. Крім того, багато сільськогосподарських підприємств складаються з сотень акціонерів, чий дозвіл необхідно буде отримати до того, як директор ферми може використовувати землю під заставу.

ВИСНОВКИ

Незважаючи на всі труднощі, які стають на дорозі вкладень у сільське господарство, все ж таки це є одним з найприбутковіших видів інвестицій в Україні. Український уряд підтримує добре середовище для захисту інвесторів та гарантій інвесторів.

Українське законодавство захищає іноземних інвесторів національними правилами, а також прирівнює їх до вітчизняних бізнесменів. Слід також зазначити, що вкрай важливим фактором для іноземних інвесторів є те, що іноземні компанії не визнаються в якості фірм, що підлягають націоналізації.

Список використаних джерел

1. Проблема іноземного інвестування у сільське господарство України [Електронний ресурс] – Режим

доступу до ресурсу: http://www.rusnauka.com/2_ANR_2010/Economics/4_56869.doc.htm

2. Моніторинг аналізу розвитку ринків сільсько-господарської продукції та продовольчих товарів (тінізація, нелегальне вивезення продукції, спекуляція, монополізація) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://old.niss.gov.ua/MONITOR/August/1.htm>

АНАФЕМА ВІЙНИ

Рада ветеранів Національної академії внутрішніх справ в час суворого випробування нашої державності в умовах агресії Російської Федерації вважає за доцільне довести до громадськості України патріотичний вірш “Анафема¹ війні”, автором якого є **Кухаренко Володимир Дмитрович**, 1933 р.н., перший заступник Ради ветеранів НАВС, професор кафедри економіко-правових дисциплін НАВС, Почесний член Союзу юристів України, Почесний ветеран України і міста-героя Києва.

Анафема війні

*До Дня Перемоги над
нацизмом у Європі*

Війна та смерть знов наші душі рвуть,
Війна та смерть – тожонії потвори,
Війна – руїна, ненависть і лють,
Війну назавжди прокляли народи.

Здолавши в сорок п'ятому нацизм,
Ми вірили: мир зберегли надовго, на століття...
Та помилились! Як незваний гість
До нас вже грюкає воєнне лихоліття.

Хто ж цього разу смолоскип підніс
До стріхи батьківської хати?
Хто ж той незваний і нахабний гість
Хто виступає у ролі супостата?

Це – той, хто до Батия Київ грабував,
Хто знищив вільну Січ – джерело козацтва,
Хто гетьманський Батурин сплюндрував,
Хто Крути кров'ю окропив юнацтва.

Це – той, хто, назвавшись самочинно “старшим братом”,
Вже декілька століть нам вішає ярмо,
Хто свою волю диктує нам стократно,
Хто геноцид підносить як добро.

Це – той, хто, гучно мовлячи про “братство”,
Нещадно гнобив наш народ,
Хто, прагнув знищити до віку дух козацтва,
Чинив репресії, голодомори, ГУЛАГом брав на змор.

Чимало посягань щодо рідних земель
Зазнали від татар, князів литовських, гонорових посполитів.

Ой! Як же помилявся гетьман Хмель,
Коли повірив в дружбу московитів!

А ми ж то вірили у дружбу і братерство,
Що нам дозволить землю й волю зберегти!
А ми ж то вірили у єдність душ слов'янських,
Що разом будемо надовго, на віки!

А як не вірити? Бо ж віра в нас одна
Та й корні єдині – слов'янські.
А звідки ж то знати, що мова про єдність то – тільки дурман
Та й дух давно не той – монголо-азіатський?

Бо як же може брату брат у спину ніж встромить?
І де ж та “дружба” і “довічне братство”?
Бо мова про дружбу – лише міф,
Насправді ж маємо – зухвалий бандитизм,
суцільне святотатство.

Занадто пізно, високою ціною
Пізнали ми: північний наш сусід –
Держава – окупант, держава – шовініст,
А сенс її політики – імперська параноя.

То ж маємо згадати про свій рід,
Про своє древнє, славне повноліття,
Що ще тоді, як правив Ярослав,
В Європі були рівними серед держав
Середньовіччя!

Народе мій! Настав вже, певно, час –
Зробити висновки (історія дає таку можливість),
Усьому світу показати:
Хто є агресор, хто справжній нечестивець!

Сьогодні від агресора страждає Україна,
А ще недавно Грузія була...
Тут ллється кров, тут гинуть наші люди,
Сусіду ж все замала власного добра.

Хто знає: де, коли, в якій країні
Російського ведмеда вилізе кроваве ікло?
Як забезпечити бажаний мир для кожної родини,
Як треба діяти, аби це джерело агресії нарешті
зникло?

І знов історія підказує нам шлях,
Який ми вже пройшли у боротьбі з нацизмом,
Цей шлях довів: агресора здолаємо і він зазнає
крах,
Коли єдині будемо у боротьбі із тероризмом.

Народи всій Землі (великі і малі)!
Єднаймося, щоб зберегти свободу!
Агресору рішуче й твердо скажемо: “Ні!
Анафема війні, анафема війні!”

¹ Анафема (з грецької) – прокляття, відлучення

КРЕДИТИ МВФ, ЇХ НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗОВНІШНЬОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДОПОМОГИ**1. Історія відносин між МВФ та Україною за період 2014-2016 рр.**

Співпраця між Україною та Міжнародним валютним фондом розпочалася у далекому 1994 році. Однак саме починаючи із 2008 р., коли в результаті світової фінансової кризи економічні показники України надшвидкими темпами показали одну з найгірших негативних динамік серед інших країн, що розвиваються, співробітництво з МВФ було погмавлено.

2014-2015 рр.: 30 квітня 2014 р., – після завершення Революції гідності та приходу до влади в Україні нового Уряду та виконання попередніх умов, МВФ ухвалив надання Україні нової позики Standby обсягом 16,5 млрд. дол. США (10,976 млрд. СПЗ). В рамках цієї програми Україна отримала два транші обсягом 3 млрд. дол. США (2,058 млрд. СПЗ) та 1,3 млрд. дол. США (914,7 млн. СПЗ), але влітку 2014 р. макроекономічні показники, закладені у програму, було значно відкореговано через розгортання в Україні масштабної економічної кризи на фоні російської агресії на сході країни. З огляду на це, на запит українського уряду, вже 11 березня 2015 р. діючу МВФ ухвалив заміну програми Standby на нову, чотирирічну програму «Механізм Розширеного Фінансування» (Extended Fund Facility). Перший транш обсягом 5 млрд. дол. США за новою програмою було отримано одразу після її ухвалення. Надання другого траншу обсягом 1,7 млрд. дол. США (що було повністю спрямовано на поповнення резервів Національного банку) було ухвалено Радою директорів МВФ 31 липня 2015 р. [4].

Також у 2016 р., Україна отримала лише один транш від МВФ в сумі 1 млрд. дол. Це пов'язано з тим, що українська сторона не виконувала вимог МВФ щодо надання кредиту.

2. Проблема ефективної співпраці з МВФ

На сьогоднішній день наша країна, перебуває в складному економічному становищі. На разі чого безліч економічних питань станом на 2016-2017 рр. є невіршеними. Це прогнозує слабку економічну політику в державі. За думкою керівництва нашої держави ці всі проблеми можна вирішити за умови співпраці з МВФ.

Україна, нажалі, на сьогодні знаходиться в такому стані, що дуже важко без зовнішньої допомоги вирішити всі проблеми, так станом на 01.01.16 валовий зовнішній борг складав 118729,0 млн. дол. США, а ВВП за 2015 р. складав всього лиш 90615,0 млн. дол. США [2]. Все зводиться до того, що наша країна впевнено заганняє себе в борги, і навіть при всіх найкращих розкладах держави за рік, прибуток є не достатнім для погашення певного відсотку боргу.

Серед традиційних умов Фонду для надання кредиту – проведення структурних реформ. Через невиконання цих умов Україна практично ніколи не отримувала фінансування у повному обсязі. Отримані ж кошти спрямовувались на підтримку курсу національної валюти, фінансування дефіцитів платіжного балансу, або державного бюджету.

Згідно з останньою версією меморандуму 2017 р. про співпрацю України з МВФ, український уряд зобов'язався виконати 12 вимог.

Проект меморандуму передбачає 12 структурних маяків, із них сім – нові.

Як наголошується, по-перше, Кабінет міністрів повинен до кінця січня 2017 р. прийняти рішення про монетизацію субсидій.

Я вважаю, що монетизація субсидій – це достатньо вигідно, та практично, але є свої плюси та мінуси:

Плюси:

- Економія. Отримані субсидії в грошовому еквіваленті буде стимулювати українців економити енергоресурси.

- Енергозбереження. У сім'ях з'являться додаткові гроші, які можна витратити на підвищення енергозбереження квартир та домівок.

Мінуси:

- Головний мінус, як на мене, що в нашій державі неодноразово знаходяться шахраї, і в цьому випадку також це можливо. Які зможуть порушити правила, та використовувати надані державою кошти не за призначенням.

Тому ця зміна в державі насамперед забезпечить державу вчасними виплатами за ЖКХ, і як мінімум зможе підтримувати хоч якусь стабільність в державі. Гроші – підуть за призначенням.

По-друге – пенсійна реформа. Чинний проект меморандуму передбачав прийняття закону про пенсійну реформу до кінця грудня минулого року. Цього не сталося, тому МВФ посилив вимоги. Маяк передбачає поступове підвищення пенсійного віку: для чоловіків - на чотири місяці щороку, починаючи з липня 2017, для жінок - на шість місяців після 2021 р., до тих пір, поки для обох пенсійний вік досягне 63 років – у 2027 р..

Також передбачається підвищення робочого стажу до 25 років з січня 2017 р. з введенням мінімального страхового стажу на рівні 16 років. Зараз необхідний робочий стаж складає 15 років з поступовим його підвищенням в рік до тих пір, поки він не досягне 35 років у 2036 р..

Це досить тяжкий переворот подій, тому що людині в 60 своїх років дуже тяжко пережити той факт, що до пенсійного віку ще потрібно допрацювати, також дивлячись на те, що за статистикою станом на 2012-2013 рр. середня тривалість життя населення України складає 71,2 роки, люди просто можуть не дожити до цього часу.

По-третє – земельна реформа. Подати закон про ринок земель в парламент влада зобов'язувалася до кінця вересня минулого 2016 р., але не подала. Зараз маяк виписаний знову, але жорсткіше - до кінця березня 2017 р. закон повинен бути прийнятий.

Для України це дуже складне питання з юридичної точки зору, хоча б тому що в нас на сьогодні є чинний ЗУ «Про внесення зміни до розділу Х "Перехідні положення" Земельного кодексу України щодо продовження заборони відчуження сільськогосподарських земель», якому внесені зміни до земельного кодексу, щодо продовження мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення.

По-четверте, треба вибрати міжнародну компанію з хорошою діловою репутацією для проведення аудиту Приватбанку. Термін – кінець січня 2017 р.. Аудитори повинні виявити, чи були допущені порушення у складанні фінансової звітності протягом шести місяців, що передують націоналізації.

По-п'яте, треба вибрати міжнародного аудитора для оцінки виконання акціонерами Приватбанку умов реструктуризації. Термін – кінець червня 2017 р.. Компанія повинна оцінити, дозволяють умови реструктуризації компенсувати втрати по позиках, виданих пов'язаним особам.

По-шосте – створення єдиного реєстру отримувачів соціальних виплат – до кінця червня 2017 р.. Ідея зі створенням реєстру не нова. Його поява необхідна, в тому числі для продовження процесу верифікації соціальних виплат. Поки далі розмов і точкових починань справа з місця не зрушила.

Також українська сторона може взяти на себе зобов'язання утриматися від будь-яких кроків у бік збереження або створення податкових пільг. Зокрема, мова про те, що уряд утримується від введення пільгового режиму оподаткування в індустріальних парках.

По-сьоме – створення законодавчого поля для роботи антикорупційних судів. Термін – до кінця червня 2017 р. [5]. Цей маяк має на меті зменшити рівень корупційності в першу чергу серед державних службовців і є вкрай позитивним та необхідним кроком для економіки держави. Нажаль, до цього часу майже всі кроки в даному напрямку були зроблені для «вигляду», яскравим прикладом є: колишній керівник одеської міської міліції Олег Макуха, ввіймааний рік тому на хабарі у сумі 15 тис. доларів, вийшов на свободу[3]; деякі судді: Олег Пісоцький, Михайло Гуцал, Анатолій Шелепа.

3. Пропозиції, щодо вирішення проблем співпраці з МВФ

Аргументи на користь співпраці з МВФ:

1. *Україні дуже потрібні гроші.*

- для погашення боргів;

- для збереження сталого курсу валют.

2. *В Україні немає іншого вибору, окрім як провести структурні реформи.*

З багатьох причин без зовнішнього тиску МВФ уряд та парламент навряд чи зможуть провести реформи на ділі, а не на папері. Звичайно потрібно чимось жертвувати, все йде до того що потрібно буде приймати навіть ті рішення, які є складними для України.

Настрої, спрямовані проти співпраці з МВФ, ґрунтуються на таких аргументах:

1. *Позику треба буде повертати з відсотками.*

Звичайно, і про це потрібно завжди пам'ятати в першу чергу. Не приймати поспішних рішень. Україна бідна і не може дозволити собі брати в борг. Але бідна відносно, просто потрібно з розумом користуватися тим, що маємо.

2. *Позику розкрадуть корумповані політики.*

Все доведеться повертати платникам податків, а платниками нажалі виявляються прості люди, просто

так би мовити жертви цієї ситуації. Підвищення цін, комунальних платежів, все це дуже відіб'ється на житті простих українців.

3. *Україна – це суверенна країна. Приймати умови фонду – це приниження.*

Жодна іноземна організація не має диктувати Україні, які закони приймати чи не приймати, яку політику провадити чи ні.

Це так, але керівництво нашої держави не може чи не хоче просто вирішувати ці питання. Ми незалежна країна, але дожилися до того що про кожен свій крок повинні питати дозвіл, і перевіряти ти можемо ми це зробити згідно законів, адже закони в нашій державі з кожним днем нові, а плачевно те що вони змінюються і додаються не на користь, а навпаки на розлад і безлад в країні.

4. *Умови МВФ – драконівські.*

Вони вимагають монетарної дисципліни й фіскальної стриманості. Це не відповідає інтересам української громадськості та української економіки.

Але якщо подивитися більш реально на ситуацію то, переваг від участі України у програмі МВФ більше, ніж недоліків. Виконання вимог МВФ буде болісним. Але це необхідно, і цей біль пом'якшать два чинники.

1. По-перше, програма містить деякі положення щодо соціальних гарантій та компенсацій, котрі допоможуть тим, кого найбільше зачеплять вимоги фонду.

2. По-друге, зараз економічні умови в Україні особливо сприяють фіскальній стриманості на якій наполягає МВФ, що може пом'якшити деякі болючі ефекти.

Особисто моє бачення на всі ці зовнішні зв'язки такі:

1. Україна, а саме її керівництво, мають чітко визначитися над проблемами які постали.

2. Не набирати грошей в борг, наперед не продумавши, як їх використовувати, а саме головне, як розраховуватися за них.

3. Вміти користуватися тим що є в державі для розвитку держави. Не розпродавати те, що потім знову прийдеться купувати, але уже більш дорожче.

Список використаних джерел

1. <https://www.slovoidilo.ua/2016/04/28/kolonka/alek-sandr-radchuk/ekonomika/kredyt-na-zalezhnist-chy-potriben-ukrayini-cherhoviy-transh-vid-mvf>

2. <http://index.minfin.com.ua/index/debt/>

3. http://24tv.ua/sud_vipustiv_na_volyu_eksmilitsion-erhabarnika_pidozryuvanogo_u_prorosiyskih_pozitsiyah_n-721249

4. <http://www.minfin.gov.ua/news/mizhnarodne-spivrobitnictvo/mvf>

5. <http://www.epravda.com.ua/news/2017/01/16/617688/>

Мумрієнко Анастасія Сергіївна

Юрисконсульт Аудиторської фірми "Аналітик"
n.mumrienko@mail.ru

БАНКУРТУСТВО БАНКІВ – ОБ’ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ ЧИ ЗАСІБ ВИВЕДЕННЯ КОШТІВ?

Усіх без винятку громадян України цікавить доля збанкрутілих банків. Головне питання – чи були реальні підстави для виведення з ринку банків, чи це є апробованим методом Національного банку для відмивання коштів.

Сам Національний банк України в листі до Голови Верховного Суду України Романюка Я.М. зазначає про те, що жоден з 81 банків, які були виведені з ринку, не був виведений безпідставно, не ґрунтуючись на законі.

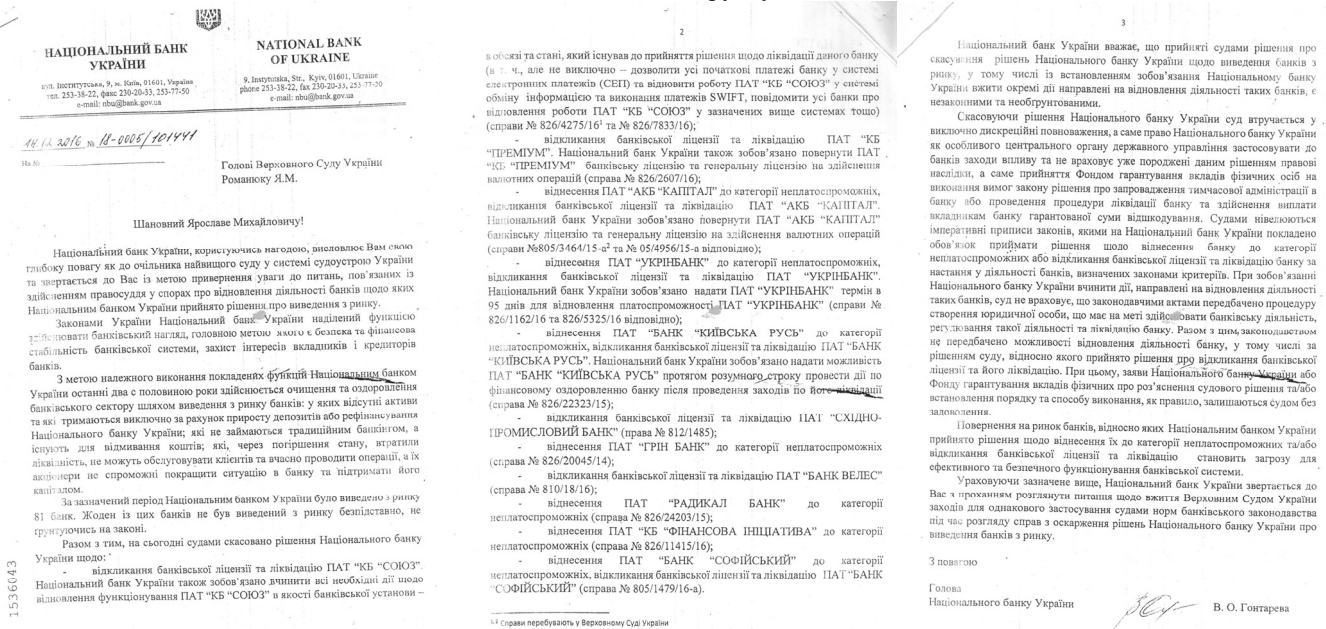

Рис. 1. Лист від Національного банку України до Голови Верховного Суду України Я.М. Романюка

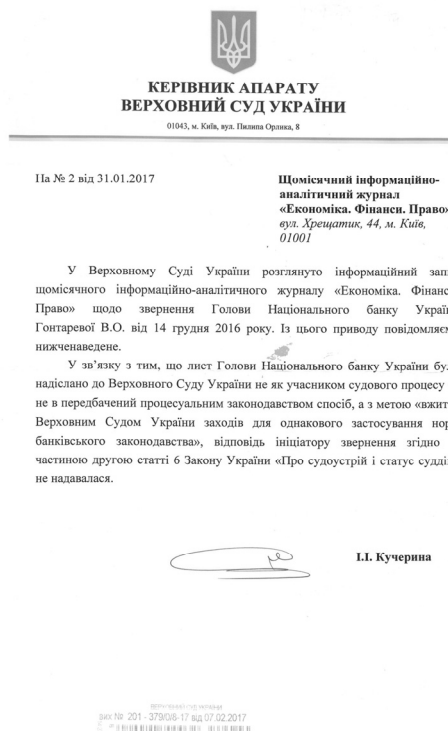

Рис. 2. Повідомлення Верховного Суду України

Разом з тим, Національний банк України висловлює занепокоєння тим фактом, що на сьогодні судами скасовано ряд рішень НБУ щодо відкликання

банківської ліцензії ряду банків, а саме: ПАТ «КБ «СОЮЗ», ПАТ «КБ «ПРЕМІУМ», ПАТ «АКБ «КАПІТАЛ», ПАТ «УКРІНБАНК», ПАТ «БАНК

«КИЇВСЬКА РУСЬ», ПАТ «СХІДНО-ПРОМИСЛОВИЙ БАНК», ПАТ «БАНК ВЕЛЕС», ПАТ «РАДИКАЛ БАНК», ПАТ «КБ «ФІНАНСОВА ІНІЦІАТИВА», ПАТ «БАНК «СОФІЙСЬКИЙ».

У якості обґрунтування своєї позиції Національний банк зазначає, що ліквідація банків належить до його дискреційних повноважень і є його виключним правом, і наполягає, що втручання у дані питання судів є неправомірним.

Ураховуючи зазначене, Національний банк України просить Верховний Суд України вжити заходів щодо однакового застосування судами норм банківського законодавства під час розгляду справ з оскарження рішень НБУ про виведення банків з ринку.

Враховуючи суспільну значущість поставленого питання, редакція журналу «Економіка. Фінанси. Право» звернулася до Верховного Суду України з проханням висловити свою офіційну позицію з даного питання та повідомити про відповідь Національному банку України.

У відповідь Верховний Суд України повідомив, що ніяких заходів щодо перегляду судових рішень здійснюватися не буде.

Анна Туманян

Редактор журналу "Економіка. Фінанси. Право"
ao.tumanyan@gmail.com